

р-32

Pygy telegejnin proletarlarǵ polgaş
tarlatkan arattarǵ, kattǵzǵar!

Revolutionary War

Госархив ТАО	
№	● онда
	● писи

№ 6

TARN TK ORGANЬ
КЪЗЫЛ—1937

№ 6

Revolustuoq ARAT

TARN TK-NYN
AJ SANYNDA
YNER SETKYULY

1937 c.
NOJABR AJ

Госиздат
№ 6 ГАО

№ 1
писи

Oktavrnyň-20 syl ojunga ARN TK tezisteri

Pygy kizi terelettenin saa amьdьrallynyň sьrgaldьoq oruun azьtkan, pygy telegejnin sosialistьoq revoluzunuy egezi polur Uluy Oktavrnyň sosialistьoq revoluzi tiileninden peer am 20 sьdьn oju poop turar tur. Po 20 sьdьn iştinde SSRE-nin arat conu Lenin, Stalinnyň komunistьoq bolşevik namьnga polgaş sovet cazaanga paştadьp algaş, tus curtka angь cok sosialistьoq niittileldi turguzup, SSRE-nin azьl-agьjьnyň pygy adьrlary pyruny-pile sosialistьoq sistem poop tiileen.

Uluy Oktavrnyň sosialistьoq revoluzunuy assь xavьjazy-pile 1921 sьlda tus ulus poop togunnaan pot-ergeliq Tьva Arat Respublik polza, SSRE-nin xa-tunma izioq tuzalamcьzynga tajanьp algaş, anti-imperialistioq, antifeodalдыoq nasional revoluzunuy xyrezin tiilelgeliipile corudup, podunuy tuskaj togunnaan pot-ergezin yrgylcy pьzьdьp, arat tymennin azьl-agьjьn, kultur polvaazьrallynyň xereen xun pyryde-le purungaar sajьradьp tepşidip turar.

Oktavrnyň 20 syl polgan ojunda Tьvanyň arat conu polza, po-

dunuy pygy azьlyň tynnep temdeqlivi-şaan, pygy telegejnin arat connary-pile pir tenge po xynny onza oьryşkylyoq pajьrlap erttirer uzurlyoq.

Kapitalistьoq orannaryň pajdaly

Po 20 sьdьn turguzunda kapitalistьoq orannaryň pajdaly et-cazaanyň polgaş politiktьa talazy-pile kancaar-taa aaj-cok oşkerilgen tur. Kandьoq janzьlyoq oşkerlişkineril teer polza:

1. Et-cazaanyň talazy-pile koncuoq oşkerilgen. Telegejnin imperialistioq tajьny toozulgan soonda 1928 sьdьn sɵɵly, 1929 sьdьn egezinge cedir kapitalistьoq orannaryň pydyrylgenin pydyryp yndyrer cyuly, tajьn murunuda pydyryp turgan cyylderinin xemceen-ge cedir oьzyp turgan.

1929 sьdan egeleeş, kapitalistьoq orannaryň azьl-agьjь et-cazaanyň ханы samьrallynga (krizizinge) tavarьşkan polgaş olarnыň pydyryp yndyrer cyylderin 1927-1928 sьldarga tɵmejleerge, ьlangьja 1930-

УИФОН

Тувинская
республиканская
библиотека
им. А. С. Пушкина

Национально-
краеведческий
отдел

1931-1932-1933 сүлдәрдә кансаар-таа ааж-чөк күдүләр паткан.

2. Капиталистләр ораннар бир талазында ет-чазаның самьралындан уштарың подар, ижи талазында поттарың езелекчи полити поттандылар тееш туруп пееде, жанзы пугун темисселери кансаар-таа ааж-чөк тынзаан. Кандык темисселерил теер полза: Tus-tus капиталистләр кугунелерин поттарың аразында адаан темиссел кансаар-таа ааж-чөк улгадыр тынзаан. Олар полза, кризиске таварышкаш оон уштар аргазың тилер, кызу пице улустарың curtтун езеп алгаш, оон өмүнези-пиле темги самьралындан уштунуп, ол curtтарың араат коннарың тарлар, ол curtтарың ражлаан азықлар алыр тееш, темиссеzip турары ол тур.

3. Капиталистләр ораннарның tus-tus поттарың иштінде ангының хурежи кансаар-таа ааж-чөк ханылар тынзаан тур. Суге теерге ет-чазаның самьралы азылың полгаш тараасың араат тымениң амьдырал раждалың улам-на торайтдыр паксыраткан полгаш капиталистләр тарла улам кедереп кеерде, ол араат тымениң капиталистларга удурланьр темиссели улам цидиір. Оон сүлдәгааны-пиле капиталистар азылың полгаш тараасың араат тымениң ол темисселиң пазар тееш суыл пугунуң каргыс арга хемсеоңи хереқлер турар поли пергенер. Ол тугаында самдык тодоргаш цизектерни маңаа көргүзерге полза:

Испанның иштінде фашистләр уйменчилеринден ол curtтун араат конунга көргүзүр турар ажылы хоралык суылдерин цизек пөлдүрүр санаарга тындыр тур: 1937 сүлдың егезинге цедир 417 емцини өлырүр шиткен, оон ангыда рашкыларны 100, тугумцилер 182, ем кылырлар 97, инзенирлер 32, телефонцлар 19, раштыңылар 26 кизини өлырген полгаш

теервечи фашистлардан карлыр унер теен кизилерни шуут шидип өлырүр турган. Цизе: Улуқ сансыңнарны иштінде 50 кизи, пице сансыңнар полгаш сериқлерден 200 кизини poolар өлырген. Оон ангыда тажыңны ажылы-пиле пугу араат кондан амьзың ышкыңьр когаран улустун саньн еренгежи-пиле көерге 300 муң азық pool турар тур.

Америкте Endi Rajден 99 сүлда разыңнар шиткен корукту ар көрынер, 99 сүл иштінде херек узурунда. Кизини разыңга шидип олуртурдан турзук 99 хар назылаар кизи теер суве полза, перге тур. Ол корук суну айттыр турары ол тизе, фашистың тырзөк калцаа коруун айткан жоцулуқ херецизи ол тур. 100 сүлда разыңга шидер теер пизирге сала жансық poolга самгыс сүлды күдүладыр сьткань көскы-ле тур.

Германга фашистләр Гитлер ерге тутка-ла 3 сүл полганьндан пееер аазылар турганьн ар көерге, тындыр pool тур: Пугу Германың иштиңе 3-ле сүл иштінде 300.000 кизи разыңнаан, суқ-ле 10 кезек разыңга 26.300 кизини разыңнар турган, пугу Германдан 10-10-нун ол ышкыш разыңнар пар полгаж, оон подар көрынер.

Гитлер суқ-ле разыңга шиткеш, оон-пиле улустун хереен келдередип турар евес, ол разыңнар алган улустарың парык нуруузун өлырүр теендырер мангыс тур. Пазар Германың Гитлер фашистың чазаның араатан тарлаашкыңьнга удур араат тымениден темиссеzip турарың пергезинге кизи подун поду өлырттынер коруктар хөж pool турар полган тур, ро тугаында тодоргаш медееден ар көерге, 1936 сүлдың иштінде Германың 57 Улуқ хоорайларыңга 6280 кизи поду амьзыңга цеттинип өлырттыңен, 1937 сүлдың 2 ажда 27 харлык Nejenart теер кизи кадажы-

pile kadъ уş caş uruun ɵlyrgeş, səɵlynde podu ɵly pergen, oon soonda 44 харльɵ Jana Maus tep kizi kadajьn 12 харльɵ oqlu-pile kadъ ɵlyryp kaaş, podu ɵlyrttyne pergen, paza Germannьn Berlin xoogajьn sanьnda 37 харльɵ pir kizi, 30 харльɵ kadajь-pile 7-9 харльɵ 2 uruun kattaj ɵlyrgeş, oon soonda po du ɵlyrttyne pergen, paza po cьldьn 3 ajda 27 харльɵ Karl Burgat tep kizi kajdajь-pile 5 харльɵ uruun ɵlyryp kaaş, podu ɵlyr tep turda oon ezi kɵrgeş, amьzьndan artьrьr алган, paza po cьldьn 4 ajda Spremberg tep cerge 1 xereezen kizi 3 харльɵ oqlu-pile 6 харльɵ uruun suq-ce oktapkaş, podu suq-ce хальр ɵly pergen. Po cьldьn 7 ajda 34 харльɵ pir kizi iji uruun xorannar kaaş, paza podu ɵlyrttyne pergen, paza 8 ajda Bydenberg tep cerge 39 харльɵ azьlcьn kizi azьlьndan undyrtkeş, 10-10 харльɵ ijis iji uruun kadajь-pile kadъ ɵlyrgeş, podu paza ɵly pergen. Sternberg tep cerge 26 харльɵ xereezen uruq 1 харльɵ polgaş 3 харльɵ iji uru-pile kadъ xorannarьr ɵly pergen. Sopazija tep cerge 29 харльɵ uruq xereezen 3 polgaş 6 харльɵ 2 uru-pile kadъ suq-ce хальр ɵly pergen tur.

Po polza, faşistьr Gittlernin aar perge tarlaaşkьnьnga arat tymen teskezip amьdьraarьnьn argazь cok poop kelgeninиң хараазь-pile perge pajdalga tavarьr turarь ol tur.

Japonnун araattan teq imperialisterinиң ezelekci teьrveccilerinиң Kьdattьn arat tymeninge uzuraşьrьr turar jozu curum cok, tyrzok kargьş pajdalьndan todargaj kɵstьr tur.

1936 cьlda cyq-le 6 aj turguzunda 24.442 kizini ɵlyrgen, 15.628 kizini palьqlaan, 10.552 kizini pazьnnaan. 01 pazьnнар алган 10.252

kizini anaa-la salьp undyryp turar cyve eves, харьn koncuq aar perge, jozu curum cok tyrzok kilincektioj pajdal-pile ɵlyryp turar. Cyl tize: ɵl palgaşьr cerge uurgaj kaskaş, kiziniң cyq-le paazь kɵstьr kьldьr хемgeş, oon soonda şaqdaalarньn ьzьrar ьttarьn ol kizi-ce ьdalaptarga, ol ьttar temgl kɵstьp olurgan kiziniң paazьn cazarlap ɵlyrer tur. Oon-taa ɵske. Xɵj janьzь ajььlda tavarьşьrьr turar.

4. Et-cazaanьn samьbralьndan uşunup, podunun ezelekci politiin pottandьrar teeş, kapitalistьr kyrynelernиң camdьzь, SSRE-ni cok kьlьp alza tep kancaar-taa aaj-cok kьzanьr turarlar. Olarnьn ol kьzanьşkьnь polza, sovet cazaа toktaap turup egeleerinden tura-la turup turgan polgaş am po yjede ulam-na tьnzьr turar. Olarnьn ol politii kazan-taa kyyselbes polgaş харьn pygy telegejnиң arat conu ol ezeergek kargьstarga cьlca харь peeringe kazan-taa pelen polgaj.

Et-cazaanьn samьbralьndan uşunup, pottarьnьn ezelekci politiin pottandьrar teeş, kapitalistьr orannar tajьnьn peletkelin koncuq şarkьn-pile corudup turar. Tajьn peletkelinиң talazь-pile eң-ne murnakьş polgaş oon kьpşkьşьş poop turar kyryneler polza, cɵn cykte Japonnун tajьnzьrak imperialisteri, parьn cykte Garman-pile Italiniң faşistarь poop turar. Japonnун imperialisteri 1931 cьlda Mancuurnu ezelep алgaş, anaa-taa pɵkpejin songu Kьdattь ezelep алgaş, oon tam pygy Kьdattь ezelep альr teeş, podunun ezelekci politiin yrgylcylevi-şaan kelgeş, харьn am po yjede Kьdattьn iştinde ханьr tajьnьn kalcaalь-pile corudup, kьdattьn arat tymeninge kancaar-taa

aaj-cok uluq hora kogaraldıń aǵ-
 ıń tavaǵıstıǵı tur.

Japonnıń imperialisteriniń eze-
 lekci politii polza, suq-le sangs
 Kbdatt ezelep alǵaş, oon-pile ara
 soksap kaar teen ewes, xarın k-
 datt ezelep alǵaş, oon tam Mool,
 Tıvan ezeleer teer podalǵalq
 polǵaş SSRE-ce xaldaarın podap
 turar tur.

Germanıń faşistar pottarın eze-
 lekci politii pottandırar teeş,
 Ligi-nastıń keziginunden unur,
 telegejniń kında tajın coruktu
 kamgalaan keree-xemceelerni şuut
 urep, imperialisti ezelekci tajın-
 ıń peletkelin koncuq şarkın-pi-
 le kıl, xarın mırınaj İspanın
 arat tymeninge udur tajın ege-
 ler corudur turar. Cıl tize, Ger-
 manıń faşistarından İspanda faşis-
 targa şeriq-pile-taa polǵaş şeriqni
 cemzek xerekseli-pile yrgylcy tu-
 zalav-şaan podunun ezelekci kar-
 ǵs pajdalın kergyzur turur turar
 polǵaj.

Japon, Germanıń faşistar ı-
 kaş İtalinin faşistar paza-la Avis-
 sinni ezelep alǵaş, am xarın cer
 orttuzunun talaj teer talajın podu-
 nuń ergezinge kiirip alıskar, paza
 İspanın faşistarına şeriq-pile pol-
 ǵaş şeriqni janız puǵu cemzek
 xerekseli-pile tuzalap, tajın aǵ-
 ıń oeskydyp turar tur. Po faşistıq
 uş kyryne polza, pottarın arazın-
 da tajın evileldiq xarılzaazın
 turguzur alǵan polǵaş tajın kpsık-
 sılar poor, ezelekci tajın ın-
 da, mında egelep turar.

Imperialisti tajın peletke-
 lin kapitalistıq orannarın şarkın-
 ıń peletker turarın xerec-
 cizi polza: faşistıq Germanıń 1937
 cılda şeriq bydzedi 12 miliart
 500 million mark polǵan, kyryne
 bydzedini carttk xıı cıǵın

ezeleen, Anglin — 277 million
 700 muń dolar.

Japonnı — 1 miliart 400 muń
 ien, İtalin — 6 miliart 639 million
 liter polǵan, ıncangastın ol kyry-
 nelerni bydzedini uluq nuruzun
 şeriqge xereqler turar.

1937 cılda Germanıń kurgaq
 cer şeriqni sanı 900 muń kizi,
 İtalin — 750 muń kizi, Japonnı
 — 375 muń kizi, Franızın — 628
 muń kizi, Ameriktin — 385 muń kizi
 poor turar. Cer-le ıncas kapitalistıq
 kyrynelerni tajın peletkelinge co-
 rudur turar puǵu xemceqlerin ma-
 naa todargaj-pile sanap-taa cetpes
 poor tur.

Kapitalistar saaj-tajın pelet-
 kelin şak ıncas peletker turza-
 taa kapitalistıq orannarda azılın
 polǵaş taraasın arat tymnenin
 revolustuq şimceeşkini kancaar-taa
 aaj-cok kalvar turar tur. Azılın
 polǵaş taraasın arat tymenner
 pottarın amdıral pajdalı xın
 puǵu torajttap paksırap turarın
 xamk uzuru, kapitalistıq jozu cu-
 rumda cybe tur ewes-pe tep cybe-
 niń uzurun pilip, medereli oşken
 tudum oların kapitalistarga, faşis-
 targa udur revolustuq xyrezi xın
 puǵu-de-le ulam-na oşur kalvar
 turar. ıncangas am po yjede kapi-
 talistıq orannarın işinde angın
 temisseli koncuq kystıy-pile corur
 turar. Oon camık kol-kol parın-
 daa xereccilerin manaa todargajlaar-
 ga polza; ezeergek kargıstarga udur-
 lanır tugajında 1936 cılda Franızın
 azılınnarın kancaar-taaa aaj-
 cok uluq şimceeşkini polǵan pol-
 ǵaş ortta 1 million 500 muń xire
 kizi kirişken. Curttı conunun fa-
 şizmga-la udurlanır kezeklerin pot-
 tarın-ce xandır ar turgas, azıl
 telebirin 8-15 xıuga cedir oştyr-
 gen, puǵuylge eelerin azılınnar-
 ıń erge azılın tuzalq kolektif-

тиқ кереелерге адын салып кыдыр тургузуп, бир цеди хонук иштинде 40 шак азылдаар тугајында тырымнуқ роор, 2 цеди хонукта шәлеезинин телеһирин албы-шаа шәлееер тырымнуқ роор, оон-таа өске суылдерни цедип алған.

Ол сүл теер полза, Франзыньн араг тымені падунын коммунистық намынга паашаткаш, фашизмга удур улустун канғыс фронузун тургускаш, тилеп цедип алған азыль ол роор тур. Франзыньн пролетарларынньн ол тилелгези полза, пыгы телегејнин пролетарларынга, ыланғыја Испаннын маадырлық темисселци пыгы араг сонунга консуқ улуқ ылегер турзулга полған.

Испан курттунда фашистар полза, Германнын, Италиниң фашистарынньн шуут тузалансызын алгаш, Испаннын демократтық республиин узуткап тызыргеш, фашис јозуну тургузуп, араг тыменге хоралық тарланды таварыштыгарын оралдазыр турар. Паза олар ындық полза-таа, Испаннын маадырлық темисселци араг кону, Испаннын арааттан теқ ташистары-пйле 2 сүлдын еццинде тыш цок, поттарыньн амь тынь хажыга цок маадырлык-пйле темиссеzip, Испаннын коммунистық намынын паашталгазы-пйле ол фашистарны сүлца шаар тилеп турар турлар. Испаннын араг тымениниң ол маадырлық шимцеешкинин пазар сорулга-пйле German, Италиниң фашистары полгаш Јапоннуң imperialisteri поттарыньн аразында шеріқ евилелин тургузуп, харын самдыктары тырынај Испаннын фашистарынга шуут хөл кирип поттуқ тузаны көргызыр турар цорук полза, оон өнсуқ тыркаш, телегејнин кырынга ыптелгенін imperialistiқ тајынньн тыргени-пйле кырыр, ыланғыја SSRE-ге халдаарынньн өнсуун тилеп турагы ол тур.

Ол тугајында херецци полур суве сүл теер полза, German, Италиниң

фашистарынньн кыткылы-пйле Италиниң калцаа ыт-теқ фашис теервещилери, телегејнин садық харылзаазынньн тырымнуқ јозугаар цоруп цораан SSRE-ниң цин тазыры парохоттарын кандық-таа узур сүлдугаан цокка талаж-це киір Идипкини паза бир тодаргај херецци роор тур.

Кыдаттын араг тымені подунун коммунистық намынга пааштадыр алгаш, Јапоннуң езелекци imperialisteringe удур револустуқ шимцеешкини ам ро ыједе пыгы кыдатта канцаар-таа аај-цок калбарған тур. Кыдаттын совет цазактық кезииниң кызы улам на өзүр, оон ылегер турзулганы пыгы Кыдаттын араг тыменге кәстүр, imperialistiқ цаа-тајынга удур, паза Кыдатта Јапоннуң фашистық imperialisteringe удур улустун канғыс фронузунун кызы улгадыр. Кыдаттын пыгы араг сонунун сеткил сагызы каттызыр, Јапоннуң тајынзырак езелекчилери-пйле кыстық темисселди цорудуп турар. Оон-таа өске капиталистық ораннында полгаш колония курттунда хамык азылсын араг тыменнениң револустуқ медерели өзүр, револустун шимцеешкинин ыргылы цорудуп, тарлаксы идегеттер-пйле ерес темиссеши-шаан туруп турарын маңаа санап-таа цетпес тур.

Ро ыстынде цизектерден ап көөрге, капиталистық, фашистық ораннында, бир талазында телегејни кыш-пйле пулаазыр тургаш, каттап ылезириниң imperialistiқ тајынньн канцаар-таа медее цок шаркыны-пйле пелеткеп турар полгаш ији талазында imperialistiқ тајынга удур, фашизмга удур азылсын сонун револустуқ шимцеешкини өзүр, паза тајынга полгаш фашизмга удур улустун канғыс фронтунун херее канцаар-таа медее цок калбарыр турар тур.

бнцангаш пот-поттарынга удурланышкак ији кыстын изиқ темиссел-

нин ујеzi поор тур. Imperialistiq tajыга uдуr полгаş tajындa сорукту камгалаан куş полза. совет социалистық республиктарның cазаанын соудур турар тајындa политii полур тур. Капиталистық ораннарның иштинде азысын араг коннар, SSRE-ни imperialis, фаşis ары н тајынының халдааşканындан еrestii-pile камгалар турар.

SSRE полза, ол араг коннарның тајыга uдуr полгаş фаşизмга uдуr cанғыс frontuzunun кансаар-таа ааж-сок рьзық cөлengiizi поор турар тур. Ынсагаş, imperialistiq тајының унур кеер сорунга бир талазында телегејнин азысын тыменинин революстуқ шимceeşkininin кызыконсуқ олымнуқ хатыны перип турар полгаş ији талазында совет cазаанын тајындa политii улам-на куşтық поор, телегеј кьрында улам-на калварттыр турар тур.

SSRE-de sosializmның тилеgezi

SSRE полза, кизи төrelgettennin амьдралының саа ујеzin азыткан, Улуқ Октаврның социалистық революзунын 20 сый полган ојунуң ујеzинде телегејнин 6 кеzeenin бир кеzeende анғы сок социалистық ниитилгенi pottандырган, SSRE-нин улустуң pyгы азы-ағыларында социалистық азы-ағылар pyрын тиileen.

SSRE-нің хөј саја-саја азысын араг тымени полза, pyгы мурнаксы кизи амьттанының кызеп coraan темиссели полур кансаар-таа ааж-сок мөнге сыргалдық өөрыşкылуқ, хостуқ, культурлуқ амьдралды cedip ар турар.

SSRE-нің араг тыменинин по 20 сый иштинде pyгы евилейдин коммунистық наты полгаş совет cазаанын пaaştalgазы-pile хырезип тилеп алган pyгы социалистық тилеgezin Сталин-

ның Улуқ ундеzin хоојлузунда тыр-ымcyдур рьзыктырган. SSRE полза, ет-yletpыр талазы-pile по уједе pyгы телегејнин кьрында кансаар-таа ааж-сок мөге куşтық, yletпырның curttу полган, *улуқ-улуқ ет-yletpырлериниң кьлыр ундыrer парааны* 1913 cылда 11 миллиарг төг. турган полза. 2 тугаар 5 сый планының кыусселдези-pile 1936 cылда 80 миллиарг 900 миллион төг. cedip өскен, ам по 1937 cылда улуқ-улуқ yletпырлериниң кьлыр ундыrer парааны 97 миллиарг 500 миллион төг. cedip өstyрp турар. Ынсагаş, 1936 cылда-ла SSRE полза, *ет-yletpыр талазы-pile Еврофтун кьрында 1 тугаар, телегејнин кьрында 2 тугаар cерни ezeleen.* (Cанғыс-ла Америктың адаанда турар тур).

SSRE-нің ет-yletпырның иштинде мурнар турар адыр полза, *машина кьлыр yletпыр* полур тур. Машина кьлыр yletпырның ундыrer парааны 1913 cылда 748 миллион төг. турганындан 1936 cылда 20 миллиарг 764 миллион төгерик cetкен. 1937 cылда 25 миллиарг төгерик cedip өstyрp турар.

Ији тугаар 5 cылдың планын кыусседип турары-pile кадь SSRE-нің машина кьлыр yletпырынде саа-саа адырлар хөју-pile немеşкен. Оларының иштинден сыссаан-машина pyдыrer yletпырның өскенин көөрге, 1932 cылда 23 муң афтонобил тер ciik сыссаан ундырp турган полза, 1936 cылда 137 муңну ундырген, ам по 1937 cылда 220 муңну кьлыр ундырp турар тур. По сыссаан-машиналарының шынар полза, кайы-таа кырыnelерниң кыганындан тудашпас поор турар. Ынсаарга, SSRE Грузовик тер суук сыссаанын ундыrer талазы-pile 1932 cылда *pyгы телегејге 4 тугаар* cерни ezelep турган полза, *1936 cылда ији тугаар*

cerni ezelep turar. (Cangys la Ameriktıń adaanda turar). Kede azy-agyńnyń maşınazyn klyr yletpyrler talazypile polza, *komvajın tep maşınany pydyrerin* koncuq kalvarttıp turar. 1932 cılda 10 muń komvajın klyr turgan polza, 1936 cılda 42.600 komvajın klyr poop esken polgaş oon-taa eske sanap cetpes xej janzı maşınalar pydyrer yletpyrler polza, kancaar-taa aaj-cok saızraan. Paza uluq-uluq yletpyrlerge xereqleer saızylgaan kuzynun talazypile SSRE polza, koncuq kystyq oran polgan.

Temir ajmaanyn yletpyrynyn talazypile SSRE polza, koncuq kystyypile saızrap turar, 1913 cılda Orus curttunun ezildirip turgan *şoju* 4 milion 216 mun toon turgan polza, 1936 cılda 14 milion 400 mun toon poop esken. Po-la cıldar istinde ezildirip turgan *kanı* 4 milion 231 mun toon turganından 1936 cılda 16 milion 400 mun toonga cedir esken. Paza ol-la cıldarda klyr yndyrge *prokat* tep peletkeen temir 3 milion 660 mun toon turganından 1936 cılda 12 milion 454 mun toon cedir esken. Po 1937 cılda polza, temir ajmaanyn *yletpyry* 16 milion toon *şoj*, 20 milion 200 mun toon *kanı*, 15 milion 600 mun toon *prokat* tep peletkeen temirni klyr yndyrp turar.

SSRE-nin pygy et-yletpyry saızraanypile kadı orannın kamgalanır kuzy kancaar-taa aaj-cok ulgatkan. Uluq Kızyl şeriq polza, telegejnın kbrınga tiiletirbes xaja teq mege kystyq şeriq polgan.

SSRE-nin sosialistiq curttunun klyzgaarın imperialis, faşistardan polgaş eske-taa tıjzınnarnın klyzıpnıskın xaldıaşkynından padı kamgalaan, Lenin—Stalınnın teoriı-pile rızıq cepseqlettingen, xej saız arat tyment-pile tuduşkak tex-

nik talazypile koncuq kystyq şeriq polur tur.

SSRE-nin transport seerttylgeziniń saızraanın kerge, temir oruktun şejylgen xemcee 1913 cılda 58.549 kilometir turganından, 1936 cılda 85.080 kilometir cedir esken. 1913 cılda Orus curttunun temir oruk-pile seertken cygy 132 milion 400 mun toon turganından, 1936 cılda SSRE-nin temir oruk-pile seertken cygy 483 milion 200 mun toon poop esken.

SSRE-de cyyl-pyrynun sadıqynın paraan xyylgezi 1932 cılda 47 milliart 800 milion tegerik turganından, 1936 cılda 122 milliart 500 milion tegerik cedir esken. SSRE-nin pygy sadıyndan molycky xuu sadıqynı şuptuzun şuut yndır klykan,

SSRE-nin sosialistiq kede azy-agyńnyń ozyuşkyny, sosialistiq kede azy-agyńnyń 243.700 sannıq Uluq-uluq kolxostarda pygy tar-aaccınnarnın 93 xıuzu kirgen. SSRE-de kolxos azy-agyjlarnın niit-ti tarılgazynın şoly pygy şeldyn 99,1 xıuzu poop turar, SSRE-nin sosialistiq tarılg şolynde 4323 uluq-uluq sovhostar par, paza 5617 maşına-traktor stanzılar, pygy kolxostarnın parık şuptuzunun tarazyn traktor-pile tarıp xandırp turar. SSRE-nin tarılg şolynde 4 cys 50 mun azyq traktor, 121 mun azyq komvajınnar azydap turar.

Kede azy-agıjda sosialistiq mal azy-agyńnyń ozyldezi; 1932 cılda turganına tmejleerge 1936 cılda eskeni—Uluq mıjıstıq mal 39,3%, xoj polgaş eşky 41,5%, xavan 2,6% poop esken tur. Bıcaarga taraa kilturu 1932 cıldan 1935 cılg cedir 28,6% esken, ılangıja 1937 cılda SSRE-nin sosialistiq kede azy-agyjlarnın xej saız kolxoscu arat tyment polza,

Улуу Сталиннын „*cookku kelir us, tort coldar istinde coldoq-na 7-8 miliart puut taraa kolop alb-lyb*“ tep 1935 сыда айткан сорулганын cedip ap turar. Cyl teerge, po 1937 сыдын тараанын paaş udur sanap kœerge, **7 miliart puut xire poop** turar. Po polza, kancaar-taa aaj-cok uluq tiilelge polur tur. Oon ынај SSRE-de taraanьң unyş tyzydy koncuq elbek saagaj poop saјzьraan. Şaanda 1913 сыга cedir Orus curttunga pir ga cerden 7 sentinerden (pir sentiner 6 puut polur) kœvej taraa ap cer-le şьdavajьn turgan polza, 1937 сыда SSRE 1 ga cerden 11 sentiner azьq taraa alyr polgan tur.

SSRE-nin ulustun pygy **orulga-zь** 1913 сыда 21 miliart tœgerik turganьндan 1936 сыда 86 miliart tœgerik cedir œsken.

Po pygy œzyyşkynner cyny kœrgyzyр tur tize, SSRE-nin pygy azь-agьь yrgylcy-le œzyр, sangьs cerge-le œzyyşkyn cok cьdьр cьdar kapitalistьq curttarьnь azьр turarь ol tur. Manaа pir cizek kьldьr SSRE-pile kapitalistьq curttarьnь yletpyrлеринin pydyrer paraanьn tœmejler kœer polza, SSRE-nin yletpyrynyn undyrer paraanь 1929 сыда turganьндan 1936 сыга cedir 3,8 kattap œzyр ulgatkan turda, kapitalistьq curttarьnь yletpyrлеринin undyrer paraanь 1929 сыда turganьngа tennezip cetpeen, харьн 95,4 хuu poop turar tur. Ёncaаfга pir eves SSRE-nin yletpyrynyn undyrer paraanьn 1913 сыда turganьngа tœmejleerge polza, 7,3 kattap ulgadьр œsken. Po pygy socialistьq tiilelgelerni cedip алганьньн хараазь-pile SSRE-nin pygy azьcьn arat tymeninin material kulturu канcaar-taa aaj-cok œzyр œryşkylyq, cьrgaldьq, curttalganьnьn cedip ap turar. SSRE-de azьcьn tym-

ennin material pajdalyньн œzyр turarьn ap kœerge, pygy azьcьn алван хаакcьttарньн сыда алыр **şalyн** tœleviri 1924—25 сыдarda orttuzupile pir kizee-le 450 tœgerik turgan polza, 1936 сыда 2776 tœgerik cedir œsken, SSRE-de azьcьn arattarьnьn şalyн tœleviri œzyр turarьpile kadь olарньн хереqler aaşcem polgaş œske-taa хереqler paraannарьньн œrttee yrgylcy-le ciiger turar. Cizee: Kœdee azь-agььdan yner produktu paraannьн œrtteen 1933 сыда turganьngа podaarga, 1936 сыда 57 хuu ciigeen tur. Xoorajlarda azьcьn tymennin **cyyl-pyry хереqler sadьь** 1932 сыдан 1936 сыга cedir 3 kattap œsken. Xœj-niittinin cemnelgezinin хyylgezi 1932 сыда 4 miliart 900 million tœgerik turganьндan, 1936 сыда 8 miliart tœgerik cedir œsken. Kœdeenin cyyl-pyry sadььньн saarьlgazь, 1932 сыда 12 miliart tœgerik turganьндan, 1936 сыда 21 miliart tœg. cedir œsken. Po pygy œzyldeler cyny kœrgyzyр tur tize, azьcьn arattarьnьn aaşcem, kulturлуq et-xereqler uluu pile œzyр saјzьrap turarь ol tur. SSRE-nin azьcьn tymeninin et-materialь po xire œzyр saјzьrap turda харьн kapitalistьq curttarda azьcьn arat tymennin pajdaly koncuq pagaj, azьl coktaar coruk хœj, tilenci, аşcuttun аjььngа tavarьp turar, azьl cокtarьньн sanьn 1936 сыда cyq-le peş kyrynенин pyryn eves materialьндan ap kœerge, Amerikte 10 saja 100 mun kizi, Anglide 1 saja 8 cys mun kizi, Germanда 3 saja 300 mun kizi, Franzьда 1 saja 500 mun kizi, Bolşada 1 saja azьq kizi poop turar tur.

Kapitalistьq curttarda azьcьn tymennin kьlgan azььньн orttumak şalyн tœlevirin 1929 сыда turganьngа tœmejleerge uluu-pile

kъзылган, Amerikte 82%, Germanda 79%, Italida 82%, Japonda 82% roop turar. Aзылсын tymennin şalyň kъзылгы-pile kadъ kapitalistar polza, olarnың хереqler aaş-cem, et-paraаның ertteen uluu-pile ulgattыгъr turar. SSRE-nin arat tymeninин *kulturununъ özyldezin* ar көerge, ege cada şkolalarъ, pyryn eves orttумak şkolalar polgaş orttумak şkolalarda paza өske-taa pygy surguulda өörenikciler sanъ 1928—29 сыldarda 15 million 8 муң kizi turgанындan 1936—37 сыldarda 38 million 335 муң kizi cedir өскен, ыңcargaş SSRE polza nitti erttemge өörenir şkolalarnың өörenikclerninин san talazy-pile pygy telegejde 1 tugaar cerni ezelep turar. Teedi erttemge өörenir şkolalarnың өörenikcileri 1928—29 сыldarda 178 муң kizi turgанындan 1936—37 сыldarda 551 муң kizi cetken. tuskaj erttemnin orttумak surguuldarында 28-29 сыlda 206 муң kizi turgанындan 36—37 сыldarda 769 муң kizi cetken. Oon ыңaj *nom saň, klup, teadyr, uruqlar* jasylazъ, kizi pozuur pazыңnar, kyrarttis, тыстаныр cerler, kino teadyrlar paza өske-taa kulturluq cerler kancaar-taa aaj-cok өзyp turar 1914 сыlda klup polgaş kъзы-pulunnar 222 turgan polza, 1936 сыlda 80 муң 946 cedir өскен. Paza ulustuң kadың kamgalaaryның херее uluu-pile өскен, суq-le 1936 сыlda emnelgelerninин carylgazyнга kyryne bydzedinden yndyrgen төgerik 5 millart 800 million cedip turar tur.

SSRE-de aзылсын arat tymennin material, kulturu yndezini-pile sazybrap tepşees, caa sosialistyq texnik sazybrap, kyş-azyл polza, curtuң хyndylyq херее roop kelgeni-pile kadъ Stalin paşkыңdajtkаны ыşkas ro yjenin en-ne amыlyq pol-

gaş aştыгъr tiletpes şimceeşkini polur" staxanofcularnың şimceeşkini өeskyр, kalbarгъr turar, staxanofcularnың uluq şimceeşkini polza, SSRE-nin pygy et-yletpyry, көdee aзы-agыjlarъ polgaş kultur turguzuuşkununun хамык adыrlarың хаара tutkan sosialistyq caryştың ystyкky cadazy roop turar tur. SSRE-de staxanof şimceeşkini kalbarгъr sazybraаны-pile 1936 сыlda SSRE-nin pygy yletpyry сыldың planың 4,5 хuu, temir oruk сөөrttylgezi 6 хuu, k/a maşina tuduuşkunу 42,3 хuu aзыr kyyssetken. Paza pygy et-yletpyrynyn produksu pydyryuşkynynyn көvydeeni 22,4 хuu, temir oruk сөөrttylgeziniң 23,7 хuu, tuduuşkun aзылның 27,4 хuu, sovhostarnың 34,9 хuu өскен, ро polza, staxanof şimceeşkini kalbarганы-pile kыr aзыldың өзyuşkyny polgaş хyn aзылның хемcee өзyp turаръ ol tur. Cizeeleerge polza, 1935 сыlda Donbastyң хөмыр-taş uurgajыңga pir eelceqde 8 тоон хөмыр-taş kazar turgанындan 1936 сыlda 13 тоон хөмыр-taş kazar polgan. Ыңcarga tus-tus staxanofcular polza, ol хемceeңni oon-taa aзыгъr turar tur. Staxanofcularnың paaşтыңсызъ Aleksej Staxanof ter kizi polza, 1936 сыlda pir eelceq iştinde 321 тоон cedir хөмыр-taş kazыp perip turgan, ро yjede Donbasta 14.000 staxanofcular polza, pydyn сыlda kыr aзыldың normazyң 200 polgaş 300 хuu cedir aзыr kyysseдиp алган, Uluq Stalinga ajtkalyң cedirip, pygy SSRE-nin staxanofcularыңga polgaş aзылсын arat tymeninge kыjгыгъq klirip turar tur.

Oon ыңaj SSRE-nin хамык yletpyr, transport polgaş өske-taa aзыл-agыj, kultur cerlerinde хөj aзыл pydyryp, aзыldың normazyң aзыr kyysseдиp turar staxanofcular kon-

suq xəj polgan. SSRE-nin kədəe azyl-agyjında staxanof şimceeşkini uluq-pile kalbargan. Cizee: Maşınatraktor stanzylarında 1935 ıyda 1 traktor orttumaa-pile 427 ga cer carar turgan polza, 1936 ıyda 474 ga cer carar polgan, ıncıaarga SSRE-nin sosialistıy kədəe azyl-agyjında traktor-pile 1500-ten 2000 ga cedir cer carar azylıdan staxanofcular xəj poor tur.

SSRE-nin sosialistıy azyl-agyjlar ı ekeni-pile kad ı on arat tymeni polza, kizi amıttannın tıegyzynge kazan-taa kıstıy kırıben koncuq uluq tiilelgelerni pygy telegej kırınga cedir ar turar, SSRE-nin maadıy uzudukcular ı eđer: Skalof, Bajdukof, Beljakof, Podıryanof, Gromof suqlar polgaş on-taa eške uzudukcu maadırların, paıa erttemden azylıların kızıy-pile 1937 ıyda SSRE polza, koncuq uluq caa tiilelgelerni azylan polgaj, cıl teerge: kizi amıttannın kazan-taa parar Uzar-xeme-pile xonıy kırıben perge oran polur **Sangu poljus** tep, pıemıyrzektin en songu uzunıa SSRE-nin uzar-xemezin parar xondurgaş, ında SSRE-nin tooş kırınga corıur erttem şıacilel stanzılın turguzup, songu poljastu tiilep alıan. Paıa Moskvadan songu poljus kırıy taıarar Amerikke cedir cerge tyşpejin uzup cetkeş, ol arazılın caa onıun azylan. Po tiilelgelerni moon mırnunda kızı-taa kırıneler kandıy-taa kizi amıttannar cedir alıy teş ıygyly oraldazıy turgan polza-taa, kış cedir cadaan, perge cıylder polur tur.

Oon ınaj SSER polza po cılın caa, Moskva-pile Volga-xemnin arazılnda 128 kilometir kurgaş cerni kazıy turgaş, Uluq puga yndıyup, parıxot corıur koncuq uluq orıktı azylan. Moon mır-

nunda Ak talaj-pile Paltıy talajın arazılnda 227 kilometir kurgaş cerni kazıy pugalaş uluq parıxot corıur suq onıun azylan polgaj. Uzunun talazıl-pile telegej kırıında ol pugaga ceder kandıy-taa puga cok polur tur. SSRE-nin telegej kırınga tiilep alıan eške-taa onıa tiilegeleri koncuq xəj polur tur.

SSRE-nin arat tymeni podunun komunistıy volşevik nam polgaş Sovet cazaanın paştalgazıl-pile corıaş, SSRE-de sosializmın turguzıuşkununıa xora cedirip, SSRE-ni German, Japonun faşistarınıa sadarın oraldaşkan troskıy cıyın-paazın xoralakılarn cılca şaar harılın. Pygy mırnakıl kizi tıerelgettennın karıl tajılınar polur, Troskıy, Zınovıjeı, Bıxarıa, Rıkof-tar polgaş oların idegetterinden SSRE-nin sosialistıy azyl-agyjınıa xora cedirip, on nam, cazaanın paştılınlarınıa kızıy, SSRE-nin sosialistıy cırtıun German, Japonun faşistarınıa sadar tep turganın SSRE-nin azılın arat tymeni polgaş es Ezofka paştatkan İstik-kı jaamdan ertıy ileredip, ulıun şıygyzynın kadıy şaazılınıa onaaşıl turar SSRE-nin azılın arat tymeni polza, Uluq Oktabr revoluzunun 20 ıyl onıun Uluq paılında **SSRE-de sosializmın pygy tiilelgezin** tınıep, azılın arat tymennın **azılın, tıştanır, eıerenir** ergezin xandıy, SSRE-de pygy arat tymennın pyryn demokıat jozuzunun tiilelgezin pılılın, pygy kizi tıerelgettennın tıegyzynge koncuq uluq caa cogaal polur Stalının tıegıyly ındeın xoojluzun 1937 ıyda şıleep alıanın temdeqlep ertıy ıı-

Oktabrın uluq paılın SSRE-ge jozulap ertıy turar ıyde Sta-

лнның ундезин хоојлузунда ајткан улуқ төөгүлуқ суыл полур пүрүн демократ јозузу пottандьрар SSRE-nin Teedi Cөvylelinin songuldazьn 1937 сьдьн 12 ајнън 12-nin ху-нунде кьльр corudar tep, SSRE-nin хөј saja-saja азьльсьн тьмени кан-саар-таа аај-сок рајьрлар сьскаальр турар ујеzi таварьр тур. SSRE-nin хөј saja-saja arat тьмени полза, teedi cөvylelivistin pir тугаар төleezinge pyгу азьльсьн arat тьмenniң шыга-раан uгаанньоқ рааькьзь Uлуқ Stalinнь songuur-pis tep, uluқ tin-mitti yndyгyp, өөpүp рајьрлар турар.

SSRE-de sosializmның пүрүн тилеен coruu полза, pyгу телеgej-ниң рагьн-таа, сөөн-таа cyгунун хамьк азьльсьн massазьнның idegen-ciliq pyзыrelin хандьгьр турар „SSRE-nin yндезин хоојлузу полза, SSRE-de pottандьгьр каан суыл-дери өске curttarga paza cer-le, pottандьrgan турup полurun херec-ciler турар cogaal полур тур“—теp еш Stalin cугаалаан полгај.

Stalinның caa yндезин хоојлузу полза, SSRE-de азьльсьн тьмenniң хөј сьдarda temisseьken хьрезиниң полгаш оларның капитальсьтөқ кулда-нььькьнга uдуp temisselinin тиле-geзиниң тьnneli полур тур.

SSRE-nin yндезин хоојлузу пол-za, капитальсьтөқ curttar полгаш коло-ниј curttарның азьльсьн тараaccьннарь, фаьизмның араattan тарлааькьннга, капитализмның кулданььькьннга полгаш imperializmниң ханньоқ caa-тајьннга uдуp ланьр, тајьн curttal-га teeь, SSRE teeь, socialism teeь хьрезип турар temisselin cepceqlen-dirip турар тур. „SSRE-nin caa yн-дезин хоојлузу полза, фаьis јозулуқ, cerlik араattan corukka uдуp am temissel corudup турар кизилерниң шьптузунга sagьь тuzalamcьзь пол-ур полгаш pottuқ tetkimci полур“ tep еш Stalin yндезин хоојлу төle-

bilelinin тугајьнда podunun ит-келinge cугаалаан.

Oktabrның Uлуқ рајьрнда SSRE-nin arat тьмени полза, ко-мунизм teeь, temisselinin caa-caa cediшкinnerin тиле p альгь-pile Leninниң коммунистьтөқ вошсевик на-мь полгаш совет cazaan, paza po-dunun шыгараан uгаанньоқ рааь-тьцьзь раькь Stalinнь толгандьр pa-za kattap сьгьј ewiledezip турар тур.

Oktabrның 20 сый ојунда TAR

Oktabrның Uлуқ revoluzunun мурнунда Тьваньн arat тьмени пол-za, кааш cys сьдарның иштинде таь-тькьнның ezelekцileri полгаш иштик-ниң feodalдарьнның аар тарлааькьннга хемдидип, азьтө совалан тарлаидь көpүp, оларның кulu роор coraan полгај.

Karacangьs Uлуқ Oktabrның so-sialistьтөқ revoluzunun accь-xавьja-азь-pile Тьваньн arat тьмениниң pottарьнның иштинден revolustuқ хь-рези өөskyp, imperializmге полгаш feodalizmга uдуp nasionalдьн re-voluzun өөskydyp yndьrgeь, таьтьк-кьнның ezelekцilerin tus curttan yн-дыp сьвьгьр, иштикниң feodalдарь-ның erge-cagьrgazьн tyзыrgeni-pile 1921 сьда Тьваньн arat тьмени podunun arat cazaan тургузup, тус-кај тоgunnaan pot-ergezin токта-адьр алган.

TAR-ның arat тьмени, Uлуқ SSRE-nin тuzalamcьзьннга тајанвь-шаан podunun nasional revolustuқ cазак, намьнның изиқ uдуpтулгазь-pile coraaь, am 16 сьл полгань-pile Uлуқ Oktabrның 20 сьл полган uluқ рајьгьн конcuқ өөpүшкьлуу-pile ce-dишкinnerin тьnnep erttirip турар.

Uлуқ Oktabr revoluzunun oқ-лу полур Тьва Arat Respublikтьн arat тьмени полза, SSRE-nin изиқ тuzalamcьзь-pile еrtken 16 сьдьн тургузунда podunun nam полгаш

cazańǵa paraatkaş, nasional revoluzunıń murında saldıńǵan sorulǵaǵıń kyyssedir talazı-pile tıkkalı ulıq tılelgelerni cedip alǵan. Po arazında orannıń tuskaj xamaarǵıpas pot-ergezin ulam rızıdır, nasional revolustuq cazakka udurlangan feodal-teokrattar polǵaş cızyn-paazın kontrrevolustuq idegetterniń udurlanbışkıńıń ırgılıcy canış-sınış cokka cılca şarap, orannıń ıstinde feodaldıń politik ergezin kazır, feodaldıń xerengizin xavırǵaş, kalvak arat tımenniń et-materialın saızradır kelgen.

Тываныń imperializmge polǵaş feodalizmge udurlangan nasional revoluzunıń temisselin udurttu turar, arat tımenniń politiktıq mańlaı—TARN polza, nasional revoluzunıń xereen cır udurtkaş, feodaldıń tazıń erestiq tura tırttır paza olarnıń tuzalakcılar polur rarıń ızelıq idegetter-pile eres xırezip, arat tımenniń azı-agı, amıdır-kulturun kedyrup, arattıń cırgalı polǵaş oń erge şoleeziniń xeree teeş, pygy kızyn salır, paza orannıń kapitalıstıq eves orıkcı ajaar şilciriń suurun salır tugajında ulıq tılelgelerni cddip alǵan-pile pistiń namıvıs Komunistıq Internatsionaldın kyzeer ergeleq salır namı polǵan.

TAR-nyń arat tımeni Oktabrnyń Uluq revoluzunıń 20 cılı polǵan onza oında, orannıń imperializmge polǵaş feodalizmge udurlangan revolustuq kyryneniń pygy corıdılǵaǵıń purıngaar xanıladır, xereldiq kızı tugun ırgılıcy orı kedyrup, pygy telegejniń revoluscı arat tımeniniń imperializm, faşizmge udur cangıs frontuzunıń xereenge erestii-pile turzup turar polǵaş telegejniń arat tımeniniń adazı polur Uluq SSRE-ge şuut tajanır, pa-

za pistiń najıraldıq MAR-pile xatunmanıń iziq xarızaazın ulam-narı rızıdır turarıń paza kattar şıngı, tılelgeli-pile po xınge ajtır temdeqlep ertter uzırlıq.

Тываныń arat tımeni polza, Uluq Oktabr revoluzunıń 20 cılı polǵan onza ulıq rarıńǵa nasional revolustuq cazaanıń polǵaş arattıń revolustuq namıńın paraatǵaǵı pile Uluq SSRE-den TAR-ǵa azı-agı, kultur, politik talazı-pile korgızyp turar xatunmanıń kezeede uttundurvas iziq tuzalamcızıńǵa tajangas, orannıń tuskaj togunnaan xamaarǵıpas pot-ergezin ırgılıcy-le rızıdır, curtun azı-agı, kulturun saızradır, arat tımenniń materialdıq rajdalın kedyrer tugajında ulıq cedıışkinniń poop saızrap turarı margıs cok polǵa.

Тываныń arat tımeni, nam, cazaanıń paraatǵaǵı pile Uluq SSRE-nin accı-tuzazıńǵa tajangas, podunun nasional revolustuq kulturun xeqzyder talazı-pile ulıq cedıışkinni cedip alǵan. 1930 cılǵa cedir tıva tılǵa pizik cok turgan polǵaş mool pizik pilir ulus tura-la 1 ½ ıjk-pe 2 xuu turgan, ol pizik pilir ulıstun ulıq nurıuzu-la feodaldar, tyzımetter polǵaş teedi lamalar poop turgan polza, 1930 cılǵa arat tımenniń podunun tıńın kırıńǵa pizilin egelep cogaatkanıńdan peer am po yjede arat tımenniń tıkkalı ulıq nurıuzu podunun pizilin pilir polǵan, cyq-le pizikke eorenze coguur nazılı arattar polza, 1937 cılǵa Oktabrnyń 20 cılı ojun rarırap turar yjede kolduunda piziktıq polǵan.

Arattarıń şkola nazılıq urıqlarıńnyń şkolaga eorenip turarı, 1926-27 cıldarda cyq-le 1,2 xuu turgan polza, 1937-38 cıldarda 55 xuu poop eşken.

Po yjede tıva tıdın kırıńda parlar yndırǵen xamık nom ter-

terlernin sanь 180-den тькка ашкан.

Nasionaldьн uran согааль, uran теадьрньн херее сайзьрап турар. 1935 сьлда uran-теадьр сургуулун азьткан, ооң азьльн ulam-na ургьлцyledip турар. Paza curttuң иштінде сугаалаар kinonun азьк тuzazьп arat tymennin orttuzunda telgeredip турар, paza arat connun talazьndan kulturluқ curttalğanьн хереен-се хун-пуру-ле тепшир kirip турарь uluқ polgan.

Respublikтьн иштінде ургьлц унур турар solun setkyylder 1936 сьлда 4 турган polgaş kezekterinin sanь 13.000 турган polza, 1937 сьлда 5 parlalga par appargan, kezekterinin sanь 20.000 хире роор өскен.

Arat tymenniң kadььн kamgalaar emnelgeziniң азьк тuzazьп arat tymenge сооқшulatkan. Po yjede uluқ emnelgeler 10, emnelge salььrlarь 5, сайзь көзур соруур emnelge salььrlarь 8, aptek tep суурлуқ cerlernin sanь 7 polgan, emnelgenin talazьnda nasional kaadьrlar ulam-na көвудер турар.

Октябрньн 20 сьл polgan ојунга, nasional kulturnuң хереен ulam-na ханьладьр, arat tymennin pizik pilikti piccii pilir соруун cidirip, pizikke шынарльуқ өөренir соруун ургьлцyledir polgaş školalarньн сайзьрадьр, arat tymenden školalarньн азьльнга екки тuzalazьр, pottarьньн uruқ-tarььн хөју-pile школа-се хандьдьр peer сорук ton negeldeliқ tur.

TAR-da хатьк školalar polza, pottarьньн өөредилге сьльньн програмьн toldur кьyssedir tugajьнда шыңгыь oraldazьр узurluқ, paza согаал parlalğanьн азьльн ulam-na kalbartьр, solun setkyyldernin сагыдаларьн am-taa көвудedirin, pa-

za ооң шынарьн сайзьрадьрньн темдеқлеер херек.

Тьваньн revolustuқ nam, cazaandan 1933 сьлда polgan ARN TK-ньн II тугаар onza plenumun, Ulustun III тугаар onza Picce хураль polgaş VIII тугаар Uluқ хураль, paza TARN-ньн 10 тугаар Uluқ хуральньн төөгьлуқ toktaaldarьн кьyssedip, orannьн pydrykcy кьштерin pedider polgaş ьlangьja orannьн азьл-агыльньн kol yndezini polur mal азьльн сайзьрадьр tugajьнда pygy хемсеқlerni corudup турар. Orannьн азьл-агыльньн kol адьрь polur mal азьльн хөқзудер tugajьнда -хуунun polgaş хөј niittiniң pot iderkej soniurgalьнга тajanьр, arat tymenniң kirzilgezin kalbartkanьньн хараазь-pile respublikтьн малньн pазь сьл-сьлда өзыldeliқ роор турар. 1930 сьлда respublikтьн малньн pазь 1.034.262 paaş турган polza, 1936 сьлда mal pазь 1.185.940 турган ьнцаарга, 1937 сьлда 12.631.24 paaş cedir өскен tur. Ooң nemezip өскени 1936 сьл-pile 1937 сьлдь төмејлеерге 6,5 хуу polur, pir eves 1930 сьл-pile 1937 сьлдь төмејлеерге polza, maldьн өскени 22,3 хуу polgan.

Maldьн cem сууру polur sigen peletkeli cyқ-le тьва connun 1936 сьлда 3020959 puut роор турганьндан 1937 сьлда 3.363.940 puut polgan, өскенин еrtken сьлга podaарга 11,35 хуу polur polgaş camдык козуunnarньн medeezi cecce eves tur.

Mal азьльньн тuzalakсызь polur cer тарьлга азьль ulam-na kalvarьр турар polgaş сьл-сьлда-la шынарь сайзьрап турар, respublikтьн pygy тарьlgazьньн шөлу 1930 сьлда 14944 ga турган polza, 1936 сьлда 30 134 ga cetken, 1937 сьлда 31.714 ga cedir өскен, ооң

nemeşkeni polza, 36 сылга төмеj-
leerge 5,24 хуи полур, бир евес
1930 сылга төмеjleerge polza 112,2
хуи роор өскен тур, паза сер тар-
ыганьн азыьн сайьрадьр, оон
şölyп şьnarзьдьр kalbartьrьн-се
хамьк куşty сальр узурлуь.

Respublikтьд пар турар кыреко-
номнарь полгаş ylegerliь stanь
polza, кыгьнеге улуь тuzань көр-
гызур, поттарьнн азыл-агыьн улам-
на рьзьдьр турар полгаş arat ty-
mennin mal, тарьлга азыл-агыьларьн
kulturluь сайьрадьrьнга улуь ту-
зальдь cerler роор турар.

Moон songaar кырекономнар-
нн азыьн улам сайьрадьр, мун
сыьдн иştинде кььр кыуssedir
азьларьнн планьн toldur кыуssed-
дир, uk cernin каадьрларьн рьзь-
дар tugajьнда саа-саа хемцеьлер-
ни corudup, cer-le куş-азьдн рь-
дыркьу coruun ekki pedider хе-
ректиь.

Ро yjede arat tьmen поттарь-
нн азыл-агыьн сайьрадьrьнга
kancaar-taa aaj-cok idepkej kicce-
elin сальр турарь-pile кадь camдьк
cerlerde CAE, паза k/a-агыь artel-
deri полгаş MAE cergeliь рөдуйн
kattьşkannar turup, кадьнн азыл-
дарьн поттарьнн ekki туразь-pile
кььр, азыл-агыьн өstyрeringe рь-
гу кызур сальр азылар турар. Ы-
cangaş, moon songaar поттарьнн
organizas тургузуун улам-на рь-
зьдьр азыл амьдьральн өstyрур,
cook кавьзьнда arat conga поттуь
ylegerin yrgylcy көргьзери neget-
тинир тур.

TAR-da curtтар турар sovet ха-
маатьларь-pile тьва arat tьmennin
arazьнда ха-тунманьн internasio-
naldьдь харьлзаазь улам-на рьзьр
турар. Soviet хamaатьларь polza,
тьва arat tьmen-pile кадь TAR-
нн тuskaj togunnaanьнга кьзаньр
udurlangan iştikki таşьккьнн

kontrevolustuь idegetterinin удур-
ланьькьнннга кадьдь харьь pe-
er corukka idepkejliь kirzip kel-
gen. Paза тьва arat tьmennin азыл-
агыьн сайьрадьр coruungа улуь
yleger cizeen көргьзур турар. So-
vet хamaатьларь polza, arat ty-
mennin азыл-агыьнга улуь тuzань
көргьзур kelgenin cizeelep ар кө-
өрге, еrtкен сыьларда curtтун иşt-
tinge хоральдь curtтун ажььь роор
турган yjelerde sovet хamaатьларь
polza, arattарнн мальн кььş еrtki-
ze cedir азырар perip, sigen, savaп
cizektiь mal cemin arat tьmenge
cedirip perip турган полгаş оон-
таа өске sanap cetpes ха-тунма-
ннн iziь тuzalamсыьн көргьзур
турган полгаj.

TAR-da sovet хamaатьларь-pile
тьва arat tьmennin arazьнда ха-
тунманьн internasio-naldьдь харьл-
заазьн moon songaar улам тьнзь-
дьр тургаş, TAR-нн тuskaj togun-
naan pot-ergezin камгалаарьнга
kezeede cangьş ьт-pile pelen tu-
rарьн ро хун тьнзьь-pile temdeь-
lep алган турар узурлуь-pis. Улуь
picce søök ьлгаар пытпес coruktар-
pile kezeede eres хьрезир.

Октябрның 20 сый оюнга ora-
нвььстын азыл-агыьннн кол адьрь
полур малвььстын азыьн улам сай-
зьрадьrьвьсть тьннер tangьraqla-
вь-şaan ро сыьдн cut ажьььндан
maldь murnu-pile ekki камгалаар
tugajьнда maldьн cemin, өdek-
кьştан, odарьн ekki peletkeer, pa-
za sook кььş kazan-na kelir irgi
tep manap олурваьн, şaq еrttede пар
турган куşty евиледееш, murnu-pile
eldер cyuldьн peletkelderin иьгу-
сыьн cokka peletkenip egeleer
полгаş malга хора cedirer cyzyn-
paазьн аарьqlар, рөryлер-pile eres
temissezir, паза mal азыьннн ту-
залаксыь тараань ekki азаар, pe-
letкер альр полгаş kelir сыьдн та-

рыга азылынга амдыгааштан екки peletkenip тургаш, тарылганын азылын өстыrer coruk polza, хамык arat tymen polgaş nam, areve kezigynnerinin cigula sorulgaзы ol polur tur.

TAR-ның азыл-агыбы, kulturunun xereen өстыreringe cigula cepsee polur, nasionalдын akşazын 1935 сылда yndyrgenden peer po yjede orанның ішінде саң-хөonyн хeree ulam-na рьзыр, uluq cediіskinnio polgan. Arat tymennin азыл-агыбы polgaş kulturу saзырар көдыrylgeni-pile kadь, kyrynenin төzebileli ulam-na өзыр turar. 1935 сылда kyrynenin төzebileli 2673500 akша turgan polza, 1936 сылда 3573708 akша cedir өsken, cok polza, 33,8 xuu polur. Ыncaarga 1937 с. kyrynenin төzebileli 3663267 akша polur, onu 1936 сылга podaarga 2,6 xuu өsken tur. Paza arat connuң azыk orulgaзы сы-сылда-la көvyder pottarынын et-ekonomu хун pyry-le рьзыр saзырар turar polgan.

Kөdee азыл-агыбының узун ху-ussaalyq, ceelizinge kyryneden perip turgan akша, 1936 сылда 465000 turgan polza, 1937 сылда 614000 akша cedir өsken. Onu хуулар podaarga 32 хуу polur tur. Ulustun VIII tugaar Uluq хuralь polgaş TARN-ның 10 tugaar Uluq хuralь-ның ajttьbьskьнын jozugaar ceelinin kol podalgazын хуунuң polgaş хөj niittinin азыл-агыбының pot sonuurgalyн өstyryp saзырарынга pottuq хемceqlerni ap, uk азыды cookşulatkan turar polgaş ыlangьja ulustun азыл-агыбының kol adьbь polur mal азылын өстыrerin-ce иqlandьrgan. Uluq SSRE-nin хa-tun-ma izioq tuzalamсызының хараазыpile TAR-da arat tymennin et-xereqlelin хандьрр, curttun pydrykcy kyşterin ulgattьrar talazь-pi-

le азыл-агыбының pir cigula adьbь polur sadьqынн азылы polza, канcaar-taa aaj-cok uluu-pile saзырар turar, po yjede respublikтын kajь-taa pulunnaryнда arat tymennin хereqler cyzyn-paazyн paraannary eibekşiliq polgan. Orанның ішінде paraan saarylgazь uluu-pile өзыр turar. Cizee: 1932 сылда paraan saarylgazь 5.540.500 akша turgan polza, 1936 сылда 10.090.000 akша, cetken, am po 1937 сылда 10.150.000 akша cedir өзыр turar tur.

Moon songaar arat tymennin хereqlelin хандьрар sadьqынн азылы ulam saзырары, kooptun азылынга mergeeen kaadьrlar-pile uk sadьqынн азылы хандьрарын ulam тындыdar. Paza хуucularның хурalsuqlaazyн yrgylycy кьльр, olарның orttuzungа kooperastьн kultur mas-salyq азылы хун-pyry telgeredir хerek.

Orанның pydrykcy kyşterin көдыryp, curttun ішінде cyyl-pyry et-xerekselder polbaazyradьрынга polgaş ustьbьş азылы saзырарынга cigula холваşkan ustьbьşтын азылы хөqzyder tugajьнда nam, cazaktan uluq sagьş сальр kelgeni-pile po yjede ustьbьşтын pydrylgeleriniң sanь көvyder turar polgaş orанның ішінде camдык paraannary pydryp turar appargan. Ustьbьş kooperazьнын artelderi polgaş pydrylgeleriniң кьльр yndyryp turar paraannary 1933 сылда 360 муң akша turgan polza, 1937 сылда 1 million 11 муң akша cedir өзыр turar.

Ыncangaşтын curttun ішінде cyyl pyry pydryrer yletpyr cerleri polur-pulgaar zavodu, ыjaş tiler zavot, tuujьu кьльр cer, kidis idik кьльр cer polgaş oon-taa өske pydrylgeler өзыр turar.

Moon songaar ustьbьşтын eivilelderi polgaş pydrylgeleriniң азы-

льн ыргылы сайырадыр, curtтun іштеге пыдыгуп ындыер суыл-пыгу ыран кылынын ет-параанын көвудедип, паза оранның ішінде аң, палык полгаş тус, паза ооп-таа өске тывыстық азылданың шынарын сайырадыр тугайында устывыş арт-телдериниң кезигыннери полгаş хамык нам, ареве кезигыннеринден сугула сажыс салыр узурлуқ. Блангыжа оранның азыл-агыжыга полгаş республиктың ташкаар ындыер суылдерге консуқ сугула оранның азыл-рајлаа полур апырынның азылың еки организастар, аңсы арат тымнен ук азылға калваа-pile кирзір полгаş өлырген аң тииниң сөвү-pile азаар, ооп шынарын сайырадыр соруктун тугайында хамык нам, ареве кезигыннеринден арат тымниниң іштеге, massалық тапыдылға азылың калварттыр сорудары сугула.

TAR-ның ішінде Тақ ылетпыгунның азылы сый-сыйда-ла өзүр, тывызы улгадыр турар. 1936 сыйда тақ ылетпыгунның сый планың 116 хуи кысеткен полза, 1937 сыйдың 8 аяга cedir 101,7 хуи азыр кыуссеткен. Моон songaar тақ ылетпыгунның азылың ылам сайырадыр сыйдың планың азыр кыусседир тугайында хамык peletkel азылдарың тыңыдар полгаş тақ ылетпыгунның талазыңга nasional каадырларың көвудедир. Паза кыш-азылының сирумун хун-пыгу пызыдыр тургаş, podунун мурнунда салдыған eres сорулгаларың пыгун cedip алыр узурлуқ.

Ро ыjede оранның тuskaj тоgunnaan pot-ergeзин пызыдарыңга полгаş республиктың азыл-агыж культур хөқзылдезин шыкпыннандырагыңга сугула negettiner transport полгаş орук tudуунун хереен сайырадыр талазы-pile ылуқ cediişkinnerni cedip алған. SSRE-ниң ынапыстық изиқ тuzalamсызы-pile curtтun ішінде aftomaşinanың transportтунун

полгаş суқнун transportтun сайырадыр, transportтun тuskaj техниктиқ каадырлары көвудер, ук азылдың организастық рајдалың елен-не пызыдыр келген. Transportтun хереенге арат тымниниң кирзілгези ыргылы калвары турар appарған.

Curtтun ішінде пыгу transportтun сөөрткен парааны 1932 сыйда 7965 тоон турған полза, 1936 сыйда 22 муң 568 тоон cedir өскен. Ынаарга 1937 сыйда 20000 cedir өзүр турар тур. Transportтun сий тазылға азылың ылам-на сайырадыр, сөөрттылгенің pot өртеен ciigedir, маşinalарың полгаş кывар, caar materialдарың камнық edileer, тuskaj ertemниқ colaaccы, septekci полгаş өске-таа каадырларың peletkeerin тыңыдар, паза пыдырылгенің хамык азылың, алван хаакыттарың setkil сажызың transportтun азылың сайырадырың-се евиледеер узурлуқ.

Орук tudуунун талазы-pile ро ыjede республиктың Tozu-pile Tereхөл ро ији козууннандан аңыда пыгу козууннарның аразында маşина маңнаар орук-суурлуқ полған. Блангыжа 1937 сыйда пыгу арат тымнен полза, cазактың tokтаалың парымдалар, козуун төптери-pile сумулар аразында-таа оруктарың аштар тугайында елен азылдарың сорудуп egeleen. Моон songaar-таа полза республиктың ішінде орук сайырадыр сорукка арат тымниниң кирзілгезин ылам калварттыры сугула.

Curtтun ішінде poшта, telefon, telegraf, radio харылаазының азылы елен калвары, арат connиң харылаазың тыңыдар тугайында ыргылы сажыс салыр азылдар келген, паза моон songaar харылааның азылың ыжгу, olut cокка сайырадыр, арат con-pile cook poldurup оларың negeldeзин хун пыгу кадык хандыры турар узурлуқ. Ең блангыжа республиктың ырак козууну ро-

lur Tozu kozuunu polgaş Tere-xel kozuunun haýlzaa talazý-pile xandýrarn onza cigulalap kergeş, ol iji kozuun-pile şaq yrgylcy xarýlzaa talazý-pile azyñ tyrgen kyssedir tugajnda xarýlzaa azyldakýlaranyñ murnundan uluq azyldarny kbyr xerektiç.

Oktabrnyñ 20 sý o Junga ARNnyñ xamýk kezigynneri polza, oranny kapitalistyç eves oruk-ce ajaar şilciiriniñ suurun peletkeer sorulganý kyssedirin-ce polgaş feodalizimnyñ arttyşkanyñ eres uzutkaarynyñ xyrezin-ce arat tymenni paaştar eviledeer uzurluq.

„TAR-nyñ nasional xostalgalýç revoluzun tiilelgeliç telgerediriniñ xereen xandýrarnyñ cigulazý polza, pygy nam kezigynneriniñ politik piliin polgaş kultur tepşilgezin pedider tugajnda moqoç şlaç cok azyldaarynda polur“ tep ARNnyñ 10 tugaar Uluq xuralynyñ toktaalnynda aýtkan polgaj. Po sorulgalarny kyssedirde namnyñ xyreeleniniñ iştinde sagylga curumun ulam-na rýzýdýr, feodal tarlaký idegetterniñ saldar xaldamýrga xandýr polgaş namnyñ şyn şugumundan xazyr peer cyzyn-paazyñ saýgylyşkanyñ narga udures temiseziç, namnyñ kezigynneriniñ revolustuq seremcilelin ulam tnyzýdýr, namnyñ xamýk kultur massalyç azyldaryñ şnarzýdýr, nam sýrdýşkanyñ narynyñ azyldaryñ ulam tnyzýdýr corudaryñ koncuç cigula polur tep negettinip turaryñ po xun tiriç şngýzý-pile ulam-na aýtýr kyssedip erttireri negeldeliç tur.

Namnyñ soon salgaar evileli polur Areve polza, arattyñ anyjak øskeniñ revolus jozuzu-pile kizidip, nam, cazaktyñ xamýk azy-agýj, kultur tugajnda salýr corudup turar sorulgalaryñ kyssedi-

ringe tuzalazýr talazý-pile koncuç uluq cedişkinniç polgan. blangýja Oktabrnyñ 20 sý polgan Uluq rarynyñ yjezinde areveniñ VI tugaar Uluq xuralý sýlgaş, TAR-da anyjak øskenniñ iştine corudup kelgen azyldaryñ tynner, anyjak øskenniñ iştine moon songaar corudar xamýk azyl sorulgalaryñ aýtýr şitpirlep, paza nasional revoluzunuyñ xeree teş, pygy azyñ ulam şngý uqlandygyr corudar tugajnda anyjak øskengerge paza kattap todargaj azy-xemceçlerni şitpirlep perip turar polgaj.

Areveniñ xamýk kezigynneri polza, areveniñ VI tugaar Uluq xuralynyñ toktaal şitpirlerin eres kyssedip, arattyñ arevecci anyjak øskeneriniñ kizidip polvaazyradýr azyldaryñ paza engiin anyjak øskeneriniñ ortuzunga areveniñ saldaryñ ulam-na tnyzýdýr cookşuladyr coruk cigula tur.

TAR-nyñ xereezen arattary polza, Oktabr revoluzunuyñ accý xavyjaazy-pile tbylğan nasional revoluzunuyñ yjezinden peer er ulus-pile tmej ergeliç arat poop, potarynyñ politik kulturun kedyrup, ulustun azyl, politik, kultur xereenge kirzip kelgen. TAR-nyñ xereezen arat tymeni potarynyñ politik kulturun yrgylcy øryledip, ulustun azyl-agýj, kultur xereenge kirziriñ tnyzýdaryñ Oktabrnyñ 20 sý o Junga temdeçler polgaş nasional revoluzunuyñ xyrezin ulam kalvarttyrga par turgan kyzyn salýr, tpykan ergezin kymga faa perbes tep sorulgaзыñ cerle uttur polvas.

TAR-nyñ iştinde azylyñ, alban xaaký massanyñ kizidikci massalyç evileli polur profes organizanyñ azyñ saýzradýr, xamýk pydyrylge cerleriniñ kyş-azylynyñ curumun pedider polgaş pydyrylge-

ниң планын toldur кыыседип, азыл-сын тымениң орттuzungа kultur massalyq азылды kalbartтыр corudar coruk polza, хамык профескезигыннери polgaş uk organizastарының kol sorulgazy polur polgaş азыл-сын, алван хааксыттың кyzын ekki азылдан сөр камgalaар.

TAR-ның хамык arat тyмени polgaş ыlangыja, nam, areve kezигыннери polza, orанның tuskaj togunnaan pot-ergezin ulam pьзьдыр, ооң tajынаръ polur feodal-teokrat idegetternin cyzyn-paazың kontrevolustuq udurlанышыкың-pile eres temissezip, revolustuq polit seremcileldi kodyrer polgaş nasional revolustuq cazak, namың толgандыр ulam-na сырыј eviledezir uzurluq.

Arat тyменин revolustuq ergezi polur, cazak-sagьrganың ataldарың yrgylcy pedidip, revolustuq хоојлу tyymnerin шыгыы sagьыгь curuktuң uzur utkazyң arat conga kalvaa-pile nepteredip, таныштырар coruk polza, харың nam, areve organizastарының ооң тусту kezигыннеринин sorulgazy polur tur.

TAR-ның tuskaj togunnaan pot-ergezin pьзьы kamgalap turar aratтың Revolustuq шерiинин tajыңсы кyзу ulam-na тыңзыр, aratтың revolustuq шерii polza, nasional revolustuq cazak, namга udurlанган cyzyn-paazың kontrevolustuq tura халышыкыңnarga кадьы харылың perip kelgen. Шериq-pile arat тyменин харылаазы канcaар-таа aaj-cok pьзаан, aratтың revolustuq шерiинден janzь-janzь erttemniq kaadyrlарны peletkep yndyryp turar coruk polza, koncuq uluq cediışkin polur tur.

Октябрның 20 сый ојунга aratтың revolustuq шерiинин сыр кyzын

ulam pьзьдыр, orанны камgalaар кyзyвyсты тыңзыдарың temdeqleer uzurluq-pis. Paza orанны камgalaар corukka хөј niittini eviledep turar OKTE-ниң азыл ulam sajзыраддыр, ооң kezигынunge arat тyмени хөјy-pile хандырар uzurluq-pis.

Хамык nam, areve organizastары polgaş cazak-sagьrganың хөј niittinin organizastарының іштинде азылдар turar kaadyrlар, ol cerlerниң азылдарың sajзыраддыр, pottарының азылдарының arга texniinge өөrenir polgaş kaadyr роор pьзыгың oraldazyр uzurluq. Paza kaadyrlарның азылдар turar organizastары uk kaadyrlарга tuzalazyр, kaadyrlарны онаашкан-азылдарының arга texniinge өөredip pьзыдар тугајында coguur хемceqlerni ар, olарның negeldezин өј-шаанда yrgylcy хандырар uzurluq.

Октявр 20 сый ојунда pygy telegejnin arat тyмени polgaş Ispanың маадыр temisselci arat тyмени-pile setkil sagьзывьсты каддыр, olарга маадырық tuzalamсывьсты ulam kalbartтыгының азыл corudup, curttuң іштинде RTO-nun uzur utkazyң arat тyменге ulam nepteredip, ооң kezигыннеринге arat тyмени хөј-хөјy-pile хандыдар polgaş RTO yyrлеринин азыл sajзыраддыр revolustuq temisselcilerge tuzalamсы akша хөrengivisti сыгың көvydedip, paza RTO-nu massalyq organizas poldurарының kol sorulgazyң cedip алыр uzurluq.

TAR-ның arat тyмени telegejnin revoluscu arat тyмени-pile кадь imperializmge polgaş faşizmга, olарның ханыық caа tajынының ашылыңга udurlанган cагыы frontунуң talazyңга кадды-pile turzur, telegejnin arat тyменинин adazyр polur Uluq SSRE-ni imperialis-faşis-

тарның халдаашкындан камгала-
тынга кезеде пелен роор, оран-
ның антиимпериалистік, антифеодал-
дык nasional революцияны улам ти-
илгелі-пеле корударыбыз. Улуқ
Октябрның 20 сый болган онза

Улуқ райынгга темдеқлеер узур-
луқ-пис.

Улуқ Октябрның социалистік ре-
волюцияны 20 сый болган онза өји
телгезин!

Japonnuң саа халдаашкынь полгаş Кьдат улустуң темисселиниң саа ујеzi

Japonnuң ezelekçileri Кьдат-се саа илуқ тајьп халдаашкыньп еге-леј перген. Кьдатың җериқleri јапоннуң халдаашкыньпга роо сер-сектиқ удurlансър турар. Кьдат ул-ус-таа хөлзеп хайнь-ла перген. Ғы-пънда-ла Јапон-pile Кьдатың тајь-пъ тыңсага cedir рооп көрвеен хемсеқ-pile егеlej перген.

1937 сьлдып 7 айнь 7-де Ја-поннуң тајьпсыларь Лыкouzјао теп хоорай-се хер-хенерттен халдап ки-риптерге Кьдатың 29 тугаар җери-ниң 37 тугаар divизи җериі olарга маадьрлық eres хатьпъ перген. Јапоннуң тајьпсыларь полза, кыҗ тырттыр рьзьқланьр алыньга сая җөлеениқ ујени азықлар алыр тееҗ, паза хөј-нииттинің санал-ональндан

podunun саа тајьп corudulгаларь-пъп планнарьп сазьрар тееҗ, Лыко-uzјао-хоорайга полған coruktu „туҗ рооп полу перген“, „tus cernin ертерели“ теп меге хуурмак јозу-pile carлаан. Ыңалза-таа ооң сооп тарьј полгулаан херек кьгънда җып-пъқ суылдер Кьдаты Јапоннуң халдаксь coruунуң саа халдаашкы-пъпъп алы ылар podalgазьп ecci-zinge cedir ileretken.

Кьдатка јапоннуң тајьпсы-ларьпъп саа халдаашкыньп сунуң узурундан полғань?

Imperialistiқ Јапоннуң tergii-der сагьрър турар аңыларьпъп ке-zeede podap kelgen podalgазь пол-za, Кьдатка olарньп ezelei тарьалың тургузар полгаş Кьдат улусту ру-руну-pile куданьр алыр podalgалық. Јапоннуң imperializminin Кьдат-тың talазь-pile халдаксь corudulgal-арьпъп төөгьзьпп moon адаанда төрт kol ује-cadага хиваар полур.

Пир тугаар ује-cadазь полза, 1895 сьлда полған Јапон-pile Кьдатың тајьпъндан егеleeҗ, 1914—1918 сьлдarda полған телегејнин imperi-alistiқ тајьпънга cedir полур. Ол уј-енин тургузунда Кьдатың podunun полгаş ооң erge-сагьргазьнга са-гьрттыр турган тебискеерлерин Јапон Кьдатын рьлаар алған, ол cerлер полза: Ру-Ку, Formozу теп орту-луктар, Peskadорнуң ортулуктарь,

Kvantun mozuzunda turgan kon-
ses, Kөrej suqlar polur.

Iji tugaar yje-cadazь polza, telegej-
nin imperialistiқ tajьньньн yjezin-
den egeleeş, 1931 сьдьн 9 айньн
18-te Mukden-xoorajga polgan со-
rukka cedir polur. Ынсаарда Jap-
onnun imperialisteri Sjaocou pol-
gaş Sindao tep cerlerni, Kьdatka
turgan Germannьн Ынсаардагь kon-
sezin ezelep алгаş, podunun şeriқ-
lerin Sinan tep xooraj-ce tepşitkeş,
1915 сьдьн janvar айньн 18-te
Juan Şikaj tep kizige 21 суул ne-
gelde tep cyvezin salgan, piş eves
onu jozugaar kyssedip corutkan
polza, Kьdattь şьnar-la Japonnun
kolonijl poldurganь ol polur
turgan.

Uş tugaar yje-cadazь polza, 1931
сьда Mukden-xoorajga polgan со-
ruktan egeleeş, po сьдьн ijyl tep
7 ajda Lykouzjao tep xoorajga
polgan corukka cedir polur. Ol 6
сьдьн işinde Japonnun imperia-
listeri cөen-songu cyktyн 3 mozu-
xun (todargajlaarga Мансьнь) pol-
gaş İştikki Mooldun teviskeerinin
cəmdьььн (Zexe tep mozunu cy-
my-pile paza songu Сахарньн 6
kozuunnarьн) pьlaap ezelep алган.
Japonnun imperialisterinden Ман-
сь-pile Zexe mozularнь ezelep ал-
гань polza, et-cazaa polgaş ulus-
tөre talazь-pile Kьdatka uluқ şan-
сьқ polgan.

Tөrt tugaar yje-cadazь polza, Lyk-
ouzjao-xoorajga Japonnun xaldaaş-
кьнь-pile азьттьньр турар. Ol xal-
daaşкьньньн şuit pir tugaar sorul-
gazь cyl teerge,—Kьdattьн songu
cygynyn 5 mozularьн (Хевей, Са-
хар, Sujuan, Şansi, Şandun tep
cerlerin) ezelep алыр sorulгалық. Ol
5 mozularнь ezelep алырга polza,
Japonnun хааньньн pygy төөгьузы
көгьр көрveen консуқ pajlak ciқ
ettiq консуқ telgem pajlak telgiir-

liқ cerler polur tur. Ынсаар-
Şanxaj-pile Nankin соогу Ынсаар
corudup турар Japon şeriқlerinin
tajьн corudulgazь cyну хереccилер
tur tize, Japonnun xaldаксьларь
songu cyktyн mozularьнда podu-
nun tajьн corudulgazьн corudarь-
pile кьзьгаарланьр soksavajьн tur-
ar turlar.

*Мансь-pile Zexe mozularнь
ezelep алган soonda Japonnun,
imperializminin амгь tajьн coru-
dulgazь cogum cyу polurul teerge,
Kьdattь pyryn сььрар tugajьнда
polgaş Indijni, Indij Kьdattь, Fi-
lippinnin orttuluktarьн, Indonezi-
ni, Avstralini, paza pygy telegej
кьрьнга japonnun хааньньн eze-
lel cagyrgazьн тургузар кьдьр тii-
lep caalap алыр sorulga-pile SSRE-
ge, Songu Ameriktin kattьşkan
ştattarьнга, Anglige udur „uluқ
tajьн“ peletkeer tugajьнда Tanaka-
ньн ezeergek kargьs planьн ky-
yssedip turarьньн caa cadazь po-
lur. „Pygy кьdattь тiiлеp алырда
en paaştaj Мансь-pile Mooldu eze-
lep алыр erge cok cigula, Ынсаар-
га pygy telegejni тiiлеp алырда py-
gy Kьdattь cymy-pile ezelep алыр
erge cok cigula“—теp Tanakanьн
podalgazьн japonnun faşistьқ та-
jьнсь idegetteri am pottandььр
kyssedir teeş, oraldazьр турарь ol
turlar.*

Ispanda German, Italinin faşis-
тьқ xaldаксьларьньн роо cersektiқ
азьк xaldaaşкьнь polgaş ооң та-
льть-pile pygy Evropta cyvenin
rajdalь тькка pergedep cidiqlenip
turaşь, Avissin-pile Ispanньн тala-
зь-pile-таа, Kьdattьн talazь-pile-таа
faşistьқ xaldаксь coruktu Anglinin
cazaandan şьньнда-la херекseves
toovas politik corudup турарь.
Ameriktin kattьşkan ştattarьньн
cazaаньн манар olurar podalgazь
tajьн кьрськсьларьнга Ligi-nastьн

kyş cetpejin turar, Japon, German, Itali suqlar arazynda ewilel turguzur turar polgaş adak soonda, Sosialistyoq Internasionaldyň kargys seremdik yzeldioq udurttukularyndan Kominternanyň sanalyň eopseerevejin tadagalzaanyňny uryu-pile pygy telegej proletariadyňny faşizm polgaş tajynga udur ылар тајыньсь ewileldii-pile xodelir coruu мынсага cedir cok poop turar polza, amgy pygy telegejiniň pajdalandy, Japonnuy faşistyq tajyncyларының ezelekci plannaryň pottdandyraryň ciigedip turar polgaş Kydatda Japonnuy caa xaldakcy coruun tetkip turar kol parymdaa cyylder ol tur.

Japonnuy azylycyň connaryňny arazynda tajynga udur polgaş faşizmga udur podal-sagyzy ezyr, kyş azyly-pile kapital-xorenginiň arazynda, pomeşşikter-pile cer-tyreezilettingen taraaccynnaryňny arazynda epterel-temisseldioq coruktar ulam ezyr, san-xөө talazy-pile pergedeeskiner тынзыр, curtту et-cazaa polgaş tajynnyň talazy-pile pyryn yrelir corukka taaryştyrar faşistyq tajyncyларының cerlik araattan ышкаş kargys tyrzok politinge picce xorengittennerniň xomodaldyq taaryşpas coruu ulam-na ezyr turar polza,—Japonnuy podunuy pajdalandy, kurgaq cer kыngа Japon podunuy xaldaaşkының tyrgededirine oon tajyncyларыны otturup turar kol parymdaalyq cyylder ol tur. Faşistyq tajynzyrak idegetter polza, Kydat uluska udur tajynnyň cerlik araattan ышкаş kargys coruun corudup turgaş, şovenistioq coruktu kыpsыр, Japonnuy podunuy iştikki pajdalandyndan arat connuy podal sagyzyňny carttyktyr, revolustuoq şimceeskinni polgaş faşistarga udur sagyştyq kandyq-taa kyşterni kamxajyra cok pazar tees, onza perge

coruktu turguzaryňny oraldaзыр turar.

Japonnuy tajynzyrak idegetteri polza, Kydat ulustuy Japonga udur ulam-na ezyr turar şimceeskinin pazar sorulga-pile Kydat-ce podunuy xaldaaşkының tyrgededip turar. Ol idegetterniň salыр turar sorulgaзы cył teerge, nasionaldyň tep Nankin cazaan puza şaar, Japonga udur nasionaldyň cangys frontuzunuy cыqlыр saldыныр turar kyşterin polgaş Kydat ulustuy udurlancыşkының udurttuр paaşaar cybe cok poldurar polgaş onu tedir yrep, Kydaty podunuy kolonijy poldurup alыр tees, cangys frontunuy kol kirzikilerin — Kydatyň gomindan namың polgaş komunistyq namың cыca pazar sořulgalyq.

Бндыq-taa polza: pьzar paak xoralyq xaldakcyлар po udaada cazyр turlar!—tep ideger cugaalar polur. Am Kydat polza, Mancынь japonnar ezelep ar turar yjede oon turgany ышкаş ewes, Kydat ulus Japonnuy tajyncy idegetteringe erestioq udurlancыşynga pelen—ol tugajyn cookta-caa Nankin cazaanyň paaзы polgaş Kydatyň şerliniň kol komandyлакcyзы Can Kaj-şiniň medeqleli-taa xereccilep turar. Lykouzjao-xoorajga polgan coruktuň tajlymь-pile 7 aynyň 17-de Gulinxoorajga podunuy cugaazynga Can Kaj-şiniň cugaalaany polza, „Lykouzjaoga polgan coruk moon songaar ulam kedereer polza, Kydatyň amызы ijik-pe oļymy“ tep ajtygyq tur teen, oon 7 aynyň 30-de Japonnar Peezin-pile Tjanzinni ezelep alganының tajlymь-pile „Sentral nys“ tep solunnuň pizikcizinge oon cugaalaany: „cirt polza, tyşkyyrlyq perge yjede turup turgaryň, pistiň podubustuy amь-тынывыş tugajynda cybe poop turgaryň kergeş, pistiň uluzubus şuptu ec-

«izinge cedir canğыs kizi ыскаş temissezir» teen. Kьdattың şeriqleriniң polğaş agaar şeriiniң camdьzь Japonnuң xaldakсыларыңга udur Şanxajda, Хандоуда, Nankinda, Nancanda, Хебеjde polğaş Сахарда nasionalдың камгаланыр тайының coruda pergenner. Kьdat ulustun хордаашкының polğaş ооң хaldakсылары pile erestiq temisselge pelenin ыlangьja todargaj хereccilep turar cyylder polza, tus curtтun Japonга udur ebileldettingen politiktq polğaş şeriq kыşteri poop көрween tyrgeni-pile kattьzьp egelej pergeni polur. Cizee: Nankin-xoorajга nasional камгалалының konferenzi-xuralь polgan, ol xuralга Nankin cazaandan tus curtтun pygy-le aldaıьoq şeriq uduттukularь-pile cergelestir, Kьdattың Kьzьl şeriiniң paaşтыңсылары eşter Cu De, Mao Se-dun, Cou En-laj suqlarнь calap oluruştorgan polğaş Gomindan-pile Komunistyq nam polğaş өске taa organizastарның arazында kadь azьldazьr tugajыnda eleen cedilgelioq cyylderni cedip algan. Kьdatta am niitti nasionalдың tajзыныңга udur temniq temisseziringe şынында-la pygy niitti şeriq тыттьыскының corudup, ыlangьja Japonга udur Kьdat ulustun Kьzьl şeriin mobilizastaj pergen.

Japonnuң xaldakь coruunğa Kьdat poo cepsektioq kыş-pile cedilgelioq udurlancьp şьdaar-pe?

Ol ajttыrьoqга Kьdattың komunistьoq namь Mancьга polgan coruktun paaştajь хunnerinde-le idektadak cok тоорт харьының pergen. Kьdat ulustun koncuq хөj nүruuzu ol tugajың cөpşeerep turar. Ындыoq polza-taa, Kьdattың politiktin polğaş şeriqniң хөj-le azьldakьларь «Japondan kortkaş» paza Jap-

on tugajының kizileri tep idegetterniң erge хamaарьlgazыңга алыскаş, Japonnuң хaldakь coruunğa udur poo cepsektioq temissezir teerge, onu cөpşeerebejin, харьың anaа yr yjeniң iştinde udurlancьp kelgenner. Ындыoq polza-taa, ol udurlаныşpas tep yzeldiң talalakьларь хyn keer tudum-na evezep turar. Ыncalza taa olарның сыldaqlap turar cyylderin eccizinge cedir, ilerediri polza, Japonnuң ulam тыңzьp turar хaldakь coruunğa ыларьoq poo cepsektioq udurlancьыскының pottандьrar teeş corudar niitti temisseldiң cardьnmas kezii polur.

Japon pile poo cepsektioq temisseşkeş «Kьdat tiilep şьdavas» teer yzeldiң talalakьларь cyu tep turarьl, Kьdat polza—taşтыккь tajзыңга poo cepsektioq udurlancьыңга am-taa peletkettinmeen, şeriq texnik talazь-pile polğaş et-yletpyr talazь-pile koşkak curt tur; pir ev-es Kьdat Japonnuң хaldakьларьңга poo cepsektioq kыş-pile udurlancьp polza, Avissinniң salьmь ijik-pe, azь оон teeredeze-taa, Ispanniң salьmь Kьdatka cajlaş cok tabarьr tep turarlar. Ыncarga olar ol tugajында, ezelekciге udur temissezирde pottun kыşteri polğaş kur хөrengileri parьның talazь-pile Kьdat polğaş Avissinniң ijik pe azь Ispannyң pezin arazында turup turar koncuq uluq ыlavьlyq cyylderni kara өzegeer sagьştьь-pile tuj pazьp хөөp turar turlar.

Şьnap-la, Kьdat polza, şeriq-texnik polğaş et-yletpyr talazь-pile koşkak curt poluru todargaj, şak ооң uzurundan pisti, kьdattарнь pygy uluq-uluq-taa, pezin piccii-piccii-taa kapitalistyq curtтар sop tarlap turar. Kьdattың ol koşkaan ulustарның paaşтыңсызь I. V. Stalin pir tugaar peş cыl planьның тыңnelderiniң tugajында podunun ilet-

kelinge temdeqleen. Eş Stalin ы-
caarda мынса teen, cыл teerge, in-
dustrializas cokka, SSRE-nin paj-
dalъ polza, „podunun aar yletpyry
cok, podunun şeriq yletpyry cok
polgaş cyq-le calгаа eves-le polza,
кыm-taa kizi am soktap хемдip tur-
ar амгъ Къдattың пайдаль-pile тө-
mej turar ijik“—teen. Aar yletpyr-
нын хөqzyldezinin тepşilgezi pol-
gaş şeriqnin техник cepseлge-
zi polza, амгъ yjenin тajыныга
koncuq uluq uzur tuzalыың Къдат-
тың komunistарь todargaj pilip tur-
ar. Ol ындьызь ындьq-la, ындьq
polza-taa, marksistar—leninciler
polza, альзында pargaş, тajының ke-
di paazyң tiriq kiziler şitpirleer
uzurluq tep, төөгy-pile хьнар көр-
dyngen өске pir шыныq coruktu
cepşeerer turar.

Paazyң азы cepşeqlettingen ja-
ponnun imperializminge poо cep-
sektiқ udurlancыr төleede, Къдат
am erge cok peletkenir uzurluq.
Ынсаарга кансаар peletkeniril ы-
нсаş? „Къдат тилеп шыдавас“ теer
coruktuң talalakcыларь polza, ol aйт-
тығынь мынсаар салыр turar, cыл
teerge, Къдат podu ооң тajызынь ы-
каş cepşeqlenip алвас polza, Къ-
дат, халдаксыга poо cepsektiқ кы-
pile cedilgeliq udurlancыr шыдавас
төleede, cyq-le таştыккыдан poо
cepsek sadыр алыр polgaş curttun
iştinde poо cepsek pydryyşkynyn
ulgattырар tep turarlar. Къдattың poо
cepseen caartыр cepşeqleer polgaş
cetpezin cedir cepşeqleeri erge-cok
cugula polvajың-naan, ындьq pol-
za-taa, am хirede Къдattың cep-
şeqleniіşkini Japonnun cepşeqleni-
işkininge cetpes tur, ыncangaş Къ-
дат, Japonnun халдаксы coruunga
udurlancыr шыдавас теer coruk pol-
za, тazyль-pile шы еves polgaş хор-
альq coruk tur. Хамыктың мurnun-
да ol cyge ындьqы teer-

ge, ol talazy-pile Къдат, Japonnan
хемceel cogu-pile хозудар cыдыр
калган polgaş Japonnun cepşeqle-
niіşkininin тennelinge таамaj cedip
алыр argаның Japon Къдатка cer-
le perves polgaj. Japonnun халдаксы-
ларыңдан koncuq uluq pajlakтыq,
kur-xөrengiliq, telgem şөleen теbis-
keerliq Мансы polgaş Zexe mozu-
laryнь ezelep алган coruk polza,
Къдattың oran камгаланышыкыны-
га uluq şансығынь халдаткан, ы-
нсаарга am pir eves Къдат songu
cygynyn ам-taa 5 mozularың pol-
gaş Şанxaj-pile Nankin rajоннарың
ышынар polza, ооң oran камгала-
ныр шыдалы koncuq kudulaғынь ol
polur. Къдattың oranың камгала-
ыр talazy-pile ар көөрге, Мансынь,
Zexeni polgaş songu cykтың 5 mo-
zularың ышынары cyu polurul? Ol
polza, pygy connun 4-тың 1 хuu
азынь, pygy теbiskeer curttunun 5-
тин 1 хuu азынь, темir-taş pajла-
нынь 10-nun 9 хuuzun, pygy темir
oruktарының 3-тың 2 хuuzun, хөm-
ыр-taş тывынынь 5-тин 4 хuuzun pol-
gaş pygy хөmыр-taş pajлаанынь ½
хuuzun, pygy tus pajлаанынь ½ хu-
uzun polgaş оон-taa өskelerni ы-
кынары ol polur. Pir eves Къдат ol
koncuq pajlakтыq mozularың ja-
ponnun ezelekci coruundan turzur
kamгалар ар шыдавас polza, Къдат
podunun conunun koncuq хөj ke-
ziin cyq-le Japonnun cerlik араат-
тан ыкаş тырзok kargыs idegetteri-
nin ezeergek тырымgej тарлалыга,
podunun kalбак şөleen теbiskeer
curttun тajынының тajың corudulга-
зынь ciigediringe, podunun koncuq
paj хөmыр-taş, темir-taş tus pajlak-
тарың polgaş темir oruktарың өlym-
ныq тajынының холunga peripkeni
ol polur eves, харың ciq et суур-
undan polgaş podunun aar ylet-
pyryn, şeriq yletpyryn хөqzyder-
inge onza cugula yndezin cyylder-

inden kuruqlaanь ol polur. Ыncан-
гаш оон ыңај: Шанхайн ышкынар
polza, Kьdatka cyu polurul? Ol
polza, cyq le et-cazaань, et-ylet-
pyrнун politkтин polgaш kulturnun
en uluq хоорайн ышкыгань ol
polur eves, харн paza tajьнга
tajьн—stratekтин en cugula төвун
perви-шаан, jaronнун xaldаксылар-
ынга Jansь-xemнин pygy pajlaktьq
rajonnar, n-ce kirer хаалга азьдыр
perip, Kьdat respublikтн пажьсс-
ialь—Nankin хоорайга yrgylcynун
кызаньышкынын тургузур pergeni ol
polur. Pir eves Kьdat ulus Шанхай-
pile Nankin rajonnarнн камгалар
турзур ар шьдаvas polza, xaldаксь
ideget Kьdattн cyreen ортта шан-
сыq таварьштыргань ol polur.

Ыncаарга, тастьккьдан роо cep-
сек садьр алыр polgaш тuzalamсь
алыр tep coruk polza, ро yjede Kь-
dattн podunun удurlансьр куште-
ринден polgaш pajlaktарьндан ulu-
pile хamaарзыр tep cyveni „Kьdat
tiilep шьдаvas“ теер coruktн talak-
сыларьнга айттыр көргызер хerek.
Kошкaktарн polgaш pottарь podun
kamgalattнmastарн кьм-таа to-
өvas tep coruk polza, pistн yje-
vistн консуq шьпньq cybezi ро-
өр тур, Ыncангаш, pir eves Kьdat
Zexe-pile Мансьнн soon-тарьј ро-
дунун songu cyk тозуларн ыш-
кынгаш, podunun cugula uzur туза-
лыq Шанхай—Nankin rajonnarнн pa-
za ышкынар polza, Kьdat ulam-na
jadarap кошкаар polgaш Ыncаарда
тастьккьдан ceeli, роо cepсек pol-
gaш тuzalamсьпнн оон-таа өске хе-
virlerin алыр arga. evesш appaar, ха-
рн pir eves podunnн теviskeer
oran curttunun pyryn pydyn тура-
рн polgaш nasionalдың хamaарь-
pas coruun камгалаар тееш, am to-
раан jozuluq роо cepsektiq temis-
sel corudar polza, temisseldi coru-
dup тургаш, Kьdat podunun kur-

xөrengilerinин kysseli-pile-таа paza
тастьккьдан роо cepсек садьр алы-
рннн kysseli-pile-таа caartтыр
cepseqlenip ар polur. Ol tugajн
Frankonун фашистыq yjmeencilerin-
ge удур polgaш german—italinin
роо cepsektiq xaldaашкынынга удур
Ispan улустун маадырлыq temisseli-
нин турzulгазь кансаар-таа aaj-cok
todargajь-pile хereccilep турар тур.
Ispanнн теviskeer curttunun шөly,
Kьdattьндан oran cok piccii, со-
ну polza, Kьdattн conundan 20
kattар evesш тур. Et yletpyr хөq-
zyldezinin talазь-pile Ispan polza—
Evroптун хозудангај сьдыр kal-
ган curttарьннн пиреези polur. Is-
panнн respublik cazaа polza, fa-
sistyq yjmeencilerge удур podunun
tajьн corudulгаларьнн egezinde
cyq-le yletpyrcin, тараaccьnnardan
turgustungan, pagaj cepseqlettin-
gen, tokтаamal eves шериqliq tur-
ган. Ындыq polza-таа, pygy nam-
nарнн polgaш cangьs frontunun
organizastарьнн, хамьктын mur-
nunda komunistьq namнн ниitti
kuzyn салганьннн хараазь-pile pa-
za pygy telegejnнн proletariady pol-
gaш demokратьq antifasistyq куш-
териниң ep sagьs kattьштыр тuza-
лааньннн хараазь-pile Ispan respub-
lik polza, pir cьl тургузунда роо
cepsektiq temisseldi corudup тур-
гаш, cyq-le cartьk saja tokтаamal
турар шериqни тургузур шьдаан eves,
харн ol шериqни амгы yjenнн шe-
риq cepsee-pile cepseqler шьдаан.
Ыncаарга, Ындыq-la uluq eves Is-
pan respublik роо cepsektiq temis-
seldi corudup тура-la, podunun шe-
риин polgaш cugula хereqlettiner
cepseqleniishkinин peletkep ар шь-
dapkan турда, консуq uluq Kьdat
respublik онu cop кьлр шьдава-
зы? Respubликсь Ispan, fasistyq Ita-
li-pile Germannнн kattьшкаш xaldap
kirgen куштеринге роо cepsektiq

kyş-pile cedilgeliq udurlancыp tur-da, koncuq хәј Кьдат ulus саң-гьs Japonnuң xaldakсыларының җе-риq кыштеринге роо сепсектиq кыш-pile cyge cedilgeliq udurlancыp җы-давазы? Ынсаарга харып Japonnuң xaldakсылары полза, җериq-техник та-лазы-pile арттык роордан паҗка, оон өске, тиелгені хандырып алырғына ерге-чок сугула peletkel полур cy-yder talazy-pile Кьдат улустуң на-ционалдың каттыҗкан кыштеринге сеп-пес полгај.

„Кьдат тиелер җыдавас“ теерлер-ниң талалаксылары полза, таҗтыккы xaldakсыларга коҗкак удurlаныҗкан tudum-на, Кьдатың өлым-сидими ұлам евеёш полур теп тurlар. Ындық полза-таа, Japon-pile Кьдатың роттарының харылаа рајдальдарының маргыс чок төөгүлюq җыпныq ра-гымдаа сyyлдері оларың ол сьдак-тарып руруну-pile руруу җаар турар. 1895 сьда Кьдат ulus Japonnuң xaldаксы сорунга роо сепсектиq удurlаныҗкып соруткан. Ынсаарда Кьдат тиелтирген полза-таа, сyy-ле тыкка улуq евес теviskeerin ыҗкынган. 1914—1919 сьдarda Кьдат ulus japonnuң xaldаксы сорунга ерестіq удurlаныҗкан, оон хараазы-pile Japonnuң imperializmi Кьдат-ка 21 сyyл кинцилер тарлаар негел-дезин кyyсеттирп cadар каан. Ындық полза-таа, 1931 сьда Mukden-хоорайга полган соруктуң тај-лымы-pile Nankin cazaа удurlаныҗ-пас политик сорудуп турган; оон узруу-pile Japon coldак хуиссаа иштінде ругы Мансыны полгаş оон тараазы-pile Zexeni пaza ezelep алган. Ол полза, сөөлгы 100 сьдың иштінде Кьдат ең улуq теviskeer curttun ыҗкынганы полур. 1932 сь-да Кьдатың 19 тугаар полгаş 5 тугаар җериqleri җанхайның пролетар-иады-pile пaza комунистары-pile кадь Japonnuң җериqlеринге ма-

адрылыq удurlансыҗкыпныҗ көргыс-кен, оон хараазы-pile Кьдат роду-нуң җанхай-хоорайың Japonnuң езе-leeşkininden камгалар алган. 1936 сьда Sujuan-җанси мозуларының җе-риqleri, Japon—Mool—Мансының каттыҗкан җериqleri теп аттыq җериq-лерге маадрылыq ојттур җавыҗкып-ны перген. Оон хараазы-pile хал-даксы idegetter ол мозулардан тыр ојтта тышпес арга чок полган. Ам Japonnuң саа улуq халдааҗкып-ның тајлымы-pile Кьдатың мурну-да мындық ајттырық туруп келген, сyy тизе: чок-полза, националдың тускаар турар сорууң жозулуу-pile камгалаар,—ынсаар полза ам-тып-ныq унер, чок-полза Japonnuң xaldаксы сорунга удurlаныҗспас,—ынсаар полза өлымге таварзыр. Кьдат ulus yстынде ајткан ији оруктуң пиреезин җилип алыр узур-луq: чок полза „Кьдат тиелер җы-давас“ теер соруктуң талалаксыларының тоолунга алзыр—ол полза „emin ert-тир улуq өлымнерден сајлаар“ теен сyyе ыҗкаş, удurlаныҗпастың оруу-pile паргаş, мын оон-pile җупту Кьдатың Japonnuң еzelecilerinин өлым нуq қассықаддыҗкыпныңга пергені ол полур, чок-полза, Испан улустуң оруу-pile пар, ол орук полза, тыр, самдык-сумдук өлым қассықалдық полза-таа, ам-таа ыҗ-кыпмаан теviskeerlerin полгаş рај-лактарың камгалар алыр полгаş хал-даксыларың ezelep appаргаң ceлe-рин пaza улустуң хөреңгизин каттар саалар тиелер алыр, Japonnuң фаsis-тық ceлик арааттан ыҗкаş соруун-дан азылсын сонуу уштур. ругы Кь-дат улусту кул соруктан адрып кам-галар алыр орук ол полур. Өске сөс-pile сугаалаарга: чок-полза, сам-дык-сумдук, тыр сурунуң өлым-кас-сықалдарының өрте-pile ругы сyy-вени теdir саалар тиелер алыр, чок-пол-за, сөс кыргына „улуq өлым-қассық-

дaлдар кyзевес“ тep corукту өлгy-ze парьмдалар сьткаш, херек кьрн-га хамьк cyвeни ьшкьнар: наciо-нал хатаарьшпазын, улустуң ерге шөleezin, curttуң пaјлаан ьшкьнар. Oрттааккь орук cok.

Кыдат тиieлeй алвас теер, „уду-ланьшкaк yзeлдiң“ тaлaлакcьларь пол-за, pyгы тeлeгeй тaлазы-pile-таа ха-таарьзыр шьнарльо cyвeлeр cугaалар турар. Cул тeергe, олaрньң саналь жоyгаар полза, Jаpоннун халдак-сьларьнга роо cepceктиo удurlан-сььнга Кыдаттьң тастьккь пaјдаль ам хирeдe таарьшпас тep турар.

Бнсаарга, curttуvусту камгалаар тaлазы-pile, пистин кyзeeривис жо-у-гаар, Кыдаттьң тастьккь пaјдаль ро yjedе ьндьо-ла екки евeс. ьндьо полза-таа, Jаpоннун пaјдаль Кь-дaттан тeрeдeер ceри cok. Jаpон-нун халдаксь corуи cyo-лe Кыдат улустуң наciоналдьң тускаар турар, corуунга кьзаньр турар евeс, ха-гьн Aмepиктин кaттьшкан штaттарь-ньң. Aнглиньң пaза Франзьньң ер-ge-азььнга кьзаньр турар. Jаpон полза, podунуң халдаксь corуи-pile Lиги-настьң тырмьн, тос кyрyне-лeрнiң кeрeелиo хyleeлгeлeрiн полгаш pyгы тeлeгeјнiң кeрeе-хeмceелиo cyyлдерин yрeп турар. Jаpон полза, Испанда полгаш pyгы Eвpопта фа-шистьо Germanьң. Италиньң халдак-сь corуунгe тузалап, pyгы ниити ер-тајвьңньң corуунга кьзаньр ту-рар. „Ам cyвeниң пaјдаль кан-дьо“ роор турарьл тeергe, pyгы тeлeгeјнiң ер-тајвьңньң хeрeең камгалаарь cугула—ол cул тизе, хамьктьң мурнунда Испанда пол-гаш Кыдaтта фашистьо eзeлeкциeлeр тиieлдip пастьрарьн cedip альр“ (G. Dimitrof. „Фашизм полза саа-тајьн“ тep аттьо помунуң 10 ту-гаар арньнда).

Jаpоннун импeриализминiң та-шьккь пaјдаль улам пакьсрап ту-

рарь полза, Кыдат улустуң темиссе-лин ciигeдip турар. Jаpон полза, py-гы тeлeгeй тaлазы-pile казандан-таа арттьк yзыктeлip cartтьккан пaјдa-да турup турар. Коминтернага удур кeрeе тep аттьо евилeлдe Jаpоннун евилeлциeри—фашистьо German пaза Itali суoлар, Испанда поттарьньң роо cepceктиo халдаашкьнь-pile хол-ваoдашпаан полза, Jаpонга кeргy-зyp шьдaптар хире шeриo тузаламсь-зын, ам ол хeмceеzi-pile Jаpонга кeргyзep шаа cok. Oларньң пaјьрал-дьо евилeлдeкциeнгe кeордe, олaр поттарь сан-хөө пeргeдeешкининдe picce евeс кaccьoдap турар тeлeдe, олaр Jаpонга шeриo ceелизи-таа пe-rip шьдаар тeрpe-аан. Бнсаарга, Cөөн cyкте халдаксьлар полгаш тај-ьн кьрськсьларьнга удур Кыдат улустуң темиссели пaза ол ьшкаш German, Италиньң фашизмьнга удур Испан улустуң темиссели полза, cyo-лe podунуң наciоналньң тускаар турарьн полгаш ерге шөleezin кам-галаарьньң хeрeе полур евeс, хагьн демократ жоу ер-тајвьң тeеш, фа-шизм-pile саа тајьнга удур pyгы-лe мурнаксь полгаш пурунгаар тeпшi-гeлиo кизи-тeрeлгeтeннiң темиссели-нiң пир camдььзь полур. pyгы тe-лeгeјнiң пролетариадь полгаш *pyгы-ак сеткилдиo, ер-тајвьнга туральо, демократтьо куштернiң ер sagьш кaттьзььшкьнь полгаш ьнакшьль пол-за, Кыдат улустуң тaлазында турар.

Бнсаарга, Кыдат улус Jаpоннун халдаксь corуунга cedилгeли-pile роо cepceктиo удurlансьр шьдавас тep. „удуланьшпас yзeлдiң“ тa-ла-лаксьларьньң sagьзын Кыдаттьң и-штикки-таа, тастьккь-таа пaјдаль ce-рe-лe шьнзьтрас.

ьндьо-таа полза, Jаpоннун хал-даксьларьнга удур Кыдат улустуң темиссели полза, анаа пир пeлeн ci-ик херек теер ијик-пe азь Кыдаттьң тиieлгeзи мурну-pile хандьрттьна

pergen tep cer-le polvas. Nasiona-
льнън хатаарьшпас coruun kamga-
laar teen Къдат улустун роо cer-
sektiоq temisseli polza, uluоq-uluоq
koşkak cyulderge polgaş pergeler-
ge tavarzьp şaştьgar, ol cyulderni
azьp tiileeri Къдат ulustan uluоq
kыşter salьгьн negep turar.

Pir tugaar kol pergezi cydel
teerge. Къдattьн nasional кыşteri
ьrakta-la cetpes evileldettingeninde
polgaş cetpes kattьşkanьnda polur.
Sөөlgy yjenin iştinde komunistar
polgaş ulus massalarnьн, paza Го-
mindannьн iştinde purungaar tep-
şilgeliоq kizilernin mogaоq-şьlaоq cok
temissel corutkanьнн хараазь-pile
curttun iştinde pot-pottarь arazьn-
da caalazьr coruk soksaan polgaş
Japonga udur nasionaldьн хамьк
кыşterinin tajьнн kattьзььşкьнн ege-
leen polza-taa, ol kattьзььşкьннн
pottanььşкьнн, taştьkkь tajьngа
роо cersektiоq kыş-pile cedilgeliоq
udurlancьngа am-taa ьrakta cet-
pes. Pygy kizi-tөrelgettennin 5-tin
1 хuuzu роор turar хөj saja kizi-
liоq Къдат ulustu — nasionaldьн
cer-le cyвee кыş cettirves can-
гьs еptiоq кызу кьлдьr kattьştь-
гьr evileldeer polza tiilettirves
кыş polur.

Xaldakcьга udur роо cersekt-
иоq temissel corudarda iji tugaar
kol perge polza, şeriоq-texnik tala-
zь-pile Къдattьн сьдьr kalgan paj-
dalьndan ynyp turar. Къдattьн şe-
riоqleri өске cernin ezelekileri-pile
temisselge амь-тьнн хажьra cok,
şьdamьk кьзьmak polgaş japon-
nun toktaamal turar cadaоq şeriоqlе-
rin san talazь pile хөj kattap azьp
turar polza-taa, şeriоq texnik cer-
seqlelinin talazь-pile podunun tajь-
ннngа ьrakta cetpes. Къдattьн
uzar-xemelerinin sanьн көvydedip,
caa uzudukularн pelekter, paza
olar maadarьoq eres coruun yndy-

ryp turar polza-taa, Къдattьн uzu-
dar кызу am-taa cedişpes.

Къдattьн суоq şerii polza, san-
taa, şьnar-taa talazь-pile koşkak.
Суоq erikterin kamgalaar төleede,
суоq şeriinin кызын тьнзьдьr me-
geleer polza,—Къдат ulustun pol-
gaş Nankin cazaanьн сугула tajьн-
сь sorulгазь polur. Xiimik tajьngа
къдattьн şeriоqleri polgaş conu pa-
rьk peletkeldiоq eves, ьncaarga ki-
zi eedi ciirler—faşistar polza, Къ-
dat uluska udur am-na xorannaar
cyulderin хereqler pottandьгьr
egelej pergen.

Adak sөөlynde, şeriоq-texnik
cerseqleli koşkaanьн polgaş амгь
yjenin tajьнngа turzulга cоктun
хараазь-pile Къдattьн şeriinin şe-
riоq-texniktiоq сугула хereqlettiner
sannьoq kaadьrlarь cok. Ol ьşkaş
koşkaktarnь polgaş pergelerni tajь-
ннн corudup tura, azьp tiilep ap
polurun Ispan respublikьн turzul-
газь көrgysken polza-taa, ьндьoq
cyulder ьlangьja tajьннн paaştaj-
гь yjezinde tavarzь peer.

Japonga udur temisseldi coru-
darda yş tugaar kol perge cyвe
cyl tize, Japonnun imperializmi pol-
za, tarlatkan ulustarga udur şibiş-
kinner, yreqdeer, megeleer, sadьp
alьr polgaş aajьngа kiirip alьr co-
ruktarnьн talazь-pile uluоq turzul-
galьoq. Japonnun şeriоq politiktioq
cazьt medee хuraar („Onza alvan-
нн kildisteri“ tep) ceri polza, on
сьldarnьн iştinde Къдattьн pygy
сугула şeriоq-stratektiоq polgaş po-
litiktioq cerlerinde, paza organizas-
tarьnda, ооq iştinde politik polgaş
şeriоqni teedi азьldakcьларьнн
camдьзьннн arazьnda podunun
хөj sannьoq төleelerin: şibişkinne-
rin, yreqdecilerin, өlyrykcylerin,
өncyk тьvar cөngeelekcilerin şur-
gudup olurtup şьdaan. Ol төle-
elernin хөjy-le polza, en сугула.

kezekke erestiq şanşoq tavarıstı-
rarınga eptiq yjeni manap, podu-
nun iderkejlıq azyl corudulgazın
kara-özegeer am-taa ileretpejin tur-
ar.

Adak søelynde, et-cazaanın sı-
dıp kalganından, san-xөө talazı-
pile jadıbyzından polgaş tus curttu
oruk xarızaa şugumnarın kыs-
ka pagajından unup turar төrt tu-
gaar perge cyul polza, Kыdattın
şeriqleri, poş cepsek-pile, ook-cem-
zek-pile, aaş-cem-pile xandırtınar
talazı-pile cетpester, yzyktelir co-
ruktarga tavarız, paza kыş tırttar-
da polgaş şeriqlerni ынıj peer tyr-
geni-pile tazıqlarda polgaş olar-
нын suur-şıdальнын talazı-pile,
oon-taa өске cyulder talazı-pile
pergelerge tavarız.

bncaarga, imperialistiq Japon-
pile poş cepsektiq temisselge cart-
tık kolonij Kыdattın cigula-cigu-
la perge cyulderi, koşkak cyulderi
koncuq xөj. Uzuru ындьqнын тө-
leezinde komunistarнын polgaş py-
gy Kыдат ulustun sorulgazы cyl te-
erge, ol pergelerni, koşkaktarın
азьр tiileer argalарн polgaş ma-
adırlıq eres coruktu tıvar xerek.
Ol pergeler polgaş koşkaktardan
korgar polza, ulustun murnunga
kemniq yrelikti yulgetkeni ol po-
lur. Japonnun төlee idegetterinden
angьda, nasionalдын yzel sagьzь
өskerilgen idegetterinden angьda
paza ettinip cazattınmas korttuktar,
yrdyncекterden angьda-la, am py-
py Kыdattın murnunga „Kыдат,
Japonnun xaldakсы coruungа poş
cepsektiq udurlancьp şьdaar irgi-
pe, şьdavas irgi-pe“ tep olurar ajt-
tьbьq turup polvas. Am Kыdattın
murnunda kандьq ajttьbьq turup
turarыл teerge, cyul-le ol poş cep-
sektiq udurlancьşьkьnnь kancap
turguzarыл, paza ol aar perge pol-
za-taa, nasional-xostalgalьo саagaj

temisselge Kыдат ulustun tiilege-
zin kancap xандьrarыл tep ajttь-
bьq turup turar.

*Kыдат ulustun niitti nasio-
nальнын poş cepsektiq udurlan-
cьşьkьnnь kancap turguzar pol-
gaş oon tiilegezin kancap xan-
дыrarыл?*

Taştkьnnь polgaş Kыdattın
solun parlalgazьнын medeezinden
ap көerge, Lykouzjao-xoorajga pol-
gan coruktun yjezinden egeleeş,
Şanxajda Japonnun şeriqlerinin taj-
ын corudulgazьнын egezinge cedir,
todargajlaarga avgus ajнын 14-ke
cedir, Japonnun саа xaldaaşkьnnь-
ga udurlancьşьkьnnь eviledep tur-
guzar sorulga-pile gomindan pol-
gaş Nankin cazaа moon adaanda
arga xemceqlerni corutkan tur:

1) Kamgalaaşkьnnь tьnzьdar
polgaş 29 tugaar şeriqge tuzalazьr
teeş Xevejde, Saxarda, Şandunda
100—150 mun xire kizini mobil-
izastap turguskan.

2) Nasional kamgalanьşьkьnnь-
нын pir tugaar konferenzi xuralьn
сьldьrgan. 3) Cancьn Can Sye-
ljannь (Mancь şeriiniц paaştьncь-
zьn) tuzaalьnga kattap egidip tur-
guzar tugajьnda tuzaal carlap un-
dyrgen polgaş cancьn Saj Tin-kaj-
нь (19 tugaar şeriqniц komandir-
in) tuzaalьnga kattap egidip turgu-
zarьnga pelenin ilergejleen. 4) Py-
gy ulustun negelde xomudальнын
jozugaar Sun Sin-lin tep kizini pa-
aştatkaş, „nacionalдь kamgalaарь-
нын pygy kыдат xolvaazь“ tep ev-
ileldin tutturup razьnatkan 7 ud-
urttukularьn xostatkan. 5) Şanxaj,
Nankin, Uxan tep cerlernin rajon-
narьnda polgaş өske-taa cerlerde
tajьndan kamgalanьr tugajьnda az-
ьldar egeleen. 6) Frontularнын ko-
mandьlakсыларьn tomujlaan: Can
Kaj-şini—pygy Nankin şeriiniц kol

komandylakсыз polgaş Peezin-pile Xankou-xoorajlar arazyň temir-oruunda frontuda 1 tugaar şeriqni komandylakсыз кылды; Fьn Juj-sjan tep kizini—Tjanzin—Pukou-xoorajlar arazyň temir oruk şugumunda frontuda 2 tugaar şeriqni komandylakсыз кылды; Jan Sin-şan tep kizini—Şansi—Sujuan arazyň frontuzunda 3 tugaar şeriqni komandylakсыз кылды tus-tus tomujlagyлаan.

Gomindan polgaş Nankin caza-аň ol arga corudulgalarь yjenin negeldezinge am-taa cetpes polgaş curtun oran kamgalанышкыныň negeldeliq хереqlelderin хандьгьр şьdavayьn turar polza-taa, суу-taa polza, ьrak еves ertken yjenin iş-tinde gomindan-pile Nankin caza-аň сальр турган podalgazy-pile төмеjleerge, ol corudulgalar polza, purungaар uluq pazьm polurun сөp-seereer хerek. Суq-le Şanxaj—Nankin rajonnaгьngа Japon keep хал даан soonda gomindan-pile Nankin cazaа Japonnун халдаксы coruungа cygeer jozuluo udurlancyшкыны egeleen gomindan-pile Nankin cazaа olарны амгь удурttur азыл-дыларь-pile хевеер тургаş, ol udurlancyшкыны şуut şыngьзы-pile, tiilelgeliq eccizinge cedir евилелдер şьdaar, şьdavayьn cookku келir yje көргьzer. Komunistar pister polza, gomindan-pile Nankin cazaа, Japon talazyны kizileri tep idegetternin udurlancyшкыны pyryn yze азыр tiileeş, pistin-pile polgaş pygy Kьdat ulus-pile кады Japonnун ezel-ekcileringe udur poо cepsektiқ temisseldi tiilelgeliq eccizinge cedir corutkan polza-aar tep izii-pile ky-zep tur-pis.

Kьdattьn Komunistьq namь podunun talazyndan yletpyrcin аngьны polgaş pygy Kьdat ulustun сальтынга podu харьссалгалын

ханызь-pile сөpseereeş, 1931 сыда Мансыга polган coruktun en egezinden egeleeş, „Kьdattan Japonnун imperializmin сывьгьр undyrer“ tep сальр undyrgen lozunun рьзы-pile kamgalavy-şaan kelgen polgaş 1935 сыдын avgusta undyrgen uguulga-piziinden egeleeş, Kьdattьn songu cygyngе polган coruktun tugajьnda sөelgy uguulgazyngа cedir, Japonga udur nasionalдын саngьs frontuzun тургузар podalgаны рагьmdalap cogaatkan todargaj sanaldарны pazьm-pazyть-pile сальşaan kelgen, ol sanaldарны jozugaар poldurup кьуysseдиr polza, Kьdat ulus Japonnун халдаксы coruungа суq-le jozuluo poо cepsektiқ udurlancyшкыны көргьзыр şьdaar еves, харьн podungа tiilelge tiilep алыр.

Kьdattьn komunistарь uguulga negeldeleringe polgaş uguulga piz-ikteringe кадыq-кадыq todargaj sanaldар polgaş negeldeler сальр турары?

Pireede, „Japonga udurlаныр polgaş төreen curtu kamgalap алыр төлеede, gomindan polgaş Komunistyq namны кады азыл-дызыр coruun рагьmdalaаş, Kьdattьn Japonga udur pygy namнарь polgaş pelyqlelderi кады азыл-дызыр“. Niitti tajзыngа udur niitti temisseldi politik talazy-pile сөpseerep алырн unde-zileeş, Kьdattьn namнарь polgaş pelykterinin кады азыл-дызырн тургузар coruk polza, сөpseerezilgenin pygy kirzicileringe, gomindanga, Komunistyq namга polgaş өске politiktiq organizastarga—olарны politiktiq polgaş organizastyq азы corudulgаны камгалap peer. Ыn-caarga, таşыккыны солуннагыны medeezinden көerge, gomindan-pile komunistьq namны arazynda кады азыл-дызыр coruun тыргени-pile purungaар tepşip турар,—pir еves

ol şьn polza, anaа kancap-taa pajьr cedirer. Ындьq polza-taa, pygy Kьdat ulustun erge-azььn parьm-dalaaş, gomindannьn camdьk udurtukcularьngа азьь pile sy-me kadьp sanal kiirer xerek, cyl tize gomindan-pile Kьdattьn Komunistьq namььn arazьnda kadь азьldazьr coruun komnamьn politik polgaş organizas talazь-pile gomindanga cagьrtьr kьldьr  skerttir tep turar teer olar potarььn aldaqdaldьq oraldazььşkььn şuut erestiq soksadьr. Oon angьda olar paza komunistьq nam-pile gomindandan angьda, Japonga udur  ske politiktiq pelyqlelderni polgaş organizastarnь c pşeevebejin turar şьn eves podalgazьn soksadьr erge cok cigula, ol pelyqlelder-pile polgaş organizastar-pile sangьs frontu turguzarььn cigulazьn c pşeevebejin turarьn polgaş olarnьn-pile kadь азьldazьrььn coruun gomindanga polgaş nankin cazaanga kyş-pile cagьrtьr tep oraldazьp turarьn şuut soksadьr xerek. Tus curttun polgaş ulustun cigula ajttьrььn şitpirlep kyssediringe Nankinnьn camdьk udurtukcularььn  l medi pajdalь polza, Kьdatta ulustun şьncь kyşterinden nasionaldьn Japonga udur sangьs frontuzun turguzar coruktu cyq-le pergededir polgaş songarladьr tur. Olar myn oon-pile, Japonnun xaldakь coruunga ьlaptyq poo cepsektiq udurlancьşkььn turguzar xerekke saat uzuraştyr turar polgaş ol xaldakььn xolunda ojnap turar turlar.

Ijide, „nasional kamgalanьşkььn polgaş pygy Kьdattьn sangьs eptiq respubliinin pygy Kьdat cazaan turguzar“. Am polza, gomindan ol talazь-pile Nankin cazaan caartьp turguzar tep turar

tep medee par. Ol polza, koncuq ekki polgaş anaа cyq-le pajьr cedirer xerek. Ындьq polza-taa, xerecti tyrgededir t leede, cyzyn-raazьn mege xuurmak tooldarьn polgaş şьn eves pilişkinerni tujulunga cedir cuura şavarь cigula. Xamьkьn murnunda nasional kamgalanьşkььn pygy Kьdat cazaan turguzar tugajьnda lozun polza, turup turar Nankin cazaan tyzyreri polur polgaş oon ornunga ege-le mьrьnaj caa cazak turguzar teen cyve ьşkaş kьldьr, Japon talazььn kizileri tep idegeterden taradьp turar toolu polza, mьrьnaj şьn eves polgaş kandьq-taa parьmdaa cok coruk polur. Ol polza, mege xuurmak coruk tur, c ngee tur! Am polza, cyq-le Japonnun xaldakьlarь polgaş oon t leeleri-le, Nankin cazaan tyzyrerin kyzer turar ьjnaan.

Kьdattьn komunistarь pister polza, gomindanga polgaş Nankin cazaanga tuzalaar-pis, paza olarnьn-pile xol-xolubustan tuttuncup algaş Japonnun imperializmi-pile temissezir-pis tep azьk cigaalap turar-pis.

Nasional kamgalanьşkььn pygy Kьdat cazaan turguzar tugajьnda lozun polza, podun ьjaar-la nasional kamgalanьşkььn pygy Kьdat cazaа tep adattьnar, ьндьq cazaktь turguzarь polur, pir eves ьncanmas polza, ol ьндьq cazak pola alvas teen cyve ьşkaş kьldьr camdьk ettinip cazattьnmas yrdyucekternin cigaalap turarь polza, okta şьn eves coruk polur. Ol polza, cyq-le cyvenin taşьkkь xevirin parьmdalaar tur! Xamьk uzur cyvenin adьnda eves, xarьn utkazьnda polur! Turup turar Nankin cazaа polza, şaqda-la nasional kamgalanьşkььn pygy Kьdat cazaа tep camdьktarnьn ьnca tep cy-

gaalap turarь paза ьн еves. Cok, ol ьндьq еves. Nankin cazaа polza, nasional kamgalaнььькьньньн sorulgalарн кyuссediringe am caa cyq-le picce pacca egelep kirgen. ьндьq polza-taa, Nankin cazaа polza, tajьн yjezinin polgaш nasional-dьн Japonga uduр cangьs fronduzunin talalakьларьньн neger turarь ььkaш, am-taa ьндьq ьлар ьнпньq nasional kamgalaнььькьньньн pygy кьdat cazaа polvaan.

Nankinньн nasional cazaа, nasional kamgalaнььькьньньн ьлар ьнпньq pygy кьdat cazaа poop ал-ьр uzurluq polgaш poop ььdaar uzurluq cyylderі polza: nasional хamaarььpaзын kamgalaar teeш, jozu-turguzиqну demokratsьdar teeш, massalaрньн pajdalьн segider teeш, еrestiq temissel corudarьнга таар-ььтър podunun politiin ьskertkeш, cazaktьн iшtinden Japon talazьнн kizileri tep idegetterni арьqlap ьradьp, coguur namnарньн, pelyqlelderinin polgaш organizastарнн азьldакьларьндан Japonga uduр tajьнсь ььdaldьq, ьлар at-alдарlьqlарьн, olарнн азьк тuzalьнн polgaш yzel-sanalьн paгьmdalap турgaш, cazaktьн iшtinge kiiriшtirer. Cyq-le pygy Кьdattьн ьндьq at-alдарlьq, tajьнсь ььdaldьq cazaа niitti songulda ergeni polgaш uluska pygy-niitti demokраттьq ьleelerni тьpsьгьн ynezileeш, pygy кьdattьн parlamentizin (picce хyральн) сььldьрар polza, 400 saja kiziliq ulustan ol cazakka taaskan, nasional kamgalaнььькьньньн хагььs-salgalьq, perge polgaш cigula sorulгазын кyuссedip ььdaar. Cyq-le nasional kamgalaнььькьньньн ьak ьндьq pygy Кьdat cazaа polza, Japonнн хaldакьларьнга uduр pygy кьdat ulustun koncuq хагььs-salgalьq poо cepsektiқ temisselin-ge pygy ьeriqnin, kizinin polgaш

et-cazaанн кyштерin mobilizastар тьrttar coruktu хандьгьp ььdaar.

Pygy politik talazь-pile paзын-natkannарньн top-toraan хostadьp, uluska uduр, demokраттьq jozьга uduр pygy хoojlu tyrymnerni polgaш turzulgalарньн moon ьпaj ulam cazар eder, Кьdat respublikтьн yndezin хooluzunun televilelin тазь-ль-pile ьskerttir, nasional-dьн yzel-sagььь ьskerilgen idegetterden polgaш Japon teleezi idegetterden а-гьda, pygy хamaattьlarga kalbak demokраттьq ьleelerni top toraаn тьpsьp corudar,—cangьs sьs-pile cigalaarga, Кьdattь pygy Кьdattьн ьлар ьнпньq cangьs eptiq кат-тьшкан respublii кьldьp хuuldurar.

Pygy ol cyylder polza, ulus pile cazak arazьnda pot-podunga ide-gezir coruun turguzарьнга тыrgen азьктьь-pile тuzalaar polgaш myн oozu-pile Кьdattьн nasional-kam-galaнь кyccызын хəj kattар ть-зьдьp pьзьqlaar.

Yште, „pygy ьeriq kezектерinin pygy-niitti mobilizastaашкьнньн corudar polgaш pygy Кьdattьн Japon-га uduр kattьшкан ьeriin turguzар“. Japonнн хaldакьларь-pile poо cepsektiқ cedilgeliq temissezирde Кьdattьн pygy ьeriq kezектерin pygy-niittizi-pile mobilizastaарьн neger turar, ol tugajьnda niitti taj-зынга uduр кадынньн temniq ky-zy-pile tajьн corudulgalарьн corudarьнга Кьdattьн pygy poо cepsektiқ кyштерin, todargajlaarga, тəp Nankin cazaанн pygy ьeriqлерin, pygy mozular ьeriqлерin, ulustun Japonga uduр кьзыл ьeriin, Мансь-нн Japonga uduр ulus ьeriin polgaш oon-taa ьskelerni kattьштьгьp, pygy Кьdattьн Japonga uduр кат-тьшкан ьeriin turguskaш, cangьs eptiq komандьлар paaшtar cerliq, cangьs eptiq sagьlga curumnuq, cangьs eptiq хандьгьlгальq pol-

гаş роо сепсеqlенишкинниq, саң-гьs ептиq планнoq тургузарь ерге-сok сугула. Нанкин казаа полгаş Сан Кај ши, ьндьoq шериq тургуза-рьнга суу-таа полза, егеlep кирip турар. Пис ол пазьнга харьн пажьr cedirer-пис. Кызыл шериq, ооң ко-мандьлаксь полгаş политик азьлдaк-сьларь-pile кадь Кыдаттьн Komun-истьoq намьньн Төр komitedinge пaaштадьр алгаş, podun pygy Кы-даттьн сaнгьs кaттьшкан nasional-revolustuoq шерииниң kol kezee кь-дьr кaттьштьрарьнга podunun pe-ленин каaş-каaş кaттар сөs кьгь-га евeс, харьн херек кьгьнга шь-сь setkili-pile шьнзыткаp paдьткаp kelgen. Ындьoq полза-таа, pygy кь-даттьн сaнгьs кaттьшкан шериин тур-гузар coruktun консуoq yr саадаан узuru cydel teerge, сөөлгы сьдaр-ньн иштинде, pot-podunun аразын-да темиссел soksaj pergende, nan-кин шерииниң camдьк удурттукцуларь полгаş Nankinnьн camдьк политик азьлдaксьларь полза, nasionalдьн сaнгьs кaттьшкан шериин тургузар тугажьнда lozunnu Japonga удур улустун Кызыл шерииниң таьнсь кь-сузун кошкaдьр eвeezediringe азьo-лаарьн oralдазыр тургaннар. Cizee-леerge, Кызыл шериqниң ең алдарьoq onza mergezildioq пaaштьнсьларь полгаş тургузукцуларь ештер Су De-pile Mao Se-dunnu халар со-луур пaза Japonga удур улустун Кызыл шерииниң саьн eвeezedip кь-зырар, Japonga удур улустун Кызыл шерииниң шaртaрьнньн pygy тaргaлар-ьн тузырер полгаş оларнь өскелер-pile солуур пaза оон-таа өскелернин тугажьнда negeldeler сальp турган. Pygy ол cyылдер Japon-pile темис-сеzir темисселдин ниитти ерге азььн-га полгаş nasionalдьн сaнгьs кaтт-ьшкан шериин тургузарьнньн хереен-ге таарзыr тур-пe?

Сөөлгы медееден көөрге, Nan-

кин казаа полгаş gomindan pot-тарьнньн camдьк negeldelerin sok-satkaş, Кыдаттьн сaнгьs кaттьшкан шериин тургузарьн полгаş Japonga удур frontularда ниитти темисселди тыргедedir sorulга-pile Кызыл шери-иқниң командьлар пaaштаар азь-даксьларьн томужлаан полгаş кьзыл шериqни nasional-revolustuoq шери-ниң camдььзь кьдыр адаан тугаж-ьнда Кызыл шериq Nankin казаан-дан тuskaj тузаал алган. Ол полза, pygy Кыдаттьн шериин тургузарьнга пурунгаар улuoq пазьн полур.

Улустун сaнгьs кaттьшкан revo-lustuoq шериин тургузарьнга пaза pir консуoq saat рооп турган cybe полза, Nankinnьн азьлдaксьларьнньн camдььзь сaнгьs кaттьшкан nasio-nal-revolustuoq шериqни тургузарьн азьoqlap алгаş, cer-cerinde шериqler-ниң шериq кьзун кошкaдьрньн oral-дазыр тургaннар полгаş пaза cer-cerniң шериq удурттукцуларьнньн cam-дььзь ергi сaнсь-pile podunun шериqlerин „pottun хөреngizi“ кь-дьr көрөп турар полгаş podunun шериq кьзун pygy Кыдаттьн Japon-га удур сaнгьs кaттьшкан шериинге ьлар кaттьштьрарьн кьzeвeжин турар. Am Кыдаттьн шерииниң pygy таьл-даксьларьнда revolustuoq pot-me-dereli ulam улuoq-улуу-pile өзүр турарьн төр полгаş cer-cerde ьн-дьoq шериq азьлдaксьларьнга азьь-pile aйттьр көргьзер херек. Ол та-ьлдаксьлар полза, оларньн ьдьктьoq хьлеелгеzi teerge, cer-le „podunun сaнсьннарьнга“ согурaттьr caгьрт-тьр-ла турарь полур евeс, харьн curtun полгаş улuzun камгалаарь-ньн caагаj аттьoq sorulгаларьн кьyссediri полур теп cyвени todar-гаj pilip турарлар. Ол тугажьн сөөл-гы yjede полган coruktарда 29 тугаар шериqниң 38 тугаар divizi шерииниң пaждаль todаргаj хереcci-леер, cyl teerge, Japonnun шериq-

leringe poo cepsektiŋ udurlancыr tugajыnda divizi ŧeriŋ iŧtinge tuzaldan yndyryp keryner tep podunun ŧeriiniн cancыnнарь polgaŧ ŧeriqleri tileerge, ol diviziniн komandiri Can Sыn-cun tep kizi Japonnun tleezi ideget polur uzurunda, ol tileeŧkinni tadagalzıp kaan kizi tur. Myn 38 tugaar ŧeriŋ polza, podunun komandiringe ŧuut udurlangaŧ, teere cancыnнарьnga paaŧadыр algaŧ, Japonnun xaldakcыларьnga udur 38 tugaar divizige polgaŧ Peezin-Tjanzin rajonunun kamgalalьnga tuzalamcы keryzer teeŧ pottarь turazь-pile temissezip kiripken turlar.

Am polza, Kьdatьn pygy ŧeriŋ azydakcыларьn хьнар ڧылгар kerynde teere yje polur. Pir eves amгь yjeniн pajdalьnda kьm pir kizi podu yzeli oŧkerilgen, korttuk polurun ileretken polgaŧ japonnarga udur temisseziiŧkinge udurlanьŧkan polza, ol kizini pьzьŋ eves ŧeriŋ azydakcыzь tur, tereen curtтunun pьzьŋ eves oqlu tur tep pygy niittizi-pile xoradar paak kere pergen turar uzurluŋ polgaj.

Tortte „pygy kьdat ulustu mobilizastaar“. Japonnun imperializm-inge jozuluŋ cedilgeliŋ poo cepsektiŋ udurlancыrda Kьdatьn cyŋle canгьs ŧeriŋ kyzy ьrakta-la cedipes polur, kadь temniŋ temisseziringe, niitti sorulganь cedip alьngа pygy aзыl kьлp ڧьdaar kьdat ulustu, piccezinden uluunga cedir pygy erler polgaŧ xereezennerni pygy niittizi-pile mobilizastaarь erge-cok cigula. „Kьmda хej akŧa paгьl—podun akŧan per; kьmda хej poo cepsek paгьl—podun poo cepseen-pile хандьr; kьmda хler polgaŧ ak-pьdaa paгьl—podun хil-evid polgaŧ ak pьdaan per; kьm kadьk-ŧьbагьl,—podun kyzyn polgaŧ ڧьdalьn хajьralava; kьm tuskaj

erttemniŋil,—podun eritemin aзыŋla. ŧuptu ulus ьncaar mobilizastanьbь tep avgus aжьn pirde-le (1935 c.) pistin namdan podunun uguulgazьnga salgan podalgazь polza, pistin uluzubustu pygy niittizi-pile mobilizastaarьnga po хyn paaŧalga ajttьbьŧkьn polur uzurluŋ.

Peŧte, „pygy kьdat ulustu pygy niittizi-pile mobilizastaar“. Amгь yjeniн tajьnьndan caanьn alьs tьzy caalazьp turar cerinden piccile ьlgaldьŋ apparganьn Japonnun agaar ŧeriiniн, cadaŋ ŧeriiniн, suŋ ŧeriiniн tajьn corulgalарь koncuŋ todargaj xereccilep turar tur. ьndьŋnьn tleezinde kandьŋ-taa cerge, kandьŋ-taa ڧaŋda pistin uluzubus xolunga poo cepseen tudup algaŧ japonnarnьn polgaŧ olarnьn tleeleeriniн хep-xeneritten xaldaar xaldaaŧkьnнарьnga udur cyŋle kamgalanьp ڧьdaar eves, харьn paza caalazьp turar cerlerde pistin ŧeriŋleribiske cigula tuzalamcыnь keryzyp turar polgaŧ partizan tajьnьn corudup, paza tajьnьn alьs tьzyngе, oŋ caalazьp turar cerleringe polgaŧ oŧkelerge yreŋdeer aзыl corudup ڧьdaar kьldьr, pistin uluzubustu pygy-le par poo cepsepile cepseŋleer хerek. Am Nankin cazaa polgaŧ cer-cerniн erge-cagьrgalarь polza, хамьkьn murnunda ŧanxajda, Tjanzinde, Peezinde, Xancouda, Uxanda, Sindaoda polgaŧ curtтun oon-taa oŧke uluŋ-uluŋ xoorajларьnda saja-saja yletpyrcinerni, aзылcьn connu, paza sonгу mozularnьn Sјansu—Cesjan polgaŧ Fudzjan—Sјansi tep rajonnarnьn taraaccьn massalarьn cepseŋleer uzurluŋ. Cyŋle niitti tajьn planьn paгьmdalaaŧ, ŧeriŋniн tajьn corudulgalарь-pile cepseŋlengen ulus massalarnьn tuzalakcы xedeliŧkinnerin taarьbьtьrьp ڧьdaar polza, Kьdattan Japonnun ezelekilerin

cedilgeliq сьвьгьр ундыrer coruk-
ти хандьrar.

Aldьda, „curttun pygy et-cazaan pygy niittizi-pile mobilizastaar polgaş nasional kamgalańbьşkьńbьń et-cazaańyń politiin corudar“. Curttun pygy et-cazaańyń, sań-xө-өnyń polgaş ciq ettin kur хөren-gilerin niittizi-pile mobilizastaarь амгьńыń тајыńыга кајь хире uluq uzur tuzalyь кьmга-taa todargaj. Ылаңгыја ол sorulga polza, Japon-nun imperializminge udur шаq yje-nin talazy-pile yr polgaş хемcee-zinin talazy-pile koncuq uluq тајы-ынь corutpas argazyь cok appar-gan, et-cazaańyń talazy-pile сьдьp kaigan Кьдattыń curttunga koncuq cidioq ajttыгьq polur. Nasional kam-galańbьşkьńbьń negeldeleringe polgaş sugula cyulderinge таары-тыр, curttun pygy et-cazaan mobil-izastap organizastaar tugajьnda ol talazy-pile Кьдattыń komunistарь, pistin ewilelcivis—gomindan-pile кадь, ам-taa хөјy-pile азылдаар ар-paar.

Cedide, „ulus massalańyń edi-nin pajdańыń хандьгьр segider“. Кьдattыń ulus massalańы polza, jaдьь tyrengi curttap, аştan, суq уjerleeşkininden, кан-каccьктан pol-gaş өске-taa jadaraar cyulderden сьдьы-na saja-sajazy-pile өlyp tu-rar. Ulus massalańыń амьдьрал pajdańы хандьгьр segider tugajьn-da тајыń yjezinde кадьq-taa cybe cer-le кьдьып polbas теer хора-льq polgaş хerek cok yrdyncek yzeldi ырадьр ар oktapтар хerek. Ынсаарга тајыń yjezinde massala-ńыń edinin pajdańы хандьгьр se-gideri perge polvajьnnaan, niitti

nasionalдыń kamgalańы temisselin corudup turda, ulus polza uluq-ul-uq кассьqдалдыq polur. Ындыq polza-taa, niitti nasionalдыń роо cepsektiq temisselin corudup turar tušta, суq-le азысьп connuq амь-дьrap turарыга ең sugula cyul-derin хандьrarь polgaş olарныń тыгьынај ыдattынmas appargan cy-ulderin segideri poldunar ewes, ха-гыń şak ol temisseldin erge-азьыń jozugaar onu хандьrarь тыгьынај erge cok sugula polur.

Am polza, мurnunda Japonnun et-yletpыр cerлеринге азылдаp тур-ган Кьдattыń cys-cys mun азысьп polgaş алван хааксыларь nasional-дыń тајыńыга удurlапыр moon-daktaарынь temdee кьдыр, pot-tандьrarынь азыльыń cerлерин şu-ut oktagьlapkaş corup turar turlar. Ындыq polza-taa, азы cokтаар tep coruk polza; аş polur polgaj. Ol cys-cys mun мurnаксь temissel-cilernin амьдьралгазыń хандьгьр polbas cybe-pe? Polvajьń канcaar.

Ро сьыń Кьдattыń хөј-хөј ra-jonnańыnda taraaccьnnar polza, pa-za kattaр кан-каccьктан polgaş ta-raa ynmeeninden кассьqdap turar. Аştap turarlarga polgaş jaдьь ta-raaccьnnarga ең paaştajыгь tuzalam-сь көргyзыр polbas cybe-pe? Pol-vajьń канcaar. Paza хөј saja азы cokтар polgaş xoldun uran yletпыrc-in massalańыга paza өskelerge yrgylycу tuzalamсь көргyzeri sugula.

Seste, „nasional-kamgalańbьş-kьńыq сьгьдьыşкьńыń politiin corudar polgaş азы cok, paza pi-zik-pilik pilves аныјaktarga tuza-lamсь көргyzer“. Кьдatta on-on saja yletпыrccinner polgaş taraac-сьnnar pizik-pilik pilves, ынсаарга, сьгьдьыşкьńыń cerleri polza, өөр-enikcilernin pottарынь-taa negel-delerin, kyrynenin-taa negeldelerin ыrakta-la хандьгьрајыń turar. Ындыq-

нын төлеезинде сөөлгү сьлдарнын иштинде Кьдatta аныжак өскенер erttemnin polgaş сьрьдььшкьннын екки-екки алдарыь уdurttukcularьна га рааштадыр алгаş, nasional-kamgalaпььшкьнныь сьрьдььшкьп со-рудар polgaş азыл сок, паза пизик-пилек пилвес аныжактарга тuzalamь көргьзер politik corudar тееш uluь massalyь şimceeşkin corudup турар. Ол şimceeşkinnin kol utkazь суу полurul теerge; 1) төreen curtun камгалаар тееш, таştьккь таж-зынга удур şiitpirliь temissezirin-ге аныжактарнын nasional mederelin pedider jozuga сьрьдььшкьп cerlerin segidip ekkizider; 2) nasional камгалапььшкьннын negeldelerinin polgaş janзь-пугу тuskaj erttemniьler peletkeer talазь-pile сьрьдььшкьп cerlerin caartтыр тургузар; 3) суве сугаалаарнын polgaş өөrenişkinnin şöleezin тургузар, uluska удур polgaş nasional-га удур podalgalar jozuzunga аныжактарнь албадар kizizider corukka удур temissel corudar; 4) аныжактарнь polgaş өөrenikcilerni şeriь jozuzunga kizizidip polbaазьрадыр; surguul тооскannarga өөrenikciler-ге polgaş өskelerge азыл тыпсыр.

Кьдattың komunistьь namь Кьдattың аныжактарнын polgaş inteligenzizinin теere kezeenin ол şimceeşkinin tetkip тuzalap турар polgaş Japonga удurlаныр паза төreen curtun камгалаар алыр nasionalдың саныь frontuzunun програмьнда темги negeldelerni kiirgen.

Tosta, „Japonnuң xaldakcьларнын polgaş оон төleelерin. in pygy хөrengizin хавьрар polgaş Japonnuң şivişkinnerin, паза nasionalдың өскерилген idegetterin сок кьль“. Japonnuң xaldakcьларнын polgaş оон төleelerinin pygy хөrengizin хавьрар coruk polza, pistiң тажыннагьвьстьң Кьдatta et-ca-

зааның суурун сок кьльр куруқ-ладыр, хавьрган хөrengiler-pile та-жың сагылгаларнын самдыьзын туқ-лаар polgaş Japonga удур тажыдак-сьларга polgaş оларнын өь pyleziniң иştinге тuzalamь көргьзер. Төp cerde polgaş cer-cerde kyrynenin, şeriьnin polgaş gomindannың nam apparadyнның, паза өске organizastарнын Japon төleези idegetter-pile пuzarlattыngаның хөj niitti пилир, хerek кьрьнда пар şьп-ныь парьmdaa полур. Pir еves gomindan-pile Nankin cazaa Japonnuң xaldakcьларь-pile роо cepsektiь temissel corudar теp ьлартыь şiitpirleen полза, оларлар ам поттар-нын apparattарнын, ьlangьja олар-нын еп харььssalgalyь kezекterinin japon төleeleri-pile пuzarlattыngаның көрүп şьdap олурар узур сок. Харьп ол ьндыь турбуза, Кьдat улустун erge-азьын азык-пьзар раа-гь-pile өskertken idegetter—troskijcьлар, Japonnuң cазьт medee ху-раар cerinin таalgазь-pile тыңсaga cedir Şanxajda, Nankinda, Sianda polgaş өске cerlerde поттарнын yreьdekci polgaş şivişkin азылп cyge kezemce сок туразь-pile corudup турары? Кьдattың troskijcь-ларь Japonnuң cазьт medee хураар ceringe азылдар perip турарың хөj niitti пилир polgaş маргьş сок şьп-ныь парьmdaa полур!

Кьдattың kol тажынь полза, Japonnuң imperializmi еves, харьп Кьдattың komunistьь namь polgaş nasionalды камгалаарнын pygy кьдат холваазь теp евилел полур—теp, kontrevolustuь troskijcь lo-зунну Japonnuң cазьт medee ху-раар cerinden şуut айттыр perween cyве-pe? „Komunistьь namга polgaş Can Kaj-şige удур temissezir төleede Japon-pile евилел“ теp, troskijcь lozun, komunistьь namнь polgaş gomindannь сок кьльрыңга

Јароннуң халдаксыларын шуут кыргыгань ол полвас суве-ре? „Суоҗе саныс Јароннуң imperializminge удур евес, харын ооң-pile бир уқда pygy imperialistiқ кyрyне-лерге удур Кыдатын nasional-revolustuқ тaјынын corударь сугула“ теп троскијсь podalgань Кыдatta Јароннуң ezelekцилеринге тuzалаар теес, Кыдатын Evроптан polгаш Amepиктен тuskajлар сагазынга uqlандыраан теп-ре? Imperializminиң ујеzинде nasional-revolustuқ тaјын coruttunup шьдатынмас теер polгаш Leninge удур puruu yzeldи троскијсь jozu-pile neпteredип турарь polгаш Јароннуң imperializminге удур nasional-revolustuқ тaјын тугајында Кыдатын коммунистық пaмнын loзунуңга јапон-троскијсь төлеелериниң kalcaалық халдаашкын, Кыдatta „udurlанышпас теер yzeldи“ тоолунуң тугајында Јароннуң таalgазын шуут кyussedип турарь ол полвас суве-ре? „Iштikki тaјынга удур хатаатт тaјынын polгаш та-тыкк тaјынга удур nasional-revolustuқ тaјынын бир уқда corударь erге cok сугула“ теер polгаш „komунистық пaмнын gomиндан-pile кандық-таа саныс frontuzu тургустunup шьдатынмас polгаш poldun-мас“ теер троскијсь loзун, „Кыдатын кьдатынның pottарының xolu-pile тиилер теен polгаш Јароннуң хал-даксь corууңга удур ниити темис-елге, Кыдатын nasional кyштерин кaттыштар corукту кансар-таа ce-ле poldurвас“ теен Кыдatta Јапон-нуң политиин вјат cogu-pile кyus-седип турарь ол полвас суве-ре? Улустун өлген cogaalсыз Ly-Syn теерzинден „Кыдatta троскијсьларнын podalgазыңга Јароннуң imperializmi харын рајыр cedип турар“ теп cугaалаань concuқ шьп.

Сian-хоорaјга polган corуктун ујеzинде јапон-троскијсьларын тө-

леелери теервечи Can Mu-tao теп kizиге paaшадьp алгаш Nankin-pile Sian аразынга тaјын кьрсьын ка-јь poldunar арга-pile oraldазьp тургaннар. Oон коммунистық пaм-pile кьзыл шероқнин Јаронга удур саныс frontuzун азык ак setkil-ди-pile тургускан, Кыдатын шерии-нин бир тееди komандьлаксь азы-даксьзь—nasionaldың аттық suraқ-лық маадыр, саныс Ban I-ce теп kizини ол-ла троскијсь төлеe ideget-тер өlyрyп каан.

Узели өскерлир oјttалаан concuқ paак xоралық Xuan Pin polгаш Can Mu-tao теп idegetтерге paaшаткан троскијсьлар саа пaм теп пaм тур-гузaрынга polгаш pottарының yреқ-деки азыл corударыңга Songu Кыдatta Јароннуң cазьт medee ху-раар cerинден ај сапында-ла 50 муң dollar акша ар турар. Троскијсьлар-нын төлеези Can Mu-tao теп kizини Јапон-pile ep-најьрал теп cyвенин төлеезинге кирген polгаш ол төле-лер-pile кадь Tokio-ce corupкан. Syj Lyn-шан, Cen Шyј-dзја теп троскијсьлар polгаш ханпық өlyрyк-cy Zen Co-шан (ижик-пе Je-sin те-erзи) суқлар, коммунистық пaмга, gomиндaнга polгаш Јаронга удур pygy massалық organizastарга удур-лапыр cyзун-paзын xop meгелерни тарaдыр теес, Шанxайда Јароннуң аксазь-pile solunnар polгаш setkyyl-дерни парлар yндырyп турар. „Трос-кијсьлар амгының кьдатын полур хөly ерткен“ теп cугaалаан, pistиң ulуқ cogaalсыз Ly-Synнун py-гун шьпын ол pygy херек кьрында шьпынық cyylder ileredип көргьspeјин турар тур-ре? Троскијсьлар Јароннуң cазьт medee хураар cerи-pile cu-гаалазьp алгаш, Кыдатын Јароннуң imperializmi ezelep алырынга тuza-лазыр турарын ол pygy херек кьрында шьпынық cyylder херeccилевејин турар тур-ре? Троскијсьлар полза,

суу-ле коммунистық панын тажы-
ны полур евес, харыны пыгу Кыдат
улустун тажынар полурун ол пы-
гу херек кында шыны суульдер
херечилебейн турар тур-пе?

Амгыны „троскизм полза ам
ташккк кырунелерини казыт ме-
де хураар церлерини таalgазы-pile
азыдап турар узур рагындаа сок,
шут содаqlаныр кааркан хоралак-
сылар, уредекчилер, шившкinner, ол-
урыкчулер полур перген“ тер пыгу
азысын конуну улуг рааштысыз
еш Сталинны сөзун ол пыгу херек
кында шыны суульдер пыруны-
pile падыкар турар тур. Кыдат ул-
ус полгаш пыгу телегейни хөй
ниитизи полза, гоминданнын полгаш
Nankin казааны, пазы тус чернин
шерик полгаш политик ерге-сагыга
черини Японнун халдаксылары-pile
поо сепсектиг темисселге кажы хире
шитпирлиин, кажы хире пеленин хы-
нар көерде, пыгу Японнун иде-
геттерин полгаш националдын өске-
рилген идегеттерин, ыlangыя япон-
троскижы фашистыг төле идегеттерни
оларлар кансаар көрүп турарыны
пайдалындан хынар көөр. SSRE-нин
казыа полгаш улустары полза, та-
шкккккны казыт меде хураар цер-
лери-pile кансаар темиссеzirини пол-
гаш подуну кырунезини шерик, па-
зы панын аппарадындан ол хора-
лыг паак идегеттерни кансаар ар-
ыqlар аштар, мун оон-pile подуну
оран камгаланыр шдалын пы-
зыдыр, бир евес ташкккк халдак-
сылар халдап келзе, подуну тө-
зынде алыс кызын хандыгарыны
сизен көргызып турар тур.

Иштики политик талазы-pile устун-
де айткан 9 суул лозуннар пол-
гаш negeldeler-pile цергеlestir ко-
мунистыг паны полза, „Японга
удур ташкккк политикти корудар“
тугажында лозун салган. Кыдаттын

коммунистыг панын Төр коми-
теди полгаш Кыдаттын совет респу-
блиини Төр кысsekci комитеди
1935 сыдын август ажны бирде
ундырган подуну игуулгазынга-
ла ташкккк политик тугажында тус-
каж суул айткан, ында суу теенил
теерге: „Niitti тажынга удур тем-
ниг темиссеzir төледе, Японнун
imperializminge өзеениг пыгу
улус массалары-pile (японнун азы-
сын улугу-pile, көрейлер-pile, фор-
mostар-pile полгаш өскелер-pile)
ер-евиле тургузар; кыдат улустун
национал темисселин теткип тuzалап,
анаа тuzалап турар полгаш Японнун
imperializmi-pile кыдат улустун ара-
зында тажын корудулгаларыга па-
жыралдыг коза-холваанын ханаар-
ыспас коруун edertip рагындалар
турар пыгу кырунелер-pile, настар-
pile ер пажыралдыг харылаанын ту-
дуп турар пыгу-ле настар полгаш
кырунелер-pile евиле тургузар“—
teen. Ынсаарга Songu Кыдатка
полган коруктун тугажында Кыдат-
тын коммунистыг панын Төр
комитеди подуну сөелгы бир
игуулга саналында Nankin казаа-
га санал киирген, сул теерге, Яп-
онга удур идепкежик ташккккк по-
литикти поттандыгарын топ-тораан
егеелер, ер-тажынын пыгу телегей
frontuzunga тuzалаар полгаш Япон-
га удур темисселдин хереенге-ле
туза поор сузын-пазын сөпсеер-
зилгелерни өске curtтар-pile карар
—teen.

Ташкккк-таа, иштики-таа поли-
тиктин талазы-pile устунде санап
айткан корудулгаларны поттанды-
гыр корудар полза, суу-ле ниити
националдын ылартыг поо сепсек-
тиг удурлансышыккккк тургузар ар-
ганы кыдат улуска хандыгыр peer
евес, харын Японнун халдаксыла-
рын тилеерин cedip алыгы хандыгар.

Амгы ујениң пайдалында Кыдатың Комунистық намьның сорулгалары

Кыдат улустун темиссели полза, чаа ује-се—јароннун халдаксы коруунга ниити националдың цедишкениң роо сепсектиқ удурлансышкының шуут тургузарының ујезин-се кирип турар.

Пир евес мурнуку уједе кол сорулга полза, Јароннун империализмиге удур кангыс сеткилдиқ темиссеzir төледедe tus curtta хатаатты тајыны соксадыры рооп турган полза, ам Јароннун халдаксылары-pile роо сепсектиқ темиссел егеlej пергенде, кол сорулга полза, Кыдattan Јароннун езелекцилерин пыруны-pile сывыгыр ундырениге цедиp пыгу националдың роо сепсектиқ удурлансышкының тургузары полур.

Пир евес мурнуку уједе Кыдатың комунистық намь, гоминдан полгаş өске организастар-pile Јаронга удур националдың кангыс фронтун тургузарының суқ-ле ундезин суылдерин тургузуп шыдаан полза, ам Кыдатың комунистық намь полза, политиктиқ намнар полгаş организастарның кадь азылдызыр коруун тургузуп, паза национал камгаланышкының пыгу кыдат сазактық пыгу Кыдатың кангыс ертиқ демократтық республин полгаş пыгу Кыдатың Јаронга удур каттышкан шерин тургузуп тургаş, националдың Јаронга удур ол кангыс фронтун тырген пыруны-pile тургузар тееш шуут темиссеzip турар тур. Пир евес мурнунда Јароннун халдаксы коруунга ниити националдың роо сепсектиқ цедилгелиқ удурлансышкының тургузар тугајында ајттыгық Кыдатың комунистық намьның мурнунга турвај-

ың турган полза, ро хун ол ајттыгық ам шуут цигула сорулга полган. Ыскагаş пир евес мурнунда Кыдатың комунистық намьның Төp комитеди подунун, кол пайдалың полгаş азылың колдуунда кызыл шеріқ іштиге полгаş совет рајоннарға төөннееш, хамьктың мурнунда оларның кызыңге цөленіп турган полза, ам пистин комунистық намьвыс суқ-ле кызыл шеріқниң куштерин пызырлар улгатырар тугајында подал салы евес, ханың пыгу Кыдатың шеріинин ен мурнаксы, сагыга сурмунуқ сырыј каттышкан самдызы полур кызыл шеріқниң ен екки саньыларын, тајыны сынарын хевеер камгалар тургузар тугајында подал салы узурлуқ. Кыдатың комунистық намь полза, Кыдатың совет рајоннарын Јаронга удур темисселдин сууру пoldurar тееш, суқ-ле ол рајоннар іштиге корудар азыды сегидерин подаар евес, ханың пыгу Кыдатың саја-саја азылың массаларының өзүр турар револустуқ кызыңге тајаныр алгаş, пыгу curtтun іштинде оон өске рајоннарың пыгу Кыдатың демократтық республиинин пызыр сууру пoldurar тугајында комнам темиссел корудар узурлуқ.

Ол цыл теерге, пиреде, Кыдатың комунистық намьның мурнунда турар сорулга полза, антиимпериалистиқ национал-хосталгалық темисселе ам пыгу Кыдат улустун ен мурнаксы, ен медерелдиқ, ен шыңгыш шудургу пөлуу рооп темиссеzip егеlep турар ылетпырцин ангының саја-саја массаларын кизидип евиледеерге улуқ куштер салы. Мурнуку ујelerde tus curtтun улуқ-улуқ төптеринин ылетпырцинеринин полгаş оларның проф. организастарының ортузунга коруткан азыл консуқ кошкак турган тур, ыскарга, ылетпырцин ангының

medereldii polgaş evileldii øsken tudum-na, oon idepkeji, paza paastaar idepkeji øzer polgaş oon cyq-le Komunistyq namьны massalyq xamaarylgazy polgaş suuru pьзыr eves, xarьп Japonnuy xaldakcьларьнга uduur niitti nasionaldьн temisseli-taa ulam kyştyq polur tep cyveni Kьdattьн komunistarь pilip turar poor.

Ijide, Kьdattьн komunistyq namьны murnunda turar sorulga polza, Kьdat ulustuy xøjy polur kalbak taraaccьн massalarnь niitti nasionaldьн polgaş niitti demokrattьн temissel-ce evileldep tьrtar. Taraaccьннар orttuzunga azь corudar tugajьnda uluq turzulgalьн polza-taa, Kьзы şeriqniq turgan polgaş am turar rajonnarьндan angьda komunistar, taraaccьннарнь organizastaar tugajьnda cerle koncuq picce azь corutkanьп Kьdattьн komunistarь pilip turar poor. Ёncaarga, taraaccьн massalarnь kajь xire kalbak ekkizi-pile ðrganizastaa tudum-na, olar revolustuyq temisselge ulam idepkeji-pile kirzir polgaş Japonga uduur nasional-xostalgalьн temissel ulam kyştyq polur, paza ol şimceeşkinniq cedilgeliq poluru ulam idegeliq, xandьrgalьн polur.

Uşte, Kьdattьн komunistyq namьны murnunda turar sorulga polza, cerle Kьdattьн anyjaktarьн polgaş ьlangьja ørenikci anyjaktarьн istinge podunun azьнп tьnzьdp kalbartьr. Anyjaktarьн orttuzunda azь koncuq koşkak tep cyveni Kьdattьн komunistarь pilip poor. Kьdattьн anyjaktarь nasionaldьн xostalь coruunga koncuq sonuurgaldьн: anyjaktar polza, Japonga uduur temisseldiьн murnakcь frontularьnda maadьrlyq, amь tьнп xajьra cogu-pile temissezip turar polgaş ol anyjaktar Kьdat ulustun

nasional xostalgalьн temisselinge cigula ojnaaşkьннп polur uzurluq.

Tørtte, Kьdattьн komunistyq namьны murnunda turar sorulga polza, ølymnyq tajьн-pile tøgylyq aar temisselge şeriqniq tajьнcь setkilin kødyrup, revolustuyq şeriq sagьlga curumun pьзыdp, maadьrlyq polgaş amь tьнп xajьra cok coruktun ylegerin køgyzyr, paza şeriq polgaş ulustun arazьnda tuzalazьr coruun xandьrar tøleede, nam podunun keziguьnerin polgaş şьнcь ak setkildiq revoluscu kizilerni nasional-revolustuyq şeriqniq pygy kezekteriniq istinge evileldep turguzar.

Peşte, Kьdattьн komunistyq namьны murnunda turar sorulga polza, Mancuurga polgaş Zexege podunun xamaarylga-xaldavьн polgaş azьнп tьnzьdar. Kьdattьн komunistyq namь polza, komunistarьнп тьncaga cedir uluq-uluq pergelerge polgaş uluq-uluq ølym-kaccьqdalga uduur Mancuurda polgaş Zexede azьldap temissezip turarь-pile corgaarlarnьp şьdaar.

Podunun tøgylyq revolustuyq uluq-uluq sorulgalarnь kyyssedirde, pistin Kьdattьн komunistyq namь xøj sannьнq pergelerge cajlaş cok tavarьp. Ol pergeler polza, „Kьdattьн kyşterin kazarь-pile koşkadьp sularadьp, ol curttun istinde kandьn-taa istikki temisseldi podunun ezelekci sorulgalarnьga azьnqlar furar, paazьн azьr cerseqlettingen xoralьн paak tajьн—Japonnuy imperializmi-pile“ temissel corudьrьнп cigulazь-pile xolbaq-dazьть cigaa cok togargaj tur. Paza oon ьnaj ol pergeler polza, 1870—1871 cьldarda poor turgan Franzь-pile Germannьнп tajьннпнп yjezinde Franzьнпнп burzuas azьldakcьларь işkaş, xørengiliq angьlarnьнп tøleeleriniq cyu-taa polza,

camdьk kezee Kьdatta par turar coruk-pile xolbaqdaзыr, syl teerge, ьндьq xorengiliq angьlarnьd tьle-eleri polza, pottarьnьd angьзыn xuzunun erge-azьn nasionalьdьn yurge-xyleelgezinden pedik salьp, nasionalьndan ьskerlir coruktu peleni pile yulgedir polgaş camdьkta Kьdattьn yletpyrcin angьзыnga udur, Kьdat uluska udur ьske cernin tajзыnьnьd temisselinge tuzalazь peer cyulder par. „Kьdattьn komunistьq namьnьd oruunda iştikki pergeler paza par. Po yjede Kьdat ulustu kul coruktan uştup aьrgьnьd karacangьs oruu polza, Japonun ezeergek tyrymgej idegetteringe udur nasionalьdьn cangьs frontuzun turguzarьnьd oruu polur tep cyveni pilves sektan idegetternin udurlancььşkьnьd komunistьq nam azьp tiileer appaar. Nam-pile Kьзыl řeriqniq politik polgaş organizas talazь-pile tuskaj turar coruun peeringe pelen polgaş olarnь ьske organizastarnьd iştinge yrep ьdaradьrgьnga pelen, pьrengеj yzeldiq—tyzyp peerler-pile komunistьq nam paza temissezir appaar“.

Nam iştinge xamaarзыr řьnarьdьq pir tugaar perge cyyl polza, Kominternanьd cangьs-taa salьrьnda cok cьgьbь, politik talazь-pile uluq kadьq ergildeni sьelgy cьldar řtinde Kьdattьd komunistьq namь orudup turarь-pile xolbaqdaşkan. Murnunda gomindan-pile poo cerpьktiьq temissel corudup turganьdьn oruunda am komunistьq nam omindan-pile polgaş ьske organizastar-pile kadь azьldazьr teeş temissezip turar. Murnunda gomindanьd polgaş gomindan eves řeriq-r-pile Kьзыl řeriqler 10 cьldarnьd ьrguzunda yrgylcylep caalazьp elgeniniq oruunda am komunistьq nam pygy Kьdattьn cьngьs ittьşkan nasional revolustuq řer-

iin-ce kьзыl řeriqni Kьdattьn ьske řeriqleri-pile kattьştarar teeş temissezip turar. Murnunda Nankin cazaan tyzyrer teeş, paza oon ornunga pygy Kьdattьn sovet cazaan turguzar teeş temissezip turgan polza, am komunistьq nam nasionalkamgalanььşkьnьnьd pygy Kьdat cazaktьq pygy Kьdattьn cangьs kattьşkan demokratтьq respubliin turguzarьnga pygy Kьdattьn cangьs kattьşkan erge-cagьrgazьn turguzar teeş gomindan-pile polgaş Nankin caza-pile kadь temissezip turar. Oon-pile kadь komunistьq nam polza, Kьdattь sovetsьdar tep podunun lozunun Kьdat ulustun temisselinin po cadazьnda soksadьr tugajьn azьp-pile cugaalap turar. Komunistьq nam mьncaga cedir ol politiktiьq ergildeni kolduunda cygeer cedilgeliiq corudup turar polza-taa, ьндьq uluq ergilde poop turda, ideolok talazь-pile soora pilir polgaş praktik talazь-pile aza peer coruktarnьd cetkileringe tutuna peer kiziler komunistьq namьnьd podunun xyreeleniniq iştinde am cok tep cugaalap cerle polvas. Cogum am xarьn komunistьq nam kazandan-taa artтьk ideolok temisseldi eц cigulalap corudar polgaş podunun kaadьrlarьn Marks, Leninin teorizin jozugaar kizizider coruktu tьnzьdar uzurluq.

Podunun uluzunun řьncь ooldarь polur kьdattьn komunistarь polza, Kьdattьn nasionalьnьd xamaarьşpas coruu teeş, nasionalьdьn tuskaj turarьn kamgalaarьnьd em murnаксь frontularьnda temissezip turar, ьндьq polza-taa, ol polza Kьdattьn komunistarьn burzuas nasionalistar poldurarь-taa polur eves, komunistarьn nasionalistarnьd xyreeleninge yrep ezildireri-taa polur eves, komunistar-pile burzuas nasionalistarnьd arazьnda erttinmes

кызыгаар пар полгаş kezeede пар полур. Podubustuñ uluzubustuñ nasional erge-azyñ kamgalaarynga eñ erestii-pile temisseşpi-şaan, pis polza, şynsь revoluscu internatsionalistsylar polgaş proletarnyñ şynsь şudurgu temisselcileri xеbeer arttar-pis.

Komunistar polza, podun komunizm-pile sunjatsenizmnin arazynda turup turar kol-kol ыгавырлық сууыдырыңа удур, paza Sun Jatsennin kol-kol revolustuq lozunarynyñ, Kьdat ulustun revolustuq ekkі саңсыдырыныñ talalakсылары-піs tep carlawь-şaan, marksiscь—leninci surtaaldьñ şynsь şudurgu өөrenikcileri polurun pir minutta-таa, kancap-таa cer-le sularatpas.

Kьdattьñ komunistarь pister polza, tuskaj төөгүлүқ уjede niitti тажыңа удур кадьныñ кызу-pile corudar niitti temisseldin niitti programьñ yndezileeş gomindan-pile polgaş өske organizastar-pile nationaldьñ cangьs frontuzun тургузар teeş aзыl corudup тургаş, podubustuñ namьвьстьñ politik polgaş organizas talazь-pile tuskaj турar coruun ыşкьнар coruktu ijik-pe aзы podubustuñ komunistьқ арньвьсть polgaş tugubustu cазьрар coruktu pir minutta-таa kancap-таa cer-le poldurvas-pis. „Kьdattьñ komunistьқ namь ezelekцiler-pile temissel tugajьnda oон carьp turar керее-сөпşеerezilgezinin jozugaар podunun xyleelgelerin ak setkildioқ şynsьзь-pile кыысседип тургаş, evilelcizinge sogur cybe-teq idegerinin oruunga-таa kirer тивеен, алзыр тызур peerinin oruunga-таa kirer тивеен”—теp еş Dimitroftun айттыşкьныñ kezeede utpajьñ pilip coruur xerek.

Kьdattьñ komunistarь, tuskaj төөгүлүқ уjede pygy Kьdattьñ katтыşkan demokrattьқ respubliin tur-

guzar teeş, paza pygy Kьdattьñ parlamentizin (picce xuralьñ) сьыдырар teeş temissezip тургаş, pir minutta-таa kancap-таa cer-le бурзуas demokratсылар polu perbes polgaş sovet erge-cagyrganьñ, paza socializmnьñ şynsь şudurgu talalakсыларь polurun cer-le sularatpas.

Namь iştince xamaaryzь şьnarьlyқ iji tugaар perge суул polza, сөөлgy сьыдырарныñ iştinde өзыр yngen massalyқ revolustuq şimceeşkinin idepkejlilqlerinden polgaş удurttukularьñdan caa kaadyrlarнь kizidip tepşiderinin caa sorulгаларыңа таарыştьr namьnyñ ergi kaadyrlarьñ caartтыр kizizideri-pile холвақдаşkan. Kьdattьñ komunistьқ namьnyñ амгы kaadyrlarьnyñ хөј nuruuzu polza, xamaatty тажыңыңа kizizittinip peletkettingen. Olarьnyñ хөј nuruuzu taraaccьnnardan yngen. Olarlar polza, gomindan polgaş oон şerii-pile poo cepsektiқ temisseldin турzulгазыñ pilir, ьндық polza-таa, olarьnyñ хөјy-le polza, sovet erge-cagyrga polgaş кызыl şeriқ cok cerge massalarнь podunun talazьnce хандьдыр алыр temisseldin турzulгазыñ-таa pilbes, oон турзук, uluқ-uluқ хоорайларньnyñ şimceeşkinin pezin pilbes. Ындықnyñ төleezinde namьnyñ ergi kaadyrlarьñ азылдыñ caa pajdalьңа polgaş argalarьңа таарыştьr kizizideri cer-le pelen xerek eves.

Paza pir cugula sorulga polza, caa kaadyrlarнь, хамьктың murunda yletpyrccinnerden kizizidip tepşideri polur. Сөөлgy сьыдырарныñ iştinde Japonга удур massalyқ şimceeşkinin polgaş aзыl-каар temissezir temisseldin хөј-хөј idepkejlilqleri paza удurttukularь өскен polgaş өзыр-таa турар. Комunistьқ namь polza, olarьnyñ iştinden kalbak massalar-pile şуut холваалық, temissel polgaş азылдыñ caa турzulгал-

ьq caa kыsterni, caa kur хөреңгилerni, podunun caa тајънсь ььдалдьq кыстерин ундырыр peletker ap ььдаар polгаш peletker алыр узурлуq. Nam olarga tuzalазьр kelgen polгаш moon songaar-taa tuzalазьр, cyge teerge, pistin uluzubustun ak setkildiq ььнсь polгаш ььдавьрльq oqlu pyryzyni koncuq ynelep көрүр turar. Japonga udur temisseldin амгь idepkejlilqlerinin polгаш uduurttukularьнын хөју-le polza, nasional revolustuq temisseldin corulгазынга komunizmнын teorizi polгаш praktii-pile таньспь-шаан, pistin намьвьска ulam-ulam-na cookшular turar polгаш ьрак еves kelir yjede uluq komunistyq namнын ooldарь, кьстарь polur. Olарнын самдьзьь Kьdattьн komunistyq namнын хыреeleninde am-na kire pergen. Ындыq polza-taa, Japonga udur ьимceeшкinnin idepkejlilq kirzikileri тоozазь komunistar poop ььдаvas teerzin pilir xerek. Komunistyq namнын kezigyny polurda, cyq-le caңгьs Japonga udur temisselge kirzirin kyzeeri polгаш ьитpirlii ьракта-la cediшpes polur. Komunistar polza, cyq-le nasional revolustuq ьимceeшkinnin тајънсьларь polur еves, харьн yletpyrccin ангьнь polгаш pygy азыльсн kizi-tөлelgettenni хostадьрньн, todargajlaarga, proletariattьн diktaturu teeš, sovet erge-cагыга polгаш komunizm teeš, corudar temisseldin ььнсь ьudurgu temisselcileri polur uzurluq.

Nam ištinge хamaарзыр ььнарльq уь tugaар perge cyyl cydel teerge, pot-pottарь аразында caalазьр coruk soksaan polгаш niitti nasionalдын poо cepsektiq kamgalaньr temisseli egeleen амгь yjede, Kьdattьн revoluzunun тајъннарь, хамьктьн мurnunda Japonнун cазьt medee хураар cerleri polza, ең re-

voluscu ең тајънсь ььдaldьq polгаш pistin curtubustun olarga ең korguncuq namь polur komunistyq namнын кыш ььдальн yreer teeš, хамьктьн мurnunda cазьt troskijcьлар: cendusysisterden locanlunoftardan polгаш өskelerden elzidip ap turar podunun ьibiшkinnerin, cөngееlekцilerin, yreөdekcilerin, өlyrykcыlerin polгаш хoralаксьларьн komunistyq namнын хыreelenin-ce ьurgudup kiirer teeš, koncuq oralдазырь cajлаш cok polur. Pistin намьвьстын хыreeleninin ištinde revolustuq seremcileldi polгаш тајъзынnamнын cөngееleer coruunga, paza ьibiшkinneer coruunga udur yrgylcy corudar temisseldi koncuq koшkak polгаш cediшpes pottандьрьr turарьнын хараазь-pile ystynde айткан coruk koncuq аььлдыq. Pygy nam organizastарьнын, оон ištinde uduurttur organizastарьн talазьндan kaadьрнь хьнаар coruk paza koncuq koшkak.

Ынцаарга, Kьdat polza, podunun төөгызынде ең cugula polгаш ең perge тыкшыурлыq yjede turup turar. Kьdattьн nasional tuskaj турарьн polгаш pygy niitti ер тајъннын хереен kamgalaар teeš, Japonнун хaldаксьлынга udur pygy nasionalдын, pygy ulustun poо cepsektiq temisselin turguzар teeš, corudar temisseldin oruunda uluq-uluq pergeler turar. Pygy Kьdat ulus, Kьdattьн politiktiq nam polгаш pөlyqlel pyryzy, politiktin, ьeriqnin, хөј niittinin азыldаксь pyryzy po хун pygy telegej төөгылыq perge yjenin мurnunda turar tur. Yletpyrccin ангьньн polгаш pygy азыльсн kizi-tөлelgettennin uluq paшкьларь—Marks, Engels, Lenin, Stalinнын ььнсь surukularь polгаш podunun uluzunun pьзьq ььнсь ooldар, кьстарь polur Kьdattьн komunistарь ol pergelerden kort-

pas, polgaş olarnı azır tiileerinin
oruun tıvar. Kıdattın komunistar
polza, saa xamaarşıpas, xostuq pol-
gaş aas-keziktiq uluq Kıdat res-
publik tees, pygy telegejnin prol-
etarlar polgaş pygy purungaar

tepşilgeliq kizi-torelgettennin ep
sagş kattızyşkıny polgaş tuzal
amcıznga tajanır. pygy Kıdat ul
us-pile kadı Japonnun imperial-
izminge udur uluq tögylıq tul-
cuuşkun-ce egelep kiripken!

Oktabrnyň 20 sýl Ojunda SSRE polgaş Tьva Arat Respublik

Ro sýldyň nojavr teer 11 aýnyň 7 хуnynde, pygy telegejnyň кьында kizi амьттанның ерге шөleezinin төleezinde, temissezip turar хөj cys saja kiziler, Oktavr revoluzunuy tiilelgeliq ojun 20 kattap сьksaal-pile temdeqleп turar.

Бнсар temdeqleerde, Tajын coruktu рьыктырар, kizi амьттанның өlym аяылындан камгалаар, хосталга polgaş demokrattыq кушту радьыьдар, faşizmга udur cangьs frontuny ханыладь, cer - cerde азьсьн аньгь revoluscu temisselin kalbartтыр, агазьның ер пажьралыны кузуп ulgattыгь-шаан uluq

sovet oranny kamgalaar teeş, кьзы-кьзыl tuktarьн өry кьлдыр tutkaş, cangьs сьksaal-pile kudumcu-ce ynypter. Бнсагаş, азьсьн, taraaccьн аньгь-pile хөrengitten idegetin агазьның карзь udurlancak coruu ulam cidii-lenir polgaş po iji pelyktyн карзьлдаş temisseli onza cidii-pile yskylezip ertter.

Oktavrnyň revoluzи polza, хаан cazakтыq Orus ulustun curtungа kaaş-kaaş cys сьldarda, хамьк сонну хемдip тарлап турган, хөrengitennin тургузуун yндезини-pile uzutkap ар oktaaş, telegej кьында тарлаткан kizi амьттанның ерге шөlee тьварьның сьык огуун азьткан. Oktavrnyň sosialistыq revoluzunuy 20 сьл роор турарьн, revoluscu Tьваньң arat tymeni, SSRE-nin uluzu polgaş telegejnyн азьсьн аньгьзы-pile pir төmej, кьзыl tugun көдырп алгаş, „pygy telegejnyн тарлаткан arattарьның ерге шөleezinin temisseli tiileer polzun“! tep cangьs lozunuoq, cangьs ьт-pile syr kuzyn kattыştыгьр сьksaalыр tur.

Cyge teerge, pygy telegejnyн kurgaq cernin aldь kezeenin pirezinde, kizi амьттанның хөqзyp тepşirinin шын тырымyn sosializmны tiilelgeli-pile хerek кьында тургузуп турар Soviet Sosialistыq Respublikтың yleger cizeenge, оон sактыр cetpes uluq tuzalamсьзынга таяныр алгаş, Tьva arat ulus podunun

xamaarɣɣas togunnaarɣn tajɣn ɣoleeni-pile 16 azyɣ ɣyɣɣn iŝtinde paɣɣtkap, xamɣk-la politik, azy-ly-agɣy, kulturunun xereen onza tyrgeni-pile ɔry tepɣidip, oon-pile teŋge feodalɣn tazylɣn tura tɣrtɣp nasional revoluzun ɣeres tiilelgeliɣ ɣorudup kelgen polgaɣ ɣorudup turar.

Bncaarga po yjede, kapitalistɣy orannarda azyɣɣn, taraaccɣnnaar kizi amɣttannɣn tɔɔgyzynde kɔzyɣveen tarlal ɣovalannɣ edilep, ɣer kɣrɣnga xyn aldɣnda kizi poop tɔreen xajɣran podun, ɔncy xɔrengɣe ɣunukkan, araattan ɣɣkaɣ faɣɣstarɣnɣ ɣaa tajɣn ajɣylɣnga kam xajɣra ɣogu-pile yreɣdenip, ɔlym ɣidimniɣ ajɣylɣnga tavarɣzɣp, kaɣɣ ɣeze ɣys minu-pile amɣ tɣnɣndan kogatap, azyɣ ɣok aɣtaan, jadaraarɣnɣn perge ajɣylɣnga tavarɣzɣp turar tur. Ŗak ɣndɣyɣ araattan ɣɣkaɣ ɣoruk polza, azyɣɣn angɣnɣn xoradaan revolusɣi ŝimceeŝkinin ulam-na tɣnzɣɣp turar.

Sovet Sosialistɣy Respublikɣn ɣurttunda kizi amɣttannɣn tɔɔgyzynde tavarɣɣpaan, kiziniɣ jozulucɣla xostuɣ ɣoleeni-pile ɣyrgaldɣy xɔɣzyrynyn ergezin tɣvɣskan, pir kizi pir kizini tarlap xemdiir jozunu tɣrɣnɣaj ɣok poldurgan polgaɣ komunistɣy niittilgeni turguzup turar.

SSRE-de azyɣ tɣppas, tilenip ɣoruur kizi ɣangɣs-taa ɣok. SSRE-de, oon xamaattɣzɣ kizi ŝuptu songuur, songudar ergeliɣ polgaɣ tɣɣtanɣr, ɔɔrenir ɣoruun ŝuptuzun tyrumɣydyp kaan. Sovet oranda poop turar ŝak ol sosialistɣy niittilge polza, telegej kɣrɣnda erge ɣolee, xostalga kyzeen, tajɣn ɣoruktu kyzeen kizi amɣttannɣn, temisseldiɣ ɣoruunga kancaar-taa aaj-ɣok todargaj yleger turzulga poop turar. Telegejniɣ arattarɣ pottarɣnɣn tajɣ-

zɣnnaarɣn pazar teeɣ, xamɣk kyzyun eviledep turar appargan.

Bncangaɣ, telegej kɣrɣnda iji kancaar-taa aaj ɣok karɣzɣ udurlanɣɣkak arazynda adaan temisseldiɣ angɣ polu pergeni ol tur.

Bncaarga Oktavr revoluzunun 20 ɣyl oju poop turarɣnɣn uyjezinde, kapitalistɣy ɣurttarda poop turar xerekterniɣ pajdalɣndan kaɣɣ sɔs temdeɣleerge, xɔrengɣe ɣunukkan ɣazɣy ɣyt ɣɣkaɣ kapitalistɣy idegetter polza, oran telegejni kajɣ pirezinge uluu-pile ap ezelekseeɣ, ɣer-ɣerde azyɣɣn, taraaccɣnɣn amɣɣdɣral ɣurttalgaɣzn ɣyl ɣyɣda-la, aj ajda-la ulam torajttadɣp, kɣzɣp tarlaar ɣoruu tendep, kapitalistar polza, ɣer-le kizini, kiziden (azyɣɣn kizini paj kiziden) ɣyɣ-le kudu kɔɔr evɣs, xarɣn azyɣɣn kizi polza, erge ɣolee polgaɣ ɣurttalga amɣɣdɣral talazɣ-pile azyraan maldan tora tur. Xarɣn malga polza, ɣoguur xemceɣliɣ cemni peletkep peer polgaɣ azyɣ kɣlyr teeɣ, tɣɣtandɣrardan angɣda oran kazaan-taa peletkep peer-le polgaj.

Bnda azyɣɣnnaar polza, ulus tɔre xereeniɣ talazɣ-pile picce-taa kirzir erge ɣoktan angɣda, kylgan azyɣylɣnɣn ɔrtteen ɣecce alɣr arga-taa ɣok, amɣrap tɣɣtanɣr ɣagɣ-taa ɣok, kirer ɣurttaar oran sava-taa ɣok, oon tugajɣnda eezinden negelde salɣr erge-taa ɣok, pir evɣs negeldeni salɣrga oon artɣk perge ɣyylge tavarɣɣtɣrɣp turar.

Bncangaɣ, kapitalistar polza, ɣyɣle ɣurttunun iŝtinde pajlaan ezelep, azyɣɣn taraaccɣnɣn tarlap ɣyɣdar evɣs, xarɣn paza pir ɔske ulustun ɣurttun ezelep tarlaar teeɣ, olarnɣn turup turar xeree-le ol tep ɣyveni ŝuptubus pilir pis. Bndɣyɣ tɔleede, oon parɣmdaazɣn topɣular kɔreeli: Po tugajɣnda xamɣkɣn-na koncuɣ kargɣs tajɣnzɣrak German,

Itali, Japon suq teen curttarda ak ölyrykcy faşistöq idegetternin tala- zьndan öske curttarnь ezelep aлыр polgaş aзысьн анғынн revolustuoq şimceeşkinin pazar, ulustun demok- rattöq ergezin kyş-pile кьзьгаarla- ar, ыlangьja pygy telegejnin tarlat- кань анғызынн ада ijezi polur Sovet Sosialistöq Respublikть cok кь- лыр teeş, caa-tajьнн хамьктын-на uluu-pile peletker turar polgaş oon- pile tenge camдык curttarnь şuut- la caa-tajьн şeriq kyzy-pile tavar- ьp kirip turar tur.

Cizeeleerge: Itali polza, 1935 сыда Avissin tep anaa podunga tuskaj curttap olurgan ulustu şer- iq tajьн kyzy-pile ölyryp şydedip turgaş, ezelep alдылар. Am polza, German faşistарь-pile Italiniñ faşis- тарь Ispan ulustun demokrattöq xostalgazьнга рооqdal кьлыр teeş, 1 pydyn сый азыq caa-tajьн кьлыр, anaa curttap olurgan азысьн, tara- accьн сонни кааş миңи-pile ölyr- yp, oran sava хоогајларьн yreqedep хижуктар, азыq соваланга таварьş- тырьп turar tur.

Paza ol ыşkaş cөөн cykte Jap- onnun kizi tyrzilyoq араattannарь polza, Кьдат oranь ezeleer teeş, хөј сылдarda peletkenip kelgen pol- gaş camдык cerlerin, cizee: Man- ciurnu suq ezelep algannar.

Ынсаңгаş, Japonnun iperializmi polza, cyq-le ol ezelep алган ceri- pile ханьр алган евес, харьн am polza, „pygy Кьдattь ezeleer pol- gaş cer-le Azij tipti ezeleer“ teen planьн хerek кьынга pottандьрарь- pile Кьдат oran-ce şeriq tajьннн ханьнн согуун şuut-la кьлыр kire- pergen, Кьдattьн хөөккuj хөј аз- алысьн, taraaccьн сонун хоралыq cem- zektin kyzy-pile kam-xajьra cokka ölyryp, хьдыр turup pergen polgaş хоогај-palgadyн өрттедip, хижуктар turup pergenin ар көрге, cerlik

араattannьн аазьзындан өскерлир cybe cok tur.

Ol polza, cyny ajttьp tur teer- ge, Imperialister, telegej кьылыр curttарьн, oon kizi амьттаньн eze- lep tarlaar teeş, ыlangьja uluoq ok- tabr revoluzunun odaa polur, Len- inniñ nomnalьн pottандьр, kizi төrelgettenge caa сырк oruktu аз- ьдыр, komunizmньн тургузup turar Sovettin telgem pajlak, хөј kiziliq curttun ezelep алыксаaş, oon accь tuzалыq yleger cizeen, telegejnin азысьн анғызь polgaş pydyn cart- tk kolonij picce puuraj ajmak ul- ustarnьн караандан ьрадьр palart- tadьp kaaptar teeş, SSRE-ge хал- daar coruktu onza cidii-pile pelet- ker turарь ol tur. Cizeen ар көр- ge, Japon polza, kazaалыq mal-ce kirip өөренген pөry ыşkaş SSRE- niñ кьзьгаарьн-ce udaa taraa ile, cазьды-pile şaar каар turar polgaş ol tugьjьнда SSRE кьзьгаарьнн хол teqdinmes сальн teq kamgal- альндан сыла кагыьşкьннarga tavar- зьp turar turlar.

Ынсага ystynde cugaalaan ар- aattannарьнн şak ьндыq corudul- galарьнн pajdаль cyu-roor cybel? Pygy telegejnin socialistöq revol- uzunun xereen pottандьрар teeş, er- ge şölee, xostalga, demokrat tugaj- ьнда temissezip, turar хөј saja ki- zilernin temisselin faşistar şьнь-pi- le „yrezin yze“ pazьptar-pe? Paza SSRE-nin curttun-ce хол sunup şь- daptar-pe? tep ajttьрöq сальр polza, cok! Olar ol ajttьрöqlарьнн кажь- зьн-таа кyuussedip şьdavas. Cyge teerge, telegej кьында азысьн ан- гь polza, uluoq Oktabr revoluzunun тьвьлган сыдagaань polgaş oon ulамьндан pottangan хerekterni, ыlangьja Sovet Sosialistöq Respub- liktarnьн tiiledir arga cok uluoq şь- dalьн polgaş ьнда curttap turar pygy сонун сыргалдыq саагај, kul-

Ылдық харыларны пераи-шаан турар тур.

Ыңсагаş, Іспан-pile Къдатын сому ол маадыр темиссин корударда, улуқ Совет оранны көрүр, ону раазында ыргылы сактыр подар турар төледе, оларны темиссини şак ындық анық-сынық сок ерес сидіқ роор турар.

Ро-ла устынде цугаалаан ерге şелее тугајында сер-серде темиссиндер полза, сагыс ро хун-не тыртыр келген евес, ол полза, ерттеден ыргылылер турган полгаş ылагыја октавр революзунун тиелегези полгандан сонгаар сер-серде револютуқ темиссиндер там парган цуве тур. Şак ооң уламындан пистин Тыва полгаş ол ыşкаş Моол арау улус хатаарыспас пот-ергеліқ курттар турар апаргань ол полгај-пис.

Ам ро хунден пурунгаар тешир орук изивисти оранны политик, азы-агыј, културунун хереен корударывста, пугы телегејнин револютуқ şимцеешкинinin пайдальн көрүр, ылагыја Совет ораннын цедишкенин тиелегезин таньзыр өөренмишаан, оон-pile најралдық изіқ харылаавысты улам кыльнатрышаан coraaş, тус ораннын капиталыстық евес оруктар оозум хөқзыурынун пелеткелдерин кыысседир узурлуқ полгај-пис.

SSRE-нин хөј саја сонунун курттар амьдырар турарь полгаş оон социалыстық тудуушкунун şакрыныpile өстырүр хөқзыдүр турарь ар көөрге, ол конциуқ аас-кезиктиқ сагај херекти. Комунисытық волсевик намынга полгаş совет казаага, ылагыја улуқ өккыт угааннық, паşкы Сталинга пааштадыр алгаş кайыла шыгараан ак сеткилдиқ кизилер манлайлар алган кыысседир турар полгаş ортта саат хора цедирер ијик-пе, ону азысын аныгынын медерелинден оскундургаş, капиталыстарга шылцедир

теп подальдық хоралакылар сеце-таа оралдазыр, ол тугајында шуут таşтыккынын фашистарга подун саттыган идегеттерни...удаа-тараа илериди сыца шаар турарь ар көөрге, SSRE-нин тевискеерин-це кым-таа хол сунар арга сок салым хаяа теқ ынапыстық рызық пады туруп турарь тодарај тур.

Ыңсагаş, SSRE полза, цуқ-ле подунга поду хөқзыр сыдар евес, телегеј кыгыга тајвын политикти турарьнын пир тугаар ылегерзизи роор турарь-pile кады пис ыşкаş пице пуурај улустарьнын хатаарыспас тогунаар коруунга ак сеткилдиқ тектимци көргызер тугајында, пир тугаар оран роор турарь пилир-пис. Ци-зеелеерге, Моол полгаş Тывага көргызыр келген тузаламсызынын асы-тузаны устынде темдеқлеттинди.

Цыл теерге, Тыва полза, октавр революзунун мурунда цуқ-ле политик таланы-pile кандық-таа ерге медел сок coraan евес, ылагыја ет-казаа, култур амьдырал таланы-pile тужулдун тудамык турган полгај.

Ро аразында SSRE-pile хатунма харылаазын рызықлар аланы-выстын харааны-pile кансаар-таа аажок улуқ цедишкенинлик теппир тур-пис. 7-гиле сыдын мурунда пугы улустун иштеге пизиктиқ (моол тлыга) кизи цуқ-ле 1 ½ хуу турган полза, ам 8 хардан 40 харга цедир назылық сонун 93 хуудан көөеји (ер, хер.) пизиктиқ полган тур.

Мурунда жады хол куруқ тиленилер, кальцар пугы улустун парык тең кези турган полза, ам 5 пода цетпес малдық өреге сок роор тур. Ол ыşкаş тараа, сизен азын парык кывајын coraan полгаş көде азыдын полваазырагыј серсек херексели мырынај сок coraanывыстан ам полза, колдуунда тараа, сизен азын саа јаны-pile азаар

кыйр полгаş kәdee азылдыр пол-
ваазьн машина (андазьннар, ийирлер,
сиген, тараа кезер, пастьрар машина-
лар, тракторлар, сыт-тегвелери, ком-
важиннар полгаş әске-таа) сөмзекти-
тир полган-пис. Оон узур-pile ор-
анда талган-тараа елбек, маильвс-
тың азырал азаалгазы-таа сайзырангы
роор тәпшир турар.

Оон ынај сонун ерттем, пизиин
телгередир школар полгаş феодал-
дың сөмзее роор шазынның мугур
саңсыл сурттааль-pile араг тымениң
арық-шевер культурлуқ курттага сөк
сөгаанынның хараазьнда оларның еет
сөөгунге синген хамык-ла аарық
арзыктар-pile хырезир, сонун қадь-
ын камгалаар емчилер серлерин козу-
ун сапында пар пөлдурган. Таş-
тыккының хөртәк садьысыларның
аспаандан бир мөзун адырлар алгаş,
ам полза, улустун единиң сазан,
амьдырал пәјдалын сайзырадьр тур-
ар национал кооперастьр роор, ол
ыскаş араг тымениң азыл-агы, кул-
турлуқ ругы харьлзаа пәјдалын шу-
луудадьр турар афто-машина транс-
портту полгаş телефон-радионун хар-
ьлзаальр роор тур-пис.

Шаанда куртубустун сер пәј-
лактарын согууру-pile азықлар со-
ваан-пис, ам кааш кезек серден ал-
дың кааш азықлаар полганьвстан
аньда, ан азылдыр сонга таарым-
сыльр сөмзек суулы-pile хандьрр,
оларның олса тьвзын тәпшидир тур-
ар полган тур.

Ылангыја мал азыл полгаş сер-
ле азыл-агы садьы-yleтпыр азылн
сайзырадьрнга тузалап турар кыру-
нениң Банкыльр арпарган-пис.

1921 сыдың мурнунда Тьва
улуска хатаарзыр пистин куртубус-
ка саңьс-таа разьн ыскаş суве
турваан полгај, суқ-ле феодал, лам-
алар араг тымениң хөренгизин ха-
вьрр тургаş, улус тарлаарынын ор-
ань кыдыр tudup каан кааш шаар-

аş ханальр тугандан әске ьндыр
көда-хоорај хөвриллр суве көрвөй-
ин коран полгај-пис.

Ам полза, республиктын төвүн-
ден егеleeş, кәdee козуун төптери
полгаş сумуларга сөдир ар көөрге,
улустун јаамь, садьы, культурунун
паза курттаар оран разьнның ту-
дугазь полгаş оларның аразында,
орук көвурьр tudуқларьнны хөқ-
зеени полза, 16-гыја сыл иштінде пыт-
тынген хөрек төр мурнунда Тьва-
ны көрвөен кизи сынзыгар арга сөк
әскен тур. 16 сыдың мурнунда
Тьва полза, тускај улус евес со-
ааны-pile кандьы-таа камгалаар
серсектир куş турваан полгај. Хар-
ын национал револустуқ нам, сазак
тургустунуп келгенден пөер арагтын
револустуқ шерии тургустунгаş, ро
аразында тус ораның радьыльр кам-
галар келген полгаş мурнунда ара-
зында ань тажыны феодал-теократ
идееттерден улуска удурланган ка-
аш-таа каттар контреволустуқ тура-
хальыскың, ујмеен самьын ундыр-
ур кеерге, арагтын револустуқ шерии
араг тымени-pile ол тораан-на сыл-
са шаппь-шаан келген.

Ынчангаş, арагтын револустуқ
шериинге сөнгине араг тымениң азы-
төлын кирир алгаş, сөмзектир таж-
ыны сорулгазын потландьрарын өөр-
енир турар-pile кады оон иштинден
улустун кажь-таа азыл-агының ады-
рларьнга тәпшитинер сылгадак ка-
адыларны сыл-сылда пөлеткер ундыр-
ур турар.

Шак ьндыр оран камгалаарынын
кызын пөлеткер сорукка Улуқ Со-
вет евилелинин улуқ туза сөдир
турарьнга Октавр 20 сыл ојунда пәј-
ыр сөдирр темдеқлеер полгаş ылан-
гыја арагтын револустуқ шериинге ха-
тунма харьлзаальр полгаş улуқ
yleгерсизи полур Советтин алдарыльр
Кызы шериинге ТАР-ның револус-
туқ шерии полгаş араг тымени рево-

lustsuq paşyryn cedirgeş, antiimperialistiq, antifeodalдық nasional revoluzun tujulunga cedirip, oran-nyñ tuskaj togunnaan pot-ergezin pađь kamgalaarñ tangьraqlaar uzurluq.

Ro-la cyyldyn xamьk corudul-gaň xerek kьrnga pydyryp tur-guzarda, ortta arat tymennin xeree teeş, podun pergen şьncь şudur-gu, ak setkildiq murnakьь kaadьr-lar paza-la koncuq şakrñ tepşip turar polgaj.

1928-29 sьlga cedir ulustun kan-dьq pir aзыl xereen tuskaj podu ergelep corudar kaadьr paгьk-la cok turganьndan am polza, ulus-tun cazak-cagьrga, хөj-niittinin ul-uq picce kandьq-taa aзыl xereen paşkarьp corudar politiktiq polgaş tuskaj erttemniq er, xereezen ka-adьrlar cys-cys par poop turar. (Paşkьlar, evrop jozunun emciler, kooperatiftin cyzyp-raazьn tuskaj erttemniq kaadьrlarь, mal polgaş cer-le k/a-nyñ tuskaj erttemniqleri, colaaccь-mixaniktar, taqьclar, san-xөonun aзыlьclarь, bugaldьr, sanak-ьclar, uran cogaalьclar polgaş ös-ke-taa).

Pistin şak po kaadьrlarьvьs pol-za, uluq Sovet sosialistьq respub-liktarñ evilelinden TAR-ga көr-gyzyr turar xa-tunma tuzalamьcьzn arat tymennin caagaj curttaar xer-eenge cəp aзыoqlar corudarñ pot-tandьrьp turar polgaş tus oranñn aзыl-agьj amьdьral canьcьnda si-ir kalgan feodalizmñn arttьncьzn yndezini-pile tura kazar polgaş caa kulturluq jozu-pile kizizidip polva-azьradьr xire coruktarnь pydyryp turar kyyssekiler ol tur.

Moop-pile kadь cugaalar kaar-da polza, pistin yndьq cedişkinner-ivistin хазььzьnda am-taa coguun-unga cetpejin turar polgaş onu ky-ysedip aлыr tugajьnda uluq negel-

delliq aзыl corudulgalar pistin aзыl-agьj kultur turguzuvustun kajь-taa adьrlarьnda evesь eves par pol-gaj.

Yndьq teleede, Tьvanь arat tym-eni ol sorulganь pottandьrarda ar-atñ revolustuq namь polgaş nasional revolustuq cazaktyn xamьk-la ajttьşkьn kьjgьrьqlarñ tolgandьr pygy sagьş kuzyn sьrьj evileldezir turgaş, erestiq cedip aлыrñ oktavr-nyñ 20 sыл ojunda paza kattap tem-deqlenip aлыr uzurluq-pis,

On-pile kadь pistin pygy-le corudulgaвьska polgaş tuskaj to-gunnaan xereeviske kazan-taa saat xora cedirerin oraldayr, arat tym-ennin setkil sagьzn yjmedip ku-dudar, SSRE, MAR, TAR-nyñ харьl-zaa najьralьnyñ coruun paktaar, onu öskerttikseer, ergi feodalizmñn jozu canьcьln turguzuksap, onu ky-zeer, TAR-da Sovet хamaattьlarь con-pile arattyn arazьn yskyleştir-erin oraldayr, yndezin sөkь ьlga-вьrлар, öske taa janь-pile poda-lynda, sөzynde uluska uduг хoralьq coruk kadagalap coruur şak yndьq kontrrevolustuq feodal-teokrat ide-getter, paza olarnьn tuzalakьclarь-nyñ yndьq cyzyp-raazьn corudul-galarь-pile canьcь-taa canьq cokka eres temisseldi ulam-na şьngьbrat-рь-şaan, arat tymennin politik ser-emcilelin pedider, ьlangьja tus or-anñn хamaarьşpas togunnaanьn pa-dьtkaar polgaş iştikki, taştьkkьnyñ tajьnnaarьndan pistin oran curttu-vustu kamgalaar teleezinde хamьk kyşterin kezeede tьnzьdarьn oral-dayr.

bncaarga, oktavr revoluzunun 20 sыл ojunda, TAR-da curttap tur-ar sovet хamaattьlarь po arazьnda TAR-pile SSRE arazьnyñ xa-tunma харьlzaazьn paгьmdaalap, ьlangьja Lenin—Stalinnьn nasional politiin jak ederip, TAR-nyñ aзыl-agьj, kul-

turun östyryp sajbıradır polgaş oon tuskaj togunnaanın kamgalaarına tuzalazır turarlar.

Бнагаş, Тьванın сопу-pile internasionalдын харылаазын консуоу тынздыр, TAR-нын казак, намнын токтаал шитпирлерин херек кырга кыссетчир турар тур. Бндық телеелде, moon songaar-taa ol corup kelgen oruk şugumun parımdaalap, tus ulustun mal, taraa aзы-агыжь polgaş kultur corudulgalарın pottандırarda pistin сьдыр kalgan hozudangы азы-агыжьвьска кажь-ла полур согуур pygy talalar-pile yleger ci-een көргызыр, orаннын pydyrykcy куşтерин рьзьqlaar corukka eres kirzikkiler полурин TAR cazaa ideger turar.

Оон уламьндан pistin iji улустун ха-тунма харылаазь улам-на радьзыр теп шуут темдеqleer узурлуқ тур.

Тьванын тымеу арады келир yjede moon-taa artтык культурлуқ, saj-

зырангы азы-агы, curttalgань сьдир алзын тееш. улустун төөгылуқ 3 тугаар онза Picce хураль polgaş 8 тугаар Улуқ хураль, paza ARN-нын 10 тугаар Улуқ хуральнын şak ындық төөгылуқ шитпирлерин ерестіқ pottандырыр тургаş, pygy telegejnin revolustuқ şımceeşkininin төр одаа poor уş тугаар Komunistyқ Internationalдын кыжгырын ыjak парымдалавь-şaan, uluқ SSRE-нин pis-ce хун-pygy sagзын салыр, көргызыр турар тuzalamсызын ыşкыпмажын şын сөр сьдур сөленір coraaş, orаннын капиталistyқ евес oruktap oozum хөқзыурынун peletkelderin eres кысседір coraaş, ystynde sorulgalарьвьсты херек кырга pydyryp алыр-пис.

TAR, SSRE-нин харылаазь telgerezin!

Antl imperialistyқ, antifeodalдық Тьва ulus telgerezin!

Октавр revoluzunun 20 сьл oju telgerezin!

Namның саңғыс евин рьздарының cidioj cemzee polur namның polittiktioj seremcilelin pedideri cugula

UXK ARN-ның саңғыс еви хун pyryde ulam-na рьзгыр, namның polit. massalyq azydary massa pygydege kalvagyр, namның podunun murunda хамык кyuessedir cugula sorulgalaryн хун pyryde шыарыдыр, namның politiktioj corudulgazynga saat poqidal uzuraştyrar feodal-teokrat kontrrevolustuoj idegetter-pile polgaş paza namның ataldaryн podavas, massadan namны ыradыр, cyzyn-paazyн yzeldioj aar surttaaldыq idegetter-pile canы-сыныы cokka eres хyrezp, olарны сылса шаар, şudurgu azydarnы corudup turar.

Namның ішінде cyzyn-paazyн yzeldioj, namның kezigyn curumun sağvas, namның tyrymyn cөrcsyry idegetter-pile eres хyrezirde, ARN TK-ның сапында Төр Komizының ajtтыыşкынын uju сыдын cok хerek кьрынга кyuessedip тургаş, nam, podunun kezigynnerin тамсыр тургаş, namның aзы coruduuşkununga saat poqidal uzuraştyrar, kudumcuda сыдар şaj saazyн ыşkaş idegetterni podunun хyreeneniden ыradыр yндыр сывыгарын yндыр сывыгыр, edip kiziziderin edip kizizider хемceqlerni хун pyryde corudup turar.

Myn kоzuunnun ішінде namның 24 ууру пар, оон kezigynneri

1244 sandan aзыр turar. Po ystyn-de kezigynnerniң aзыl-agьыь хун pyryde ulam-na рьзгыр өзур turar.

Nam kezigynnerinin malының paaş sanын maңaa ap көөрге, 37 сыlda:

1. Inek mal 11.080 paaş.
2. Сыгы, mal 5.331 paaş.
3. Хoj mal 31.705 paaş.
4. Өşky 28.926 paaş.

Nam kezigynnerinin po ystynde mal-maganь arat tymenden сы-сыlda artтык өзyуşкynnyq poop, TAR-ның 20 сы polur ojunda mal paazyн iji saja cedirer teen nasional revolustuoj cazak, namның lozuң şitiptirin хerek-кьрынга pottандыгыр, maldың cem суурun рьзгыр-pile peletkep şьdaar uzurluq-pis.

Nam kezigynnerinin polittiktioj pilin pedider talazy-pile ystynde 1244 kezigynnyn ішінде pizik piliri 1130, am-taa pizikke өөrenze coguur 114 kezigyn par. Po pizikke өөrenirinden hozudap turar coruk polza, pistin namның aзылының paza pir cetpes sula coruu tur. 114 kezigyn pizik pilves olurar coruk polza, aşaksyj, kadajzyj pergen хojudu şajlap каар, хөlyn erttir udup каар olurарынаста tur. Pir евоз namның

terni sýca şaap kelgen-pis, am moon songaar oon-taa arttyk sýca şaap turgaş pistin nam, orannyň kýmga-taa xamaaryşpas pot-ergezin ulam na rýzýolaarynga poliitikiň paaştalgazyn poltandyrar.

Pistin samdyk yurleribis coguur cerden pargan ajttýşkynnarny kuyssespes janzylyq coruk ewes ewes par. bndyq janzy coruk piste emge cok.

- Cizee: a) Caa-xel sumuzunda nam yury.
 b) Saatty sumuzu Arbtorgalyqda nam yury.
 c) Şagaan arby sumuzunda Cinge-taqda nam yury.
 e) Kara-tal sumuzunda nam yury.
 f) Uryun sumuzunda nam yury.
 g) Xendergenin Calaatyda nam yury.

Po yurler polza, coguur kozkomdan pargan ajttýşkynnarny uje şaanda şudurgu kuyssespes turary okta şyn ewes, bndyq janzy coruktar oon-taa eske yurlerde par.

Po coruktu Şagaan-arby sumuzunun Cinge-taqda nam yurynyn targazy eş Combuzuktan yleger alar uzurluq. Cizee: eş Combuzuk, azylyn klyrnyň ulu kezede aragy-ce xandyr algan, 1937 sýlda kol azyly btyq kara pylgeer poor sajlady, yurynge pir-taa xural klybas, cer-le corutkan azyly cok, kozuundan kizi paarga, „hamyk azylym ekki cedişkinniq“ tep syzyp-raazyň kurgaq cybe xoreer, xej mege san cugaalaar, ulusun arnyň saar, coguur cerni negelep erttired coruu par oon-taa eske.

Po ystynde yurler paza oon-pile tomej bndyq şynarlyq tur.

Po coruktu moon songaar uzutkaar xerek. Po yzeldi sýca şapkaş yrady oktaryň cugula. bndyq ja-

nzy coruktu ynca tykka pistin nam erpejebes uzurluq tur-pis.

Namnyň coruduşkunun cilk koor namnyň taalga paaştalgazyn erengej jozu-piie koor, azyldy kuyssedirde erengej klyr-pile erttired coruk, po ystynde 6 nam yuryn-den kestir tur.

Am Moon songaar ol cizekti korges, namnyň murnunda pygy-le kuyssespe coguur sorulgalaryn nam yurleri, oon targalary namnyň hamyk azy-agyly poor tanzy materialyn surumcudar, kezigyn şynarlyq xaryşsalgalyq azyldaar coruk kol negettiner. Namnyň azy-agylyň sazyradyr coruktuň cugulazyn bilet soluuşkun polza, piske xerek klyrnga korgyzyr pergen, onu pis cor uttupkan pis. Onu pis cor eskerbejin pargan-pis. Onu parymdaalap namnyň hamyk azylyn am-taa tynzydar xerek. Yurler podunun tus-tus keigynnerinden namnyň negeldez in negeeri alban, cyge teerge paza pir cizek, nam kezigyny kizi polza, „namnyň tyrymyn serşereer men, namnyň xundylyq klyly biletin xolunda tudup algan tur men, namnyň taalgazyn kuyssedir men“ teş namnyň klyly xyreeleninde paktaagan toleede, ol kezigynden azyldy negeeri cyulydyq, azyldy taqzyly cyulydyq poor tur.

Pir ewes onu toobas kezigynner turar polza, onu pis anaa erttirbes-pis.

Namnyň tyrymyn jozugaar koor-pis, tyrymny parymdalaar-pis.

Pistin kozuunda paza pir cizek: Am yjede mndyq janzy targalar par. Ol cyu kandyq alylyq targalar cybe-ijik, oon sýdagaary-taa cyde cybe-ijik.

Saatty, Kara-tal; Caa-xel, Ezim, Kok-syraa po sumularda nam

yurlerinin targalar-pile sumu targalar arazynda mygnaaj xarylzaa cok, araj tep syl istinde 2-1 tavar-zy pergende tuguruşkan azyly mygnaaj cok, azyldy kyussedirde, picce-taa arga syme cok poor tur. Po coruktu taptyq oorenip koege, arvanar-pile ындыq janzy xarylzaa cok coruk paza-la kovej poor tur.

Po can polza, azyldy kyussedirde koncuq ajyldyq, koncuq tyzymetsiq, aar surttaaldyq, oškeer tyrumceen coruk poor tur. Po ы-kaş cyulder ystynde ol-la eves eşter, oške sumularnyñ yurlerinde şuptu sygbyzında par. Ol yzeldi am ыradь oktaptarь sugula, oon-pile pis am temissezir-pis. Ындыq xarylzaa cok azyly xerek, piske am xeree cok tur. Ындыq janzy coruk polvas tugajynda ARN-nyñ TK-nyñ targazy eş Toka Tees-xem kozuununga coraaş, solunga cuny pizip turzuk, ol polza, piske tuzalyq, xerek kында ajttыşкып tur evespe! Eş-oer, onu pilip algaş kyyssetse coguur.

Nam polgaş xoj niittinin organizastarь

Amgy yjede ystynde sumu sagyrgalar-pile nam yurlerinin arazynda xarylzaa cetpes tep men cugaalady. Ыncaarga xoj niittinin organizastar OKTE, RTO, xerezenner azyly, Profes evileliniñ azylyñ sugulaga koeves coruk piste tьka xoj, ol organizastarnыñ azylyñ sugulaga koeer xemceqler tugajynda ARN-nyñ 10 tugaar Uluq xuralynga eş Tokanыñ iletkelinde cyu tep turzuk, onu pis am-taa xerek kында kyyssetpejin turar-pis. Ol organizastardan nam onzalanьr polza, cyu polurul? Xoldarьbьs camdyzьz azyldavas polza, pis re-

volustuq amьdьralganь şudurgu corudup şdavas-pis. Onu parьm-dalaaş, pis ol organizastarga todar-gaj paaştalganь perip, ol organi-zastarnыñ azylyñ mygnaaj sugula-ga koeze coguur. Ol sugulaga koeves cyulderni pis am sylca şavar polzuvussa coguur. Ындыq janzy cyulderni yurlerden cizeqler sanaar polzumza cys, muñ cedir sanar polur men, po coruk nam-nyñ sangьs evinge paza xamaarzyr tur.

Po ystynde cetpes turzulganь, oškeer pilişkinni namnyñ yurleri tarьj-la uzutkaar polza coguur.

Cazak, namga udur idegetter pistin camdyk kezigynneribiske xaldap turar tur.

Amgy yjede pistin camdyk kezigynneribistin tajьndьzraanьñ kizi kajgaar cyve tur.

Amgy temisselinin tugajynda PK(B)N-nyñ TK-nin plenumunga paşky Stalin cuny-cuny iletkep turzuk, onu pis oorenip koeves uzurubus cydel? Ol iletkel piske koncuq xamaarzyr cyve tur. Paza pir cizekter:

UXK Temir-suq sumuzunda 7 tugaar arvanьnyñ xamaatylarь: 1) Konkuk-pajyndь, 2) Syryn, 3) Şozal, po 3 ideget polza, erge xemceezin kazьdьp coraan, xoen-gizin xavьrttyr coraan Palcyj-calannyñ tunmalarь, tereideri polur. Po ystynde idegetternin nam cazakka udurlanьr turarьn koege polza:

Myn sumuda namnyñ № 13 yurynyn kezigyny, şaandan tura nam azyly kыlyp coraan, nam, cazakka udur idegetter-pile xyrezip coraan, pistin namnyñ pir şudurgu kezigyny eş Tondujnu olyrer pis tep, aaldar arazynga syryp et-tep turgan. Kandьq-taa cыdagaan cok cerge po idegetternin cugaa-

лар турғаньн көрге, „мен ак-кым Ралсыньн сазак сери разьнар-разьнар хлерке холуп сир алдылар. Pis Temir-suq iştinge kontrrevolus undyurer-pis, am pisti paza apparynar, pis razьnga сьdarьndan kortpas-pis, pir kizi ölyurp alзьвьсса өrtteebis, 2 kizi ölyurp alзьвьсса olcavьs“ tep tokpak tudup algaş, хальдыр турган.

Paza Ejliq-xem sumuzu erge хемсеезин казьдыр, хөреngизин хавьттър coraan Paгьndaj, paza ьндық cizeкти кьльр, ol sumuda iderkejliq nam kezigyny Tarzaань tudup algaş, амьзындан oskundur сьгьь tal-pile uldap ettep турган суул пар.

Kezeede nam, сазакка udur idegetter суну-таа кансаp cadaaş, сер-серде pistin намның алдарьық kezigynnerin pyduy ettep, сьлан ьшкаş, хоральық coruun pistin нам-се şurgudup херек кьгьнда udur-lансыр турарь ол тур.

Ustynde idegetter polza, мьр-нај ундезини-pile ciqzincek idegetter tur. Ol ьшкаş idegetter-pile pistin намның хамьк kezigynneri eres хьрезир херек. Ындық janзьльық idegetternin corudulgazьn сьлса şavaгьnga kezeede pelen турар херек. Көрдьнер-пе? Ынсагаş, полтиктиқ серемциеливисти тындыр узурлуқ тур-пис.

Pot şygymcylel tugajьnda kezigynner polgaş arattарның nam komизьpile харьлзаазь

UXK-nuң nam komизьның төleezinin сери-pile nam kezigynneri

polgaş arat massa koncuq холваальық, politik talazь-pile харьлзаальық polgan. РК (B) N-ның ТК-nin plenumunga paşкь Stalin polza, pistin nam massadan 1 minut-taa сагьлвас tep сугаалаан, ону масса херек кьгьнда кьуьсседип турар.

Cazak, namga udur kontrrevolustuq feodal-deokrat idegetternin puruu surttaальн сьлса şaar ilerediringe polgaş olарның tuзалаксь şivişkinnerin сьлса şavaгьnga намның сагььс евин уреер, намның сазьт азьлдарьн pyтpes агь-се telefonнаар idegetterni ilerediringe nasional revolustuq сазактың revolustuq хоојлу тырымьн уреер, сазак сагьгьганьң at-алдарьн аратымьден ьрадьр idegetterni ilerediringe arat tymen pelen polgan. Kajda суу poop турар poldur, kajda таарьşpas суве yngen poldur, ону to-raan coguur cerлерге şygymcylep ileredip турар polgan. Eşter! Moon songaar ol харьлзаавьсть ulam-na şudurguzu-pile рьзьдыр тургаş, pygy pyтpesterni ileredir узурлуқ-пис.

Мынсагаş, moon songaar pot şygymcyleldi намның iştinge şudurgu тындыр, намның ішінде cetpesterni ileredip, nam kezigynnerinin pölitikтиқ piliin педидер, полтиктиқ серемциелин рьзьдарь-pile кады, намның at-алдарьн arat tymenden ьрадьр, намның сагььс евин уреер сузун-раазьн yzeldiқ, iji агьпньық idegetter-pile eres хьрезир temisel corudarь tergiin сугула.

TOPCUZU:

Ағып

1. Октаврның 20 сы ојунга ARN ТК тезистері 1
2. *Van-Min*— Јаронниң саа халдааҫкынь полгаҫ Кыдат улустун темсселиниң саа ујеzi 20
3. *Ojdup*— Октавр 20 сы ојунда SSRE полгаҫ TAR 45
4. *Tarzaa*— Намның саңгъс евин рьздарыньи сidiq сэмзее пол-
иг намның политиктиq серемциелин педидери сугула 53

REDAKSЬ

Ojdup (redaktor).
Pazыр-sat (texniktiq redaktor)
Kьзы-ool.
Sedip-ool.
Tovariştaj.
Sagьq ool.
Tamdьq-cap.
Lopsan.

Харьссалгалыq redaktor Ojdup

Texniktiq redaktor ornu Сьтва

Сogaal № 193

Сagьq № 736

Кьзы-хоора], Setinkin kudumcuzu, Kьrtipograf, pazьq № 5. Tirazь 3000 kezek

„Revolustuoŕ arattŕn“ номсиксикаргнга тьннадьоŕ

Ро setkyylԕy arat pygydeezi сагьр номсинар!

Setkyyldyn сагьр алы erttee:

12 ажда 5 акша

6 ажда 2 акша 50 кеп.

ТАЖЛВБР: Алван сері сагьр полза, 12 ажда 6 акша, оон куду хиссаальоŕ сагьр хулеевес.